

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

VERGİ KAÇAKÇILIĞINDA VERGİ CEZALARININ CAYDIRICILIK
ETKİSİ

Hazırlayan
Kübra BOZDOĞAN

Maliye Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Halit ÇİÇEK

TOKAT – 2011

VERGİ KAÇAKÇILIĞINDA VERGİ CEZALARININ CAYDIRICILIK
ETKİSİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 21 / 07/ 2011

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Halit ÇİÇEK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hayrettin TÜLEYKAN

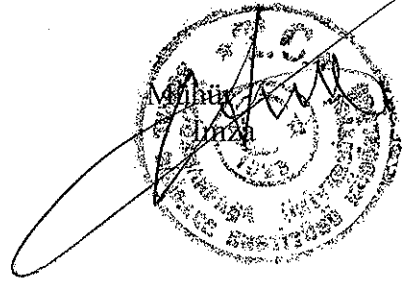
Üye : Yrd. Doç. Dr. İlhan EROĞLU

İmzası

Halit Çiçek
Hayrettin Tüleykan
İlhan Eroğlu

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 13/07/2011 tarih ve 31 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü:Prof. Dr. Ali AÇIKEL
Enstitü Müdürü

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(.../.../20...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

İmzası

TEŐEKKÖR

Bu tez çalıőmasının planlanmasında, araőtırılmasında, yűrűtűlmesinde ve oluőumunda desteęini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrűbelerinden yararlandıęım, yűnlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalıőmamı bilimsel temeller ıőıęında őekillendiren danıőman hocam Yrd. Doç. Dr. Halit ÇİÇEK' e sonsuz teőekkűrlerimi sunarım.

Beni bugünlere getiren değerli anneme ve babama...

ÖZET

Ülkemizde önemli bir sorun haline gelen vergi kaçakçılığının önlenmesinde vergi cezaların caydırıcılık etkisi yadsınamaz. Bu doğrultuda, vergi kaçakçılığında vergi cezalarının ne kadar caydırıcı olduğu, bu konuda cezalar dışında başka neler yapıldığı ve bunların etkisi önemli konular haline gelmektedir.

Bu çalışmada da vergi kaçakçılığında vergi cezaların önemi ve caydırıcılık etkisinden bahsedilmiştir. Bu konuda tam olarak bir etkinliğin sağlanamadığı ve daha verimli sonuçlar elde etmek için nelerin yapılabileceği konusunda önerilerde bulunulmuştur. Son olarak da vergi mükelleflerinin vergi kaçakçılığında vergi cezalarının caydırıcılık etkisi üzerindeki düşüncelerini ortaya koymak üzere Tokat İli Merkezinde 400 vergi mükellefini kapsayan bir anket çalışması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Kaçakçılığı, Vergi Cezaları, Caydırıcılık

ABSTRACT

In our country, which has become a major problem in the prevention of tax evasion deterrence effect of the tax penalties can not be denied. Accordingly, the tax is a deterrent to smuggling what the tax bills, What has been done about it other than penalties and their effect is becoming important issues.

The importance of this study and the deterrence effect of the penalties mentioned in the tax evasion of tax. This activity is not exactly a subject to achieve more efficient results achieved and suggestions were made about what can be done. Finally, the taxpayer's tax smuggling deterrence effect of the tax bills to put forth his views on the Tokat Province Center, a survey was conducted covering 400 taxpayer.

Key Words: Tax Evasion, Tax Penalties, Deterrence

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK SÖZLEŞMESİ	i
TEŞEKKÜR	ii
İTHAF	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ KAVRAMI VE VERGİYE KARŞI TUTUM TÜRLERİ

1.1. VERGİNİN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	3
1.1.1. Verginin Teoride Tarihsel Gelişimi	4
1.1.1.1. İstifade (Faydalanma) Teorisi	4
1.1.1.2. İktidar (Ödeme Gücü) Teorisi	5
1.1.2. Vergi Uygulamasında Tarihsel Gelişim	5
1.1.3. Çağlar İtibariyle Verginin gelişimi	6

1.1.3.1. İlkçağlarda Vergi	6
1.1.3.2. Ortaçağda Vergi	8
1.1.3.3. Yeniçağda Vergi	9
1.1.4. Türkiye’de Verginin Tarihsel Gelişimi	10
1.1.4.1. Osmanlı Devleti’nde Vergi	10
1.1.4.2. Cumhuriyet Döneminde Vergi	11
1.2. VERGİLEME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	13
1.2.1. Verginin Konusu	13
1.2.2. Verginin Alacaklısı	13
1.2.3. Vergiyi Doğuran Olay	14
1.2.4. Vergi Mükellefi	15
1.2.5. Vergi Sorumlusu.....	15
1.2.6. Vergi Kaçakçılığı	16
1.3. VERGİNİN AMAÇLARI	17
1.3.1. Mali Amaçlar	17
1.3.2. Mali Olmayan Amaçlar	18
1.3.2.1. İktisadi Amaç	18
1.3.2.2. Sosyal Amaç.....	19
1.3.2.3. Diğer Amaçlar.....	20
1.4. VERGİYE KARŞI TEPKİLER	20
1.4.1. Vergiden Kaçınma	21
1.4.2. Vergi Kaçakçılığı	22
1.4.3. Verginin Reddi	22
1.4.4. Verginin Yansıması	23

1.4.5. Vergi Cennetlerine Göç.....	24
------------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞI

2.1. VERGİ KAÇAKÇILIĞININ TANIMI.....	26
2.1.1. Mali Kapsamda Vergi Kaçakçılığı.....	28
2.1.2. İktisadi Kapsamda Vergi Kaçakçılığı.....	29
2.1.3. Psikolojik Kapsamda Vergi Kaçakçılığı	30
2.1.4. Hukuki Kapsamda Vergi Kaçakçılığı.....	31
2.2. VERGİ KAÇAKÇILIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	32
2.2.1. Gelir Düzeyi ve Vergi Oranları	32
2.2.2. Enflasyonun Etkileri	33
2.2.3. Vergi İdaresinin Etkinliği.....	34
2.2.4. Vergi Sisteminin Karmaşıklığı.....	35
2.2.5. Belge Düzenin Yerleşmemiş ve Kayıt Dışı Ekonominin Yaygın Olması	36
2.2.6. Vergi Bilinci	37
2.2.7. Vergi Afları.....	38
2.2.8. Eğitim ve Kültür Düzeyi	40
2.3. VERGİ KAÇAKÇILIĞININ ETKİLERİ	41
2.3.1. Mali Etkileri.....	41
2.3.2. İktisadi Etkileri	43
2.3.3. Sosyal Etkileri	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞININ ÖNLENMESİNE YÖNELİK TEDBİRLER VE CAYDIRICILIK ETKİSİ

3.1. VERGİ ZİYAI SUÇU VE CEZASI	46
3.2. İHBAR VE ŞİKÂYET	48
3.3. VERGİ DENETİMİ.....	51
3.3.1. Denetim Kavramı	51
3.3.2. Vergi Denetimi	52
3.3.3. Hukuki Açıdan Vergi Denetimi.....	54
3.3.3.1. Yoklama.....	54
3.3.3.2. Vergi İncelemesi.....	55
3.3.3.3. Arama.....	56
3.3.3.4. Bilgi Toplama.....	57
3.3.3.5. İstihbarat Arşivi	58
3.3.4. Türkiye’de Vergi Denetimi	58
3.4. USULSÜZLÜK VE CEZASI.....	59
3.4.1. Genel Usulsüzlükler	60
3.4.1.1. I. Derece Usulsüzlükler.....	60
3.4.1.2. II. Derece Usulsüzlükler	61
3.4.2. Özel Usulsüzlükler ve Cezaları	62
3.5. KAÇAKÇILIK SUÇU VE CEZASI	66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞINDA VERGİ CEZALARININ CAYDIRICILIK ETKİSİNE YÖNELİK BİR ANKET ÇALIŞMASI: TOKAT İLİ ÖRNEĞİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	69
4.2. ARAŞTIRMANIN ALANI (EVRENİ) VE ÖRNEK KİTLE.....	69
4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	70
4.4. ANKET FORMU	70
4.5. VERİ ANALİZİ VE KULLANILAN İSTATİKSEL TEKNİKLER	71
4.6. ÖRNEK KİTLE HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	71
4.7. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	74
4.7.1. Sıklık ve Yüzde Dağılımı Analizi	74
4.7.2. Çapraz Tablo Analizi	89
4.7.2.1. Eğitim Düzeyine Göre Elde Edilen Farklı Çapraz Tablolar	90
4.7.2.2. Yaş Gruplarına Göre Elde Edilen Farklı Çapraz Tablolar	98
4.7.2.3. Aylık Gelir Düzeyine Göre Elde Edilen Farklı Çapraz Tablolar	106
SONUÇ ve ÖNERİLER	114
KAYNAKÇA.....	118
EK.....	125
TABLOLAR LİSTESİ	
Tablo 4.1: Ankete Katılan Mükelleflerin Cinsiyet Dağılımı	71
Tablo 4.2: Ankete Katılan Mükelleflerin Medeni Durumları.....	72

Tablo 4.3: Ankete Katılan Mükelleflerin Eğitim Durumları	72
Tablo 4.4: Ankete Katılan Mükelleflerin Yaş Dağılımları.....	73
Tablo 4.5: Ankete Katılan Mükelleflerin Aylık Gelir Düzeyleri	73
Tablo 4.6: Ankete Katılan Mükelleflerin Ekonomik Faaliyetlerine Göre Dağılımı	74
Tablo 4.7: Vergi Kaçıranların Yakalanmaları Halinde Ceza Alma Olasılığı Düşüktür İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	75
Tablo 4.8: Vergi Kaçıranlara Yönelik Uygulanan Cezalar Yeterince Caydırıcı Değildir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	75
Tablo 4.9: Bir Tanıdığım Vergi Kaçırırsa Onu Bu Konuda Uyarırım İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	76
Tablo 4.10: Vergi Oranlarında Meydana Gelen Artışlar Vergi Kaçırmayı Teşvik Etmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	77
Tablo 4.11: Uzlaşma ve Benzeri Yöntemlerle Cezalarda Uygulanan İndirimler Vergi Kaçırmayı Teşvik Etmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	77
Tablo 4.12: Vergi Kaçırıldığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	78
Tablo 4.13: Mali Müşavirler veya Muhasebeciler Kimi Zaman Vergi Kaçırma Konusunda Caydırıcı Olmak Yerine Teşvik Edici Olmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	79
Tablo 4.14: Vergi Kaçıranlara İşyeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	79
Tablo 4.15: Ödediğim Verginin Ülkenin İhtiyaç Duyulan Alanlarına Harcandığına İnanıyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	80
Tablo 4.16: Bir Tanıdığım Vergi Kaçırır ve Yakalanmazsa, Bu Bende de Zaman Zaman Vergi Kaçırabileceğim Fikrini Doğurur İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	81
Tablo 4.17: Türkiye’de Vergi Kaçırmak Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Uzlaşmada Kaldırılmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	81

Tablo 4.18: Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnaniyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	82
Tablo 4.19: Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	83
Tablo 4.20: Vergi Kaçıranların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	83
Tablo 4.21: Denetlenme Korkusu Olmasa Birçok Mükellef, Sunduğu Mal ve Hizmet Karşılığında Vergi Vermez İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	84
Tablo 4.22: Herhangi Bir Ortamda Vergi Kaçırıldığına Tanık Olursam Bunu İlgili Makama Bildirim İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	85
Tablo 4.23: Vergisini Hiç Ödememesine Rağmen Yakalanmayan İnsanlar Olduğuna İnaniyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	85
Tablo 4.24: Yakın Zamanda Vergi Affı Yapılacağını Bilen Mükellef Vergisel Yükümlüklerini Daha Az Yerine Getirir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	86
Tablo 4.25: Vergi Denetimi Yüksek Olsa Kaçakçılık Düzeyi Azalır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	87
Tablo 4.26: Vergi Denetiminin Yetersiz Olması Vergi Kaçıranlara Cesaret Vermektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	87
Tablo 4.27: Vergi Verip Vermediğim İlgililerce Yeterince Denetlenmemektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	88
Tablo 4.28: Vergi Oranlarının Düşürülmesi Vergi Kaçakçılığını Azaltır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	88
Tablo 4.29: Eğitim Düzeyine Göre “ Vergi Kaçırıldığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	90
Tablo 4.30: Eğitim Düzeyine Göre “ Vergi Kaçıranlara İş Yeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	91

Tablo 4.31: Eğiti Düzeyine Göre ‘‘Türkiye’de Vergi Kaçırarak Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Uzlaşmada Kaldırılmaktadır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	92
Tablo 4.32: Eğitim Düzeyine Göre: ‘‘Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnanıyorum’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	93
Tablo 4.33: Eğitim Düzeyine Göre: ‘‘Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	94
Tablo 4.34: Eğitim Düzeyine Göre ‘‘Vergi Kaçıranların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	95
Tablo 4.35: Eğitim Düzeyine Göre ‘‘Vergi Denetimi Yüksek Olsa Kaçakçılık Düzeyi Azalır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	96
Tablo 4.36: Eğitim Düzeyine Göre ‘‘ Vergi Denetimlerinin Yetersiz Olması Vergi Kaçıranlara Cesaret Vermektedir’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	97
Tablo 4.37:Yaş Gruplarına Göre ‘‘ Vergi Kaçırıldığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	98
Tablo 4.38: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Vergi Kaçıranlara İş Yeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	99
Tablo 4.39: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Türkiye’de Vergi Kaçırarak Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Uzlaşmada Kaldırılacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	100
Tablo 4.40: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnanıyorum’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	101
Tablo 4.41: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	102

Tablo 4.42: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Vergi Kaçırınların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	103
Tablo 4.43: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Vergi Denetimi Yüksek Olsa Kaçakçılık Düzeyi Azalır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	104
Tablo 4.44: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Vergi Denetiminin Yetersiz Olması Vergi Kaçırınlara Cesaret Vermektedir’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	105
Tablo 4.45: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Vergi Kaçırıldığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	106
Tablo 4.46: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘ Vergi Kaçırınlara İş Yeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	107
Tablo 4.47: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Türkiye’de Vergi Kaçırınmak Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Uzlaşmada Kaldırılmaktadır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	108
Tablo 4.48: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘ Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnanıyorum’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	109
Tablo 4.49: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	110
Tablo 4.50: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Vergi Kaçırınların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	111
Tablo 4.51: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Vergi Denetimi Yüksek Olsa Kaçakçılık Düzeyi Azalır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.....	112
Tablo 4.52: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Vergi Denetiminin Yetersiz Olması Vergi Kaçırınlara Cesaret Vermektedir’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı	113

KISALTMALAR

G.V.K. : Gelir Vergisi Kanunu

K.V.K. : Kurumlar Vergisi Kanunu

Md. : Madde

OECD : İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı

V.U.K. : Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Devletlerin egemenlik erkinin sonuçlarından birisi vergidir. Vergi toplumsal refahı sağlamaya yönelik olarak kamu harcamalarını finanse etmede kullanılan önemli bir maliye politikası aracıdır. Devletler böylesine önemli bir gelir aracını kullanma gücünü yüzyıllardır ellerinde bulundurmaktadır. İlk zamanlar tamamen keyfi uygulamalarla alınan vergiler, toplum kültürünün oluşması ile ortaya çıkan hukuk olgusunun varlığı ile yasal bir zemin kazanma eğilimine girmiştir. Bu yasal zeminin etkinlik kazanması uzun mücadeleler sonucunda gerçekleşmiştir. Bu mücadeleler ile devletler halkın egemenliği kavramını anlamaya başlamış ve sahip oldukları erki hukuki zeminde bir yaptırım olarak kullanmayı etkin bir yol kabul etmiştir.

Tarihi süreç açısından bakıldığında, verginin meşruluğunu kazanmasında gerek dünya ve gerekse Türk tarihinde önemli uygulamaları görülmektedir. Dünya tarihi açısından Magna Carta Libertatum, Amerikan özgürlük beyannamesi ve Fransız İhtilali sayılabilir. Türkiye açısından Islahat Fermanı ve Tanzimat Fermanı ilk akla gelenler arasındadır. Bu belge ve olayların tamamı verginin meşruluğunu sağlamak ve tamamen menfaate yönelik uygulamaları ortadan kaldırarak kişi hak ve özgürlüklerini korumaktır.

Kişi hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesini engellemeye yönelik olarak vergilerin yasal zemine oturtulmasına ek olarak, devletin vergi alacağına güvence altına alınmasına yönelik önlemler de yine büyük önem arz etmektedir. Hukuk kuralları bir yandan halkı vergi baskısına karşı korurken, diğer yandan da devletlerin böylesine önemli bir gelirden mahrum kalmasına sebep olacak bir takım faaliyetlerin önüne geçmeyi hedeflemektedir. Bu açıdan bakıldığında gerek anayasalarda ve gerekse de vergi kanunlarında pek çok düzenlemenin olduğu görülmektedir.

Vergi çok geniş bir çerçeveye sahiptir. Bu çerçeve yasal düzenlemelerle oluşturulmuştur. Türkiye’de pek çok yasal düzenlemeye karşın istenildiği ölçüde vergi geliri elde edilememektedir. Bunun sebebi olarak, vergi oranlarının yüksek olmasına yönelik vergi mükelleflerinin tutumunun ön plana çıktığı bilinmektedir. Yasal düzenlemeler her ne kadar yaptırım gücünü oluştursa da bir o kadarda boşlukları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle vergi kaçakçılığı suçu Türkiye’de hayli fazla görülmektedir. Bu suça yönelik cezaların yaptırım gücü büyük önem taşır.

Çalışmada, Türkiye’de vergi kaçakçılığına yönelik vergi cezalarının caydırıcılık etkisi ele alınmıştır. Bu çerçevede çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; vergi kavramı ve vergiye karşı tutum türlerine değinilmiştir. İkinci bölümde vergi kaçakçılığı kavramında teferruata inilerek, üçüncü bölümde ele alınan vergi kaçakçılığının önlenmesine yönelik tedbirler ve caydırıcılık etkisi ile bağlantı kurulmuştur. Son bölümde ise; vergi kaçakçılığında vergi cezalarının caydırıcılık etkisine yönelik Tokat ilinde bir anket çalışması yapılarak elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERGİ KAVRAMI VE VERGİYE KARŞI TUTUM TÜRLERİ

1.1. VERGİNİN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Toplu halde yaşamamanın bir gereği olarak doğan vergileme, toplum tarihi kadar eskidir. Topluluk olmanın ya da geniş ve çağdaş tabirle devlet olmanın vazgeçilmez öğelerinden biri de vergi toplamaktır. Vatandaşlarına hizmet sunmakla mükellef olan devletler, sundukları bu hizmetlerin finansmanını büyük oranda topladıkları vergilerle karşılamak durumundadırlar (Kumluca, 2003:91).

Vergi; kamusal hizmetlerin gerektirdiği giderler ile kamu borçları dolayısıyla ortaya çıkan yükleri karşılamak amacıyla, egemenlik gücüne göre, karşılıksız olarak gerçek ve tüzel kişilerden alınan ve cebri niteliğe sahip para şeklindeki ödemelerdir (Akdoğan, 2005:115). Kamu harcamalarını finanse etme aracı olarak kullanılan vergi devletin gerçek ve tüzel kişilere yüklediği ekonomik değerleri ifade etmektedir. Devleti yönetmekle görevlendirilmiş olanlar plan ve programlarını gerçekleştirebilmek için sağlıklı ve sürekli bir gelir olan vergiyi araç olarak kullanmaktadırlar. Bu yönüyle vergi toplumsal refahın kişiler arasındaki eşit dağılımını sağlamada da kullanılabilir. Vergi, kamu harcamalarının karşılığının bulunması bakımından en demokratik finansman usulüdür (Türk, 2002:112).

Verginin tarihi devlet tarihi kadar eskidir. Eski çağlardan beri, vergiler devletler tarafından hükümlerinin bir sonucu olarak, kamu giderlerini karşılamak amacıyla kullanılmıştır. Tarihi gelişim sürecine bakıldığında verginin çeşitli aşamalardan geçtiğini görüyoruz. Tarih boyunca değişen ekonomik, sosyal ve siyasal şartlara bağlı olarak, vergide de önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Verginin tarihsel gelişimi

değerlendirildiğinde iki farklı perspektif ortaya çıkmaktadır. Bunlar; vergi teorisinin tarihsel gelişimi ve vergi uygulamasının tarihsel gelişimidir.

1.1.1. Vergi Teorisinin Tarihsel Gelişimi

Vergi teorileri devletin vergileri nerden, kimden, ne kadar ve niçin alacağını açıklamaya çalışan bilimsel disiplinlerdir. Vergi teorileri bununla birlikte verginin meşruiyet temellerini ortaya koymaya çalışmıştır. Burada önemine binaen iki teorisinin değerlendirilmesi uygun bulunmuş olup bu teoriler “istifade teorisi” ve “iktidar teorisidir”.

1.1.1.1. İstifade(Faydalanma) Teorisi

18. yüzyılda yaygın olan bir düşünce sistemidir. J.J. Rousseau'nun sosyal mukavele teorisinden de kuvvet alan istifade teorisi, vergiyi devletçe sağlanan kamu hizmetlerinin fiyatı olarak görmüş ve devletle vatandaşlar arasında mevcut olan zımni bir sözleşmeye dayanarak alındığını ileri sürmüştür. T. Hobbes Pufendorf ve Locke gibi tabii hukuk savunucuları vergiler konusunda esas itibarıyla bu yaklaşımı benimsemişlerdir. Musgrave ve Haller de bu fikrin savunucularındandır (Aksoy, 2011:180-181).

Verginin bir şey karşılığında alındığını ve vergi olayında bir mübadelenin söz konusu olduğunu ileri sürmektedir. Bu teoriye göre karşılıklı bir fayda mekanizması vardır. Yani devlet toplumun ihtiyaçlarını (mal ve can güvenliği) karşılayacak, toplumda bunun karşılığında devlete vergi verecektir. Burada toplumun istifade ettiği unsur mal ve can güvenliği olup devletin bunun karşılığında istifade ettiği olgu ise vergisel gelirdir.

1.1.1.2. İktidar(Ödeme Gücü) Teorisi

19. yüzyılın ilk yarısından itibaren kabul görmeye başlayan organik devlet görüşüne göre devlet, toplumu oluşturan kişilerden ve toplumdan ayrı üstün bir varlıktır. Bu yaklaşım tarzında devletin herhangi bir yükümlülük altına girmeksizin tebaası olan kişilerden her türlü fedakârlığı isteyebilmesi ve gerekirse hukuki cebir kullanması çok doğal olarak kabul edilmektedir. Devletle toplumu oluşturan kişiler arasında sadece organik veya biyolojik bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle kişilerin vergi vermesi, bir karşılık beklemezsizin görevleridir (Aksoy, 2011:185).

Temeli Aristo'ya kadar dayanan iktidar teorisine göre, kişilerin vergi vermesiyle kamu hizmetlerinden istifade etmesi arasında bir ilişki yoktur. Kişiler kamu harcamalarına kamu hizmetlerinden bağımsız olarak katılmalıdır. Yani verginin güncel tanımında mevcut olan “vergiler karşılıksızdır” ifadesinin temelini iktidar teorisi oluşturmaktadır.

Bu teoriye göre devlet vatandaşlarından vergi almak durumundadır. Bu durumsal zorunluluk vatandaşların ne ölçüde vergilendirileceği hususunu ortaya çıkarmaktadır ki bu noktada vergilemede adalet ilkesinin gerekliliği görülmektedir. Yani bireyler iktisadi güçleri (gelir, servet, harcamalar) oranında kamu harcamalarına katılacaklardır.

1.1.2. Vergi Uygulamasında Tarihsel Gelişim

Vergi insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Henüz devlet haline gelmeden önce, insanların, kabile reisi, aşiret reisi, derebeyi gibi yöneticilere yaptıkları gönüllü yardımlar veya bağışlar verginin ilk şekilleri olarak kabul edilebilir. Her ne

kadar verginin temelinde gönüllü veya rızaya dayanan ilişki varsa da toplumun siyasi güç haline gelmesi ile bu durum değişmiştir (Kayan, 2000:81).

İnsanlar siyasi topluluk haline gelmeye başladıkları andan itibaren kamusal nitelikteki hizmetlerin görülmesi için kendilerini vergi vermekle yükümlü bulmuşlardır. Vergi değişik tarihlerde değişik isimler altında alınmıştır. İlkel dönemlerde gönüllü hediye, yardım, rica şeklinde alınan vergi giderek geleneksel bir yükümlülük haline gelmiştir. Gönüllü ve geleneksel yükümlülükler zamanla yetersiz hale gelince vergi zorunlu bir kamu ödevi haline gelmiştir (Kayan, 2000:81).

1.1.3. Çağlar İtibariyle Verginin gelişimi

Vergi tarih boyunca devamlı değişiklikler geçirmiş bir kavramdır. Kabile reisine, derebeyine veya krallara verilen hediye ve yardımlar verginin ilk şeklini oluşturmaktadır. Merkezi devletin ortaya çıkması ile birlikte hediye ve yardımların zora dayanan hediye şeklini aldığını görüyoruz. Zaman içinde verginin şekil ve tekniğinde de bazı değişimler olmuştur. Uzun zaman aynı niteliğini koruyan olağanüstü zamanlarda müracaat edilen ve belirli amaçlar için tahsis edilen bir kamu geliri olan vergi, zamanla normal kamu finansman kaynağı olarak bütün kamu harcamalarını karşıladığı gibi, mali olmayan amaçların gerçekleşmesi içinde kullanılmaya ve para halinde tahsil edilmeye başlanmıştır (Aksoy, 2011:164).

1.1.3.1. İlkçağlarda Vergi

İlkçağda halkın düzenli bir vergi verme alışkanlığı yoktu. Devlette düzenli olarak vergi almıyordu. Bu dönemde alınan vergiler daha çok ayni vergiler niteliğindedi. İlkçağda devlet daha çok savaş durumlarında vergi almaktaydı. Devletin

bu dönemde aldıkları verginin halkın tepkisine yol açmaması ve vergilerin meşruluğu için vergiler daha çok dini bir vecibe olarak kabul ediliyordu.

İlkçağda Mısır ve Babil gibi mutlakıyetçi yönetimlerinde, devlet giderleri Firavun ya da Krala ait mülk gelirlerinden karşılanıyordu. Bu dönemde devlet giderleri saray giderlerinden ibaretti. İlkçağda devletin düzenli ordusu, memurları ve kurumları olmadığı için giderleri de fazla değildi. Dolayısıyla sarayın gelirleri devletin giderlerine yetiyordu. Ancak savaş, piramit ve tapınak gibi kamusal alanlara yapılan giderlerin artması sonucu saray gelirleri devlet giderlerine yetmeyecek duruma gelmiştir. Bundan dolayı Firavun ve Krallar yeni gelirler elde etmek için halktan yardım almak istemiştir. Başlangıçta devlet yöneticilerinin halktan bu istekleri daha çok rica, vazife, fedakarlık şeklinde ortaya çıkmıştır. Tarihi belgelere bakıldığında Mısır piramitlerinin inşaatının halkın gönüllü çalışmasıyla başladığı; daha sonra bu çalışmaların Firavunun emriyle zorunlu hale geldiği görülür (Kayan, 2000: 82).

Mısır Piramitleri yapıldığı dönemde devlet giderlerinin yüksek olmasından dolayı vergi idaresi Mısır'ın en önemli devlet idaresi haline gelmiştir (Turhan, 1981:3).

Mısır'a ait kabartma taşlar ve Babiller'e ait vergi belgeleri krala ödenen mali yükümlülüklerin çeşitli türleri hakkında bilgiler vermektedir (Turhan, 1981:4).

Eski Yunan ve Roma'da da vergiler benzer şekilde alınıyordu. Ancak Eski Yunan'da diğer milletlerce pek bilinmeyen dolaylı vergilerde alınıyordu ki bu tür vergiler halkın tepkisine yol açmıyordu. İlkçağ da başvurulmayan ya da bilinmeyen iltizam vergi usulü de Eski Yunan'da uygulanmaktaydı (Kayan, 2000: 82).

Roma'da vergi sistemi mülk gelirleri, tekeller, savaş ganimetleri ve kendilerine bağlı milletlerden aldıkları haraçlardan oluşuyordu. İlkçağda vergilerin bir kısmı da bedenen ödeniyordu. Mısır'da halkın Firavunun piramitlerinde bedenen çalışması, diğer

ülkelerde halkın kralların mülkünde çalışması buna örnek gösterilebilir (Kayan, 2000: 82).

1.1.3.2. Ortaçağda Vergi

Vergi bakımından ortaçağ kendi içerisinde üç bölüme ayrılmaktadır. Ortaçağın birinci yarısında Roma İmparatorluğunun yıkılması ile feodalite devri başlamıştır. Feodalite döneminde vergiler aynı ödeme esasına dayanmaktaydı. İlkçağ gibi ortaçağın birinci yarısında da devlet ihtiyaçları saray masraflarından meydana gelmekteydi. Bu nedenle Kral kamu giderlerini kendi mülk gelirlerinden karşılıyordu. Savaş zamanlarında ise ordunun teçhizat, iâşe, ve diğer masrafları feodal beyleri tarafından karşılanıyordu. Bu dönemde devlet gelirleri arasında şehir kapılarında alınan gümrük gelirleri, para cezaları, para basma gibi gelirlerde yer almaktaydı. Ortaçağın ilk yarısındaki mali yükümlülükler para anlamındaki vergiler değildi (Kayan, 2000:82).

Ortaçağın ikinci yarısında sarayın mülk gelirleri devletin giderlerini karşılayamadığı için düzenli bir vergileme, kamu giderlerini karşılamak için tek çıkar yol olarak görülmekteydi. Bu dönemde ayrıca para ekonomisi de hızlı geliştiği için vergi alımı aynı ödemeye göre daha kolay hale gelmekteydi.

Ortaçağın ikinci yarısında vergi yükü şehirlilerin sırtındaydı; ancak bu dönemde şehirlilerden alınan götürü şeklindeki vergi rica şeklindeki vergiye benzemektedir (Turhan, 1981:11).

Ortaçağın sonlarında modern vergilendirme sistemi ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde imparatorlukların gücü azaldığından feodal beyler imparatorluğa ait bazı gelirleri ele geçirerek ilk kez 13. yüzyıldan itibaren düzenli olarak vergi almaya başlamışlardır (Kayan, 2000: 83).

1.1.3.3. Yeniçağda Vergi

Yeniçağın ekonomik sistemi, para ekonomisine dayandığı için ortaçağın ekonomi sisteminden belirgin olarak ayrılmıştır.

Yeniçağda vergi 18. asrın sonuna, hatta 19. asrın başına kadar olağanüstü bir gelir kaynağı olarak görülmüş daha sonra ise asıl kamu geliri olarak kabul edilmiştir (Dikmen, 1964:65).

Bu dönemde, Klasikler ekonominin hep dengede olduğunu devlet müdahalesinin gerekmediğini devletin sadece iç ve dış güvenliği sağlaması gerektiğini ve mümkün olduğunca az vergi almasını ve az harcama yapmasını savunmuşlardır. Devlet müdahalesinin gerekli olduğunu savunan Keynesyenler ise, talep yetersizliğinden kaynaklanan eksik istihdamın ve işsizliğin giderilmesi için kamu harcamaları gerektiğinde açık bütçe politikalarıyla artırılmalıdır. Buna karşılık, aşırı talebin ortaya çıkması, yani enflasyon durumunda ise, kamu harcamaları kısılmalı ve vergiler artırılmalıdır (Pehlivan, 2006:56-58).

Yeniçağda imparatorluk ile feodal beyler, feodal beyler ile halk arasında ki ilişkiler anayasal zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Kralın zenginliği, tebanın zenginliğine ve refahına bağlı olduğu düşüncesi yerleşmeye başlamıştır. Bu düşüncenin iktisatta ‘‘merkantalizim’’ akımı ile sıkı bir ilişkisi vardır.

Batı Avrupa da Fransız İhtilali ve Napolyon’un genişleme politikası Avrupa Devletlerinin mali yapısını sarsmıştır. Bu durumda Avrupalı devletler yeni vergi politikaları uygulamaya başlamıştır. Napolyon’un bu hareketi Fransız maliyesini ve vergi sistemini de sarsmıştır. Fransa’da 1807’de kadastro vergisi, 1790’da arazi vergisi, 1791’de şahıs vergisi ve kapı pencere vergisi ile tamamlanmış olan ikametgâh vergisi randıman vergi sistemini oluşturmuştur (Kayan, 2000:83).

Dış belirtilere göre hesaplanan ve kazanç vergisi niteliği taşıyan randıman vergisi 1851 yılında gelir vergisine dönüştürülmüştür. Bu kanun her türlü servet ile ticari ve sınai faaliyetleri kapsayan ve devamlılık arz eden kaynaklardan gelir elde etmeyi hedeflediği için modern gelir vergisinin temelini teşkil etmiştir. 1893 yılında servet vergisi kanunu yürürlüğe girerek Fransa’da gelir vergisi kanunu tamamlanmıştır. Bu tür düzenlemeler ile modern vergi sistemi doğmuş ve devlet düzenli vergi elde etme imkânına kavuşmuştur (Turhan, 1981:17).

1.1.4. Türkiye’de Verginin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de verginin gelişimi Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinde olmak üzere ikiye ayrılarak değerlendirilecektir.

1.1.4.1. Osmanlı Devleti’nde Vergi

Osmanlı devletinde vergiler şer-i ve örfi vergiler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Osmanlı devletinde şer-i vergiler zekat, öşür, haraç ve cizye vergilerinden meydana geliyordu. Örfi vergiler (tekalif-i örfiye) ise geleneklere dayanarak konmuş vergilerden oluşmaktadır. Din ayırımı olmaksızın herkesten, yerel ve olağanüstü harcamaları karşılamak üzere alınan vergilerdir.

Osmanlı devletinde tımar sistemi devletin sistemli ve düzenli vergi almasını engelliyordu. Osmanlı devletinde tımar sistemi ile vergi gelirlerinin önemli bir kısmı kamu görevlilerine bırakılmıştı (Kayan, 2000:84).

Osmanlı devletinde ilk kez 1804 yılında “senedi ittifak” ile padişahın vergi toplama yetkisi ayanlar lehine sınırlandırılmıştır. 1839 yılında Tanzimat Fermanı ile padişah tek taraflı olarak vergilendirme gücünü sınırlandırmıştır. 1856 Islahat Fermanı, 1875 Adalet fermanı ile yabancı ülkelerin baskısı ile padişah vergilendirme konusunda

belli ilke ve kurallara uymayı kabul etmiştir. 1876 yılında çıkarılan Kanun-i Esasi yasaya dayanmadıkça vergi konulmasını yasaklıyordu. Yani kanunsuz vergi olmaz düşüncesi kabul edilmiştir. Bununla birlikte dış borçlarını ödemekte zorlanan Osmanlı Devleti 1881 de yabancılardan oluşan Duyunu Umumiye' yi kurmuştur. Ve böylece Osmanlı borçlarının yönetimi, ödenmesi ve vergilerin toplanması Duyunu Umumiye'ye bırakılmıştır. Kurumun denetlediği vergiler Osmanlı maliyesinin önemli gelir kaynaklarıydı. Daha sonra 1920 yılında imzaladığı Sevr Anlaşması ile de ekonomik özgürlüğünü tamamen kaybetmiştir (Kayan, 2000:84).

1.1.4.2. Cumhuriyet Döneminde Vergi

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bağımsızlığına kavuştuktan sonra klasik Osmanlı vergi sistemini tasfiye ederek Avrupa vergi sistemine uygun bir vergi sistemi getirmeye çalışmıştır.

Türkiye'de verginin gelişimi tarihler itibariyle şu şekilde belirtilebilir;

- 1923-1930 tarihleri arasında aşar, ağnam ve temettü vergileri kaldırılmış yerine *sayım ve kazanç vergileri* yürürlüğe konulmuştur.
- 1930-1939 tarihleri arasında *bina vergisi kanunu ve arazi kanunu* ayrı düzenlenerek yürürlüğe konulmuştur.
- 1939-1949 tarihleri arasında *varlık vergisi kanunu ve tarım mahsulleri ofisi kanunu* çıkarılmıştır (Kayan, 2000:85).
- 1949-1959 tarihleri arasında ise Federal Almanya yasaları örnek alınarak vergi alanında reform niteliğinde olabilecek yeni bazı vergi kanunları çıkarılmıştır. 1950 yılında Türkiye'de vergilendirmede yeni bir döneme girilmiştir. Beyan esası kabul edilmiş, *gelir vergisi ve kurumlar vergisi* getirilmiştir. Ayrıca mükelleflerin ödevleri ve denetimi, cezalar ve uyuşmazlıkların çözümü *vergi*

usul kanunda düzenlendi. Böylece vergilendirmede mükellefin ödevleri, cezalar ve itirazlı işlemlerde tüm vergilerde birlik sağlanmış oldu (Mutluer ve Diğerleri, 2007:96).

- 1953 yılında *amme alacaklarının tahsili usulü hakkındaki kanun* çıkarılmıştır. 1957 yılında *gider vergileri kanunu* çıkarılmıştır. 1960 yılında *vergi reformu komisyonu* oluşturulmuştur. 1961 anayasasında *verginin kanunla eşitlik ve genellik ilkesine* göre alınması kabul edilmiştir. 1970 yılında ise *1318 sayılı finansman kanunu* ile yeni bazı vergi kanunları yürürlüğe konulmuştur (Kayan, 2000:85).
- 1970-1983 döneminde *emlak vergisi kanunu* yeniden düzenlenerek yürürlüğe konulmuştur.
- 1985 yılında *katma değer vergisi* uygulamaya konuldu.
- 1992 yılında ithalde alınan *vergi ve benzerleri gümrük vergisi* altında toplulaştırılarak tek vergi ve tek fon uygulamasına geçildi.
- 2002 yılında katma değer vergisinden ayrı olarak harcamalardan çeşitli adlarla alınmakta olan 16 adet vergi, ek vergi ve pay *özel tüketim vergisi* adı altında birleştirildi.
- 2006 yılında 1950 yılından beri yürürlükte olan kurumlar vergisi kanunu kaldırılarak *5520 sayılı yeni kurumlar vergisi kanunu* yürürlüğe konuldu (Mutluer ve Diğerleri, 2007:104).

1.2. VERGİLEME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Vergiler kamu gelirleri içerisinde oldukça büyük paya ve öneme sahiptir. Sahip olduğu bu payla orantılı olarak bir sistem dâhilinde ele alınması gereklidir. Bu doğrultuda vergi sistemlerinin varlığı ortaya çıkmıştır. Her vergi sisteminin kendi içerisinde bir takım ilkeleri ve kuralları vardır. Vergi sistemlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu sistemleri oluşturan kavramları iyi bilinmesi gerekir.

1.2.1. Verginin Konusu

Vergi, toplumu oluşturan kişilerden yani verginin pasif süjesi olan insandan zora dayanarak ve karşılıksız olarak alınan iktisadi bir değerdir. Bu iktisadi değer de ne üzerinde alındığı verginin konusunu oluşturur. Kısacası verginin konusu, verginin üzerinden alındığı şeydir. Bu değer, hukuki bir muamele, fiziki bir varlık, bir fiil, bir olay vb. maddi ya da gayri maddi unsur olabilir (Pehlivan, 2010:43).

Nelerin vergi konusunu oluşturabileceğini evvelinde sınırlandırmak mümkün değildir. Çünkü verginin konusunu oluşturan iktisadi unsurlar zaman içerisinde sürekli bir değişim ve gelişim içerisindedir.

Verginin konusu, verginin en asli unsurudur. Bu özelliği nedeniyle vergi kanununda ilk olarak verginin konusuna açıklık getirilmiştir. Örneğin G.V.K.'nın 1. maddesinde gelir vergisinin konusu, “Gerçek kişinin bir takvim yılı içerisinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır” şeklinde tanımlanmıştır.

1.2.2. Vergi Alacaklısı

Vergi alacaklısı vergilendirme yetkisine sahip olandır. Devlet bu vergilendirme yetkisini kural olarak yasama organı vasıtasıyla kullanır. Anayasa'nın 73. maddesine

göre “...vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konular, değiştirilir veya kaldırılır”. Bu durum vergilerin kanuniliği ilkesi olarak da adlandırılmaktadır.

Buradaki devlet kavramı, sadece merkezi hükümet örgütünden ibaret değildir. Toplumunu oluşturan kişilerden vergi alma yetkisine sahip olan devlet, vergi toplama yetkisini yerel yönetimlere ve diğer kamu tüzel kişilerine devredebilmektedir. Adı geçen kurumlar söz konusu gelirleri devletin çıkardığı kanunlara dayanarak toplamaktadır (Pehlivan, 2010:44).

Yani devletle beraber devredilmiş vergilendirme yetkisine sahip il özel idareleri, belediye ve köy idareleri gibi kamu tüzel kişileri de aktif vergi süjesi olarak vergi alacaklısıdır (Edizdoğan, 2004:159).

Sosyal Güvenlik Kurumu ile Ticaret Odaları, Mühendis ve Mimar Odaları gibi mesleki kuruluşlar da parafiskal gelirler diye tabir edilen gelirleri toplamaya yetkilidirler (Pehlivan, 2010: 44).

1.2.3. Vergiyi Doğuran Olay

Vergi borcunun doğması için verginin konusunun var olması yeterli değildir. Vergi borcu kural olarak, vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesi ile doğmaktadır. Örneğin; gelir vergisinde vergiyi doğuran olay gelirin elde edilmesidir, gelir elde edildikten sonra yükümlü vergi ödevini yerine getirmek zorundadır (Şenyüz, 2005:48).

Vergi usul kanununun 19. maddesinde vergiyi doğuran olay, “vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vuku veya hukuki durumun tekamülü ile doğar” biçiminde ifade edilmiştir. Kanun vergiyi doğuran olayı sadece vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuuna bağlamamış, konuyu daha da geniş bir açıdan ifade edebilmek için hukuki durumun tekemmülünü de bu kavram içine sokmuştur (Mutluer, 2007:125).

Vergiyi doğuran olay, vergi borcunun doğmuş olabilmesi adına önemli olduğu gibi, özellikle vergilendirme döneminin saptanması yönünden de önemlidir. Vergiyi doğuran olay gerçekleşmeden vergi konulması, vergi mükellefi yönünden hukuka aykırı, haksız ve devlete olan güvenci sarsıcı bir işlemdir (Ay, 2006:19).

1.2.4. Vergi Mükellefi

Vergilendirmeden doğan kamu hukuku ilişkisinin pasif tarafını oluşturan “vergi borçlusu” belli miktarda vergiyi kamu alacaklısına ödemek zorunda olan kişidir (Öncel ve Diğerleri, 2009:71).

Vergi Usul Kanununa göre, ‘Mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettüp eden gerçek veya tüzel kişidir.’ (V.U.K. Md. 8/1) Vergi kanunlarında gerçek veya tüzel kişilerin kimler oldukları tanımlanmamıştır. Bu konuda Medeni Kanuna başvurmak gerekmektedir. Gerçek kişilik insanın insan olduğu için ve tek başına sahip olduğu kişiliktir. Tüzel kişiler ise, kendilerine hukuk düzenince kişilik tanınan, üyelerinden ayrı bir kişiliği olan ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere örgütlenmiş kişi topluluklarıdır (4721 Sayılı Medeni Kanun, Resmi Gazete Tarihi, 8 Aralık 2001 Sayı: 24607).

Vergi mükellefi olabilmek için kanuni ehliyet şart değildir (V.U.K. Md. 9/1). Bu nedenle, medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmayanlar, yani küçükler (reşit olmayanlar), kısıtlılar ve mümeyyiz olmayanlar vergi mükellefi olabilirler (Pehlivan, 2010: 45).

1.2.5. Vergi Sorumlusu

Kendisi gerçek mükellef olmamakla beraber, gerçek mükelleflerle olan ilişkileri dolayısıyla vergi kanunlarının gösterdiği hallerde, verginin hesaplanarak kesilmesi ve

vergi dairesine ödenmesi veya diğer bazı işlerin yapılması (defter tutma, beyanname verme ve bunun gibi.) mecburiyeti olan üçüncü kişiye vergi sorumlusu denir (Öncel ve Diğerleri, 2009:75).

Vergi sorumluluğu; vergi kesenlerin sorumluluğu, kanuni temsilcilerin sorumluluğu ve mirasçılardan sorumluluğu gibi durumlarda söz konusu olmaktadır.

Vergi mükellefi ve sorumlusu kavramları sıklıkla karıştırılan unsurlardır. Vergi mükellefi üzerine vergi borcu düşen gerçek ve tüzel kişi olarak tanımlanırken vergi sorumlusu ise; ilgili vergi dairesine karşı vergi borcunu ödemekle yükümlü olan kişi olarak tanımlanmaktadır (V.U.K. Md. 8).

Vergi sorumluluğu, mükellefiyet ödevinde olduğu gibi kanundan doğar ve başkalarına devredilemez. Örneğin, vergi sorumlusu olan bir işveren ile vergi mükellefi olan işçi arasında yapılan ve ücret gelirinden dolayı işçiye düşen vergi borcunun işçinin kendisi tarafından ödenmesini öngören bir anlaşma gereksizdir (Pehlivan, 2010:55).

1.2.6. Vergi Kaçakçılığı

Vergi kaçağı, vergi konusu olması gereken bir faaliyet ya da kaynağın vergi dışı bırakılması nedeniyle ya da vergi kaçırma saikiyle vergi idaresinin bilgi alanı dışına çıkarılmasına yönelik tüm faaliyetler sonucu ödenmesi gereken verginin ödenmemesidir. Mükellefin veya vergi sorumlusunun kasıtlı olarak vergi ziyanına sebebiyet vermeleri kaçakçılık suçunu oluşturur.

Vergi kaçırma yasalar uyarınca kendilerine vergi yüklenen gerçek ve tüzel kişilerin, yasaların ilgili hükümlerine uymamak suretiyle verginin hiç oluşmamasına neden olmalarıdır.

1.3. VERGİNİN AMAÇLARI

Verginin temel fonksiyonu, kamu harcamalarını finanse etmesidir. Ancak devletin fonksiyonlarının zamanla değişmesi ile birlikte, verginin fonksiyonlarında değişmiştir. Bu nedenle günümüzde verginin fonksiyonunu sadece kamu hizmetlerini finanse etmek şeklinde açıklamak yetersiz olur. Verginin kamu harcamalarını finanse etmesi yanında, başka fonksiyonları da vardır. Bunlar mali ve mali olmayan amaç olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.3.1. Mali Amaçlar

Verginin mali amacı kamu gereksinimlerini karşılamak için yapılan harcamalara kaynak oluşturmaktır. Tarihsel gelişim içinde harç, şerhiye, mülk ve teşebbüs gelirleri gibi bazı kamusal gelirlerin özellikle yerel idarelerin bütçeleri açısından giderek daha fazla önem kazanmasına rağmen, vergilemenin bu temel fonksiyonu önemini aynen korumuştur (Şimşek, 2007:7).

Fonksiyon, her şeyden önce yeterli ölçüde gelir sağlayabilecek bir vergisel yapıyı öngörmektedir. Bu nedenle, bir vergi sisteminin (özellikle kamu giderlerinin daha hızlı arttığı gelişmekte olan ülkelerde) milli gelirdeki artışa paralel olarak vergi gelirlerinde de artış sağlayabilecek pozitif bir gelir esnekliğine sahip olması gerekmektedir (Turhan, 1993:32).

1982 Anayasası'nın vergi ödevi başlıklı 73. maddesi "Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür" ifadesiyle verginin amacını ve fonksiyonunu ortaya koymuştur. Devlet, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için mükelleflerden gelirlerine orantılı olarak vergi toplamakta ve böylece kamu harcamalarını finanse etmektedir. Verginin kamu harcamalarını finanse etme

fonksiyonu dikkate alındığında kamu harcamalarındaki değişime göre vergilerin de bu artışa uyumlu bir biçimde artırılması sağlanmalıdır (Eker, 1997:130).

Vergiler hazineye yeterli ve sağlam kaynak sağladığı ölçüde mali amacına ulaşmış olur.

1.3.2. Mali Olmayan Amaçlar

1.3.2.1. İktisadi Amaç

Verginin iktisadi fonksiyonu, verginin temel iktisadi hedeflere ulaşmada bir araç olarak kullanılmasını ifade eder.

Değişen devlet anlayışı verginin ekonomik fonksiyonunu daha belirgin hale getirmiştir. Bu devlet anlayışı devleti piyasa aktörleri içerisinde tarafsız olmaktan çıkarıp müdahaleci bir devlet konumuna getirmiştir (Tazegül, 2007:3).

1929 Dünya Ekonomik Buhranı, klasik iktisat anlayışı ile birlikte, tarafsız vergi anlayışının da yıkılmasına neden olmuştur. Klasik iktisat anlayışının doğal bir gereği olarak kabul edilen “verginin tarafsızlığı” ilkesine göre, vergiler mümkün olduğu ölçüde az olmalı ki; müteşebbislerin karar ve tercihleri olumsuz yönde etkilenmesin (Pehlivan, 2006:105-106).

Ancak, 1929 yılında ortaya çıkan büyük buhran, verginin mali amacının yanında mali olmayan amaç içinde kullanılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Böylece, verginin ekonomik sonuç yaratmasından yararlanılarak, korumak ve geliştirilmek istenen alanlar için vergi teşviki, önlemek istenen alanlar için vergileri ağırlaştırmak suretiyle iktisat politikasının bir aracı olarak kullanılması yoluna başvurulmuştur (Edizdoğan, 2004:162).

Vergilemenin iktisadi amaçları içinde; yatırımları teşvik etmek, üretim ve tüketimi teşvik etmek ya da kısıtlamak, ödemeler dengesini sağlamak, tasarrufu teşvik etmek, ekonomik istikrarı sağlamak, ekonomik yapıyı değiştirmek, gelir ve servet dağılımını düzenlemek gibi konular yer almaktadır.

1.3.2.2. Sosyal Amaç

Verginin amaçlarından üzerinde en çok tartışılanı, vergi yükünün adil dağılımını öngören sosyal amaçtır. Bu amacın gerçekleştirilmesi ise, ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınmasıyla mümkündür. Ekonomik faaliyetlerin çok büyük kısmını kayıt altına alan, gelir ve servet vergilerine artan oranlılık uygulayan gelişmiş ülkeler vergilendirmenin mali ve ekonomik amaçları yanında, sosyal amacına da başarıyla ulaşmıştır (Gerçek ve Yüce, 1998:7).

Vergi yoluyla sosyal adaletin sağlanmasında artan oranlılık kadar en az geçim indirimi ve ayırma prensibinin de önemli bir yeri vardır. En az geçim indirimi mükellefin kendisi, eşi ve çocukları için saptanacak belirli bir miktarın vergi dışı bırakılmasıdır. Ayırma prensibi ise, gelirin elde edildiği kaynak ile yükümlünün sosyal durumu göz önünde bulundurulmasıdır. Yani ayırma ilkesi hem en az geçim indirimi hem de artan oranlılığın eksiklikliliğini tamamlayan bir ilke durumundadır (Aksoy, 2011:244-264).

Özellikle sosyal devlet anlayışının gelişmiş olduğu ülkelerde verginin sosyal fonksiyonu büyük önem taşımaktadır. Gelişmiş ülkeler sosyal adaletin sağlanması konusunda negatif gelir vergisinden faydalanmayı düşünmektedirler. Bu vergide devlet belirli bir seviyenin altında gelire sahip olan kişilerden vergi almamaktadır. Vergi almadığı gibi bu kimselere ödeme de yapmaktadır (Öncel, 1982:5).

1.3.2.3. Diğer Amaçlar

Ülkenin kendi kendine yeterliliğini sağlamak amacıyla, etkin olmasa da bazı sektörlerin (savunma, gıda gibi) yurt içinde kurulması ve geliştirilmesi sağlanabilir. Bunun için bu tür malların ithalatına yüksek vergiler saptanabilir ve büyük çaplı vergi teşvikleri sağlanabilir. Vergileme monopol firmaların aşırı karlarını önlemek amacıyla da kullanılabilir (Şimşek, 2007:10).

Olumsuz dışsallıkları olan firmaların yol açtıkları dışsal maliyetler vergiler yoluyla içselleştirilebilir. Örneğin; çevreyi kirleten ve halk sağlığına zarar veren firmalara ek vergiler konabilir.

1.4. VERGİYE KARŞI TEPKİLER

Teoride vergilerin mükellefler üzerinde yapmış olduğu etkiler ödeme (gelir) ve beyan (ikame) etkileri olmak üzere iki biçimde ele alınmaktadır. Gelir etkisi, ödenmiş olan verginin sadece mükellefin satın alma gücünde meydana getirdiği azalmayı ifade eder. İkame etkisi ise, mükellefin ödemiş olduğu vergi nedeniyle tercihlerinde bir değişme oluşması durumunda var olmaktadır.

Mükellefler vergilemenin bu gelir ve ikame etkileri nedeniyle, vergilerin zora dayanması ve karşılıksız olarak tahsil edildiği dolayısıyla, bu vergilere karşı sürekli olarak, subjektif vergi yüklerini azaltmak amacıyla gizli ve açık bir biçimde davranış içerisine girmektedirler.

Vergi ödemek istemeyen yükümlüler vergiden kaçınma, vergi kaçakçılığı, verginin reddi, verginin yansınması ve vergi cennetlerine göç yollarıyla vergiden kaçınırlar. Bunların bir kısmını kanuni yollarla bir kısmını da kanuni olmayan yollarla yaparlar.

1.4.1. Vergiden Kaçınma

Mükelleflerin kanunlara aykırı hareket etmeksizin, vergili bir malı satın almaması, vergili bir alanda ekonomik faaliyette bulunmaması ya da kanunlardaki boşluklardan yararlanmak veya doğrudan vergiyi doğuran olayla bağlantı kurmamaya dikkat etmek yoluyla vergi vermemeyi istemelerine vergiden kaçınma denir (Tekir, 1993:104).

Vergiden kaçınma genelde yasalara uygun olarak ortaya çıkmaktadır. Vergiden kaçınma vergi kanunlarındaki açık kapılardan, yani boşluklardan yararlanarak ve vergiyi doğuran olaya neden olmamak suretiyle vergi borcunun doğmasına engel olmak şeklinde ortaya çıkmaktadır (Akdoğan, 2005:138).

Vergiden kaçınma uygulamada birçok şekilde gerçekleşebilmektedir. Ancak genel olarak bunları iki grupta toplamak mümkündür. Buna göre, mükellefin vergi konusu ile ilişki kurmaması (tüketim alışkanlıklarını değiştirmesi gibi) birinci gruptaki vergiden kaçınma faaliyetleri; mükellefin vergi kanunlarının boşluklarından yararlanması ve bu şekilde vergi yükünü hafifletmesi (matrah kaydırılması gibi) ikinci gruptaki vergiden kaçınma faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir (Şimşek, 2007:14).

Ücretli olmayan, vergiden muaf yatırımları yapma gücüne sahip, hisse senetleri alabilen ve vakıflara bağış yapıp vergiden düşebilen varlıklı kesimler için vergiden kaçınma olanakları daha geniştir. Artan oranlı vergiler vasıtasıyla giderilmeye çalışılan gelir dağılımı dengesizliği, bu tür vergiden kaçınma olanaklarının artması ile beklenen düzeyde olmamaktadır. Bu durum, artan oranlı vergi sisteminin, eşitsizliği düzeltebilme gücüne yöneltilebilecek bir eleştiri olarak değerlendirilmektedir. Bazı sosyologlar, bu tür vergi kayıplarını sosyal bir sorun olarak görmektedirler. Bu gibi davranışlar için, tax

avoidance (vergiden kaçınma) ve tax evasion (vergi kaçakçılığı) terimleri birleştirilerek ‘‘tax avoision’’ terimi üretilmiştir (Çiçek, 2006:81).

1.4.2. Vergi Kaçakçılığı

Bireyler vergi kaçırmaları durumunda karşılaştıkları cezalar ve zararlarla sağlayacakları nihai faydayı karşılaştırarak vergi kaçırmaya karar verirler (Capet, 1954: 7).

Verginin ilgili kanuna göre ödenmemesi veya kanunda gösterilen vergi ödevlerinin yerine getirilmemesi gibi devletin dilek ve iradesine karşı koyan davranışlar vergi suçuna neden olur. Vergi hukukunda, vergi cezalarını gerektiren fiiller kamunun gelir kaynağına zarar veren fiillerdir, işlenen bu fiillere karşı getirilen yaptırım sadece mali olmamakla kalmamış aynı zamanda ceza hukuku anlamında hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren yaptırımlara bağlanmıştır (Yiğit, 2002:3).

Vergi kanunlarına göre hazineye intikal etmesi gereken paranın hukuka aykırı neden ya da gerekçelerle hazineye intikal etmemesi kaçakçılık olarak ifade edilmektedir (Karakoç, 2004:1).

Vergi kaçırma kavramı kasten hileli bir şekilde vergi yükünü azaltmayı kavradığı gibi, vergi mevzuatını bilmeme, yanlış yorumlama, beyannamede yapılan istem dışı hatalar veya mükellefin ihmali dolayısıyla vergi matrahının düşük gösterilmesini de kapsar (Bayraklı ve Diğerleri, 2004:206).

1.4.3. Verginin Reddi

Vergileme yetkisinin kullanılmasıyla ortaya çıkan, vergileme sürecinde biri vergi alacaklısı diğeri vergi borçlusunu olan iki taraf bulunmaktadır. Vergileme sürecinde yer alan bu tarafların tutumları ise, genellikle birbirinden farklı özellik göstermektedir.

Vergi alacaklısı konumunda bulunan devlet, vergi gelirlerini maksimuma çıkarmaya çalışırken, vergi borçlusu konumunda bulunun mükellefler minimum düzeyde bir vergi yükü arzulamaktadırlar.

Günümüzde mükelleflerin vergilemeye çok çeşitli tepkiler gösterdiği görülmektedir. Bu tepki türleri genelde bireysel karakterli olup, vergi yükünün hafifletilmesine yöneliktir. Ancak vergileme karşısında gösterilen bir tepki türü daha vardır ki, bu tepki türü sahip olduğu özellikler itibariyle diğerlerinden kolaylıkla ayrılmakta ve ortaya çıkarabileceği sonuçlar itibariyle devletin varlığını ciddi bir şekilde tehdit edebilmektedir (Tazegül, 2007:8).

Literatürde “vergi isyanı” olarak adlandırılan ve “verginin reddi” ile sonuçlanan bu tepki türü, tarihsel süreç içerisinde birçok devlette gündeme gelmiş ve çok önemli değişimlere kaynaklık etmiştir. Verginin reddi toplumsal ve kanun dışı olup şiddet kullanımına açık bir olaydır.

1.4.4. Verginin Yansıması

Vergiyi ödeyen mükelleflerin ödediği vergi yükünden kurtulabilmek için başvurduğu yöntemlerden biridir. Verginin yansıtılması, piyasanın değişim mekanizmalarından yararlanarak verginin başkalarına yüklenmesidir.

Konulan bir vergiyi ödemek zorunda olan mükellef, ödediği vergiyi üretim ve tüketim süreci içerisinde ya malın fiyatına ilave ederek malı alan kişilere ya da girdi fiyatlarını düşürerek üretim faktörleri üzerine aktarabilir.

Verginin yansıtılması, ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle diğer tepki türlerine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık, vergi yansımasının vergi yükünün başkalarına aktarılmasını hedef alması noktasında ortaya çıkmaktadır. Vergi gelirleri açısından herhangi bir azalma oluşturmayan vergi yansıması, esasen vergiyi üstlenen bir

mükellefin bu vergi nedeniyle oluşan yükü, çeşitli araçlar kullanarak diğer kişilere aktarmasıdır. Vergi yansması diğer tepki türleri ile karşılaştırıldığında, devlet açısından vergi kaybının oluşmadığı bir tepki türüdür. Ancak bu yöntem devletin vergi yükünün toplumda dengeli dağılımını sağlama görevi açısından olumsuz etkiler meydana getirmesi nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır (Aktan, 2007:www.canaktan.org).

1.4.5. Vergi Cennetlerine Göç

Mükellefler, ödedikleri vergi yükünü ağır buldukları ve bu yükün adil olmadığı inancında olmaları durumunda, kendilerini yâda vergiye konu olan unsurlarını daha az vergi ödeyebileceklerini düşündükleri sektör, bölge veya ülkelere aktarmaları söz konusudur. Hatta bazı ülkeler de kaynakları kendilerine çekebilmek için ciddi boyutlarda vergi indirimleri uygulamaktadırlar ve bazen alacakları kimi vergilerden de vazgeçebilmektedirler. Bu gibi ülkeler, “vergi cennetleri” olarak maliye literatürün de yer almaktadırlar. Geniş anlamda vergi cennetleri, yukarıdaki özelliklerinin yanında diğer ülke vergi otoriteleriyle bilgi değişimine yanaşmayan ülkeler olarak da tanımlanmaktadır (Şenyüz, 1995:113).

Literatürde “kıyı bankacılığı” ve “tercihli vergi rejimleri” olarak gibi adlarla da anılsa bile, bu iki kavramdan daha geniş bir anlam ifade eden vergi cennetleri genellikle, küçük nüfus ve yüzölçümüne sahip ada devletlerden oluşmaktadır. 20 Ocak 1998 tarihinde OECD Vergi Sorunları Komitesi’nin açıkladığı “Zararlı Vergi Rekabeti-Yükselen Global Bir Sorun” adı raporunda bir ülkenin vergi cenneti sayılabilmesi için dört kriteri taşıması gerektiği vurgulanmıştır. Bu dört kriterden birincisi, hiç vergi olmaması veya düşük vergi vergileme yapılmasıdır. Bu gruptaki ülkelere Hong Kong, Panama, Barbados, Jamaica, Liberya, Cebelitarık, Cayman Adaları, Bermuda, Lüksemburg, İsviçre’ yi örnek olarak gösterebiliriz. İkincisi ise, gizlilik kuralına sıkı

sıkıya bağılı kalınmasıdır. Bu kriter doğrultusunda, bankalarla iş yapan kişi ya da kuruluşlara ait bilgiler ve ticari sırlar, hiçbir şart ve koşulda üçüncü kişi, kuruluş ya da ülkeye verilmemektedir. Üçüncü kriter vergi yasalarının şeffaf olmasıdır. Bu ülkelerde, idare ile vergi mükellefleri arasında oran ve matrah konusunda özel anlaşmalara imkân veren yasal düzenlemeler yer almaktadır. Bu şekilde, kara para aklama faaliyetleri ile vergi kaçakçılığı da kolaylaştırılmaktadır. Son ve dördüncü kriter ise, fiilen faaliyette bulunmamasıdır. İşlemler sadece kâğıt üzerinde buralarda gerçekleşiyor gibi gösterilmektedir (Bilici, 2004:617-624).

1998 Raporuyla oluşturulan Forum tarafından, vergi cennetlerine yönelik 47 ülke tespit edilmiş ve bunlar hazırlanan raporlarla özel olarak değerlendirilmiştir. 2000 yılındaki vergi cenneti tanımına uymakla birlikte, bu faaliyetlerden vazgeçeceği taahhüdü altına giren ülkelerin listeden çıkartılması ile birlikte bu sayı 35'e düşürülmüştür. 31 Aralık 2005 tarihe kadar bu ülkelerden de, tahrip edici nitelikteki vergi uygulamalarını kaldırma sözü verenler "işbirliğine giren ülkeler" kategorisinde değerlendirilerek her hangi bir yaptırım uygulanmayacak, işbirliğine girmeyenler ise yaptırıma maruz kalacaklardır. Sonuç olarak, 2003 Aralık itibariyle işbirliğine yanaşmayan vergi cennetleri listesinde Andora, Liechtenstein, Liberya, Monaco ve Marshall adalarından oluşan 5 tane vergi cenneti bulunmaktadır (Çiçek ve Diğerleri, 2008:58).

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞI

2.1. VERGİ KAÇAKÇILIĞININ TANIMI

Devletin üstlendiği görevleri yerine getirebilmesi için çeşitli kaynaklardan sağladığı kamu gelirlerine ihtiyacı vardır. Bu kaynaklardan en önemlisi de vergilerdir. Vergiler, devlet açısından kamu harcamalarının finansmanı için en önemli gelir kaynağı iken, kişiler açısından ise gelir ve servetlerini doğrudan azaltıcı bir unsurdur (Gümüş, 2006:209). Bu nedenle mükellefler vergiyi isteyerek ödemezler. Mükelleflerin vergiye karşı gösterdikleri tepkilerden en önemlisi de vergi kaçakçılığıdır.

Mükellefleri vergi kaçakçılığına iten nedenler, vergi tekniğinden kaynaklanan nedenler ve sosyal nedenler olarak iki ana başlık altında incelenebilir. Vergi tekniğinden kaynaklananlar; vergi oranı, vergi ceza oranı ve denetim olasılıkları, mükellefin gelir düzeyi, vergi sisteminin karmaşıklığı ve vergi afları olarak ele alınabilir. Mükellefin eğitim düzeyi, cinsiyeti, yaşı, sosyal normlar ve vergi ahlakı da sosyal nedenler başlığı altında sayılabilir.

Vergi kaçakçılığı ile ilgili çok çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Vergi kaçakçılığı, daha az vergi ödemek ya da hiç ödememek amacıyla vergi kanunlarına aykırı hareket etmektir (Nadaroğlu, 2000:280).

Bir başka tanımda, vergi kaçakçılığı elde edilmiş fakat vergi otoritelerine beyan edilmemiş gelirlerin bütünü” olarak da tanımlanmaktadır (Türk, 1992:5).

Diğer bir tanımda ise vergi kaçakçılığı, “Mükelleflerin bilerek veya bilmeyerek vergiye tabi olan geliri beyan dışı bırakmaları suretiyle meydana gelen ve suç teşkil eden bir kavram” olarak tanımlanmıştır (Alptürk, 2005:163).

Herber'e göre ise vergi kaçakçılığı, vergi yükümlüsünün yasal vergi yükümlülüğünden kurtulmak için başvurduğu yasalara karşı hileli ve aldatıcı çabalara başvurusudur (Herber, 1979:126).

Tüm bu tanımlara bakıldığında vergi kaçakçılığı, vergi ödemekle yükümlü olan mükelleflerin; yasal olmayan yollara başvurmak suretiyle kasıtlı olarak bu yükümlülüklerini yerine getirmemeleri, bunun sonucunda da kazanç sağlamaları ve devletin vergi kaybına uğramasına neden olmaları şeklinde özetlenebilir.

Vergilendirme sürecinde öncelikle vergi tabanının yani vergi kaynağının doğru bildirilmesi son derece önemlidir. Ödeme gücünün doğru hesaplanması, beyannamenin zamanında verilmesi ve ödemenin zamanında yapılması vergilendirme sürecinde önemli aşamalardır. Vergi kaçakçılığı söz konusu aşamalar içerisinde özellikle ilk aşamada ortaya çıkmaktadır (Demir, www.e-akademi.org). Vergi kaçakçılığı oranı, vergileme sistemi beyan esasına dayanan ülkelerde daha fazladır (Kumluca, 2003:91).

Vergi kaçakçılığı, özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından kamu ekonomisinin temel fonksiyonlarının yerine getirilmesinde önemli sorunların ve aksamaların ortaya çıkmasına neden olmakta, zorunlu kamu harcamalarının yapılabilmesinde bile bir takım güçlüklerin yaşanmasına yol açmaktadır (Demir, www.e-akademi.org).

Bugün itibariyle vergi kaçakçılığının basit politik kararlarla çözülemeyecek kadar büyük bir sorun olduğu, hukuki, ekonomik ve sosyolojik yönleriyle çok kapsamlı mücadeleyi gerektiren bir boyut kazanmış olduğu belirtilebilir (Demir, www.e-akademi.org).

2.1.1. Mali Kapsamda Vergi Kaçakçılığı

Artan oranlı bir vergileme sistemi bir taftan vergilendirmede adaleti sağlamada kullanılırken, diğer tarafta mali anlamda vergi kaybına zemin hazırlamaktadır. Mükellefler özellikle bir üst oranının sınırlarına yükselmek için gelirlerini gizleme yoluna gitmektedir. Devletin uyguladığı yanlış ekonomik politikalar nedeniyle ortaya çıkan bütçe açıklarını kapatmak için vergi oranlarını artırması da mükellefleri vergi kaçırmaya itmektedir (Şeker, 1996:12).

Yükümlü bireysel yararını maksimize etmek için ceza miktarı, denetleme oranı, vergi oranı ve gelir gibi faktörleri dikkate alarak vergi kaçırıp kaçırmayacağına karar vermektedir. Bu konuda yapılan en temel çalışma ise fayda maksimizasyonu yaklaşımı kullanılarak Allingham ve Sandmo tarafından yapılmıştır. Yükümlünün denetim oranı ile karşılaşacağı cezanın miktarını bildiği ve fayda fonksiyonunun gelirden oluştuğu varsayılarak yapılan çalışmaya göre, beyan edilen verginin artmasının ceza miktarı ve denetim oranındaki artışla doğru orantılı olduğu belirlenmiştir. Yitzhaki, Allingham ve Sandmo'nun modelindeki beyan edilmeyen matrah üzerinden alınan ceza yerine kaçırılan vergi üzerinden alınan ceza miktarını kullanarak, vergi oranlarındaki artışın kaçırılan vergi miktarını azaltacağı sonucuna varmıştır (Çiçek, 2006:83).

Allingham ve Sandmo'nun modeli vergi kaçakçılığının psikolojik boyutunu göz önüne almadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Baldry'nin yaptığı çalışmalara göre, vergi kaçırmanın maliyeti beklenen yararına göre düşük olmasına rağmen, ahlaki faktörlerden dolayı bazı yükümlülerin vergi kaçırmadığı tespit edilmiş ve bu faktörlerin de modele eklenmesi gerektiği vurgulanmıştır (Çiçek, 2006:84).

Ayrıca, yükümlülerin denetim oranı ve ceza oranı gibi değişkenlerin değerini tam olarak bildiklerinin varsayılması ve kişiler arasındaki etkileşimin göz ardı edilmesi

de bu modellerin eleştirilecek yönleridir. Gerçek hayatta denetim ve ceza oranı değişkenlerinin tam olarak bilinmesi güçtür ve bireyler sosyal gruplar içinde yaşadıkları için kişiler ya da gruplar arası etkileşimler sonucu vergi kaçırma eğilimi artmakta ya da azalmaktadır.

Bunun yanı sıra vergi sisteminin basitlik, açıklık ve kolay anlaşılabilirlik ilkelerinden uzaklaşarak karmaşık bir hale dönüşmesi de vergi dışı piyasa ekonomisinin genişlemesi sonucunu doğurur. Vergi dolayısıyla artan “işlem maliyetleri”, bir kısım vergi yükümlülerinin ödev ve sorumluluklarını zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmelerine engel olabilir (Aktan, www.canaktan.org).

2.1.2. İktisadi Kapsamda Vergi Kaçakçılığı

Vergi teorisi, verginin kamu harcaması olarak topluma tekrar hizmet olarak döneceğini ifade etse de mükellefler ödedikleri verginin somut olarak kendilerine yansımalarını isterler. Bu durumun oluşmadığına mükelleflerce kanaat getirilmesi durumunda ekonomik nedenlerle vergiye karşı direnç göstermeye çalışırlar (Arıkan ve Ay, 1997:26).

Enflasyonist ortamlarda mükellefler reel gelirleri artmasa da vergi ödemek zorunda kalmaktadırlar. Enflasyon nedeniyle ortaya çıkan fiktif kârların vergilendirilmesi, elde edilen gelirin enflasyon sonucu artarak yüksek oranlı vergi dilimlerine dahil olması ve yine enflasyon nedeniyle satın alma gücünde meydana gelen aşınmadan dolayı mükellefler elde ettikleri gelirlerinin bir kısmını vergi idaresinden gizleme yoluna gitmektedirler (Akbulak ve Tahtakılıç, 2003:21).

Vergi kaçakçılığını ortaya çıkaran ekonomik nedenlerden bir diğeri de ekonomilerin genellikle küçük ve orta boy işletmelerden oluşmasıdır. Küçük ve orta boy işletmelerin dış finansman sağlama olanaklarının kısıtlı olması ve risk sermayesi

yatırım ortaklığı, küçük ve orta boy işletme borsaları, kredi garanti fonu gibi kurumların ülkemizde henüz yeterince yerleşmemiş olması bu işletmeleri, aynı zamanda bir oto-finansman yolu olan daha az vergi ödeme yoluyla faaliyetlerini finanse etmeye itmektedir (Işık ve Acar, 2003:120).

Kişilerin gelecekte yaşam güvenceleri olarak gördükleri sosyal güvenlik kurumlarının gelişmediği, ekonomik istikrarın sağlanamadığı ve gelecekte kendilerini, güvence olarak gördükleri maddi değerlerin bir kısmını vergi olarak da kimseye vermek istememeleri bir başka ekonomik neden olarak ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 1998:16).

2.1.3. Psikolojik Kapsamda Vergi Kaçakçılığı

Vergi kaçakçılığı üzerindeki sosyal yaptırımların etkisi yadsınamaz. Buna göre; saygınlık kaybı, ayıplanma, dışlanma gibi sosyal yaptırımların bireylerin vergi yasalarına uyumu üzerindeki etkisi büyüktür.

Vergi kaçakçılığını psikolojik açıdan inceleyen araştırmalardan en önemlisi Grasmick ve Bursik'in 1990 yılında yapmış oldukları çalışmadır. Grasmick ve Bursik'e göre vergi kaçakçılığı üzerindeki caydırıcı faktörler; devletin uyguladığı yasal yaptırımlar, bireyin yaşadığı sosyal gruba uygun davranmaması durumunda karşılaşılabilecek utanma duygusu ve saygınlık kaybı gibi sosyal etkiler ve suçluluk duygusu olarak üçe ayrılmıştır. Buna göre, klasik teorideki yasal yaptırımlara ek olarak sosyal ve psikolojik etkiler de ele alınmış ayrıca yükümlülerin devletle aralarındaki ilişkiyi belirleyen davranış normları olarak tanımlanan vergi etiği kavramının da yükümlülerin vergiye karşı uyumunu belirleyen faktörler arasında yer aldığı belirtilmiştir (Çiçek, 2006:84).

Yükümlülerin vergileme süreci hakkındaki sosyal tutumlarını belirleyen psikolojik ve sosyal faktörler bulunduğunu ifade eden görüşler çerçevesinde, toplanan

vergi gelirlerinin devlet tarafından kamu harcamalarında nasıl kullanıldığı düşüncesi örnek verilebilir. Buna göre; bireylerin kamunun sunduğu hizmetlere değer vermeleri ve ödedikleri vergilerin bu hizmetlerin finansmanında kullanıldığını bilmeleri ve görmeleri vergiye uyumu olumlu yönde etkileyecek, vergi kaçakçılığı oranını düşürecektir (Tunçer, 2003:113).

2.1.4. Hukuki Kapsamda Vergi Kaçakçılığı

Vergi kanunlarına uymayanlar, devletin vergi toplama gücüne karşı çıkararak kamu düzenini bozmaya çalıştıklarından, vergi cezaları dışında belli durumlarda ceza mahkemelerince hükmolunan hürriyeti bağlayıcı cezalarla cezalandırılmaktadır. Vergi kaçakçılığı suçu bu kapsamdadır.

VUK 359. Maddesine göre vergi kaçakçılığı; (5728 sayılı Kanunun 276. Maddesiyle değiştirilen ve 8.2.2008 tarihinden itibaren yürürlüğe giren madde)

a) Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan;

1) Defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapanlar, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler,

2) Defter, kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar,

Hakkında (5904 sayılı Kanunun 23. Maddesiyle değiştirilen ve 3.7.2009 tarihinden itibaren yürürlüğe giren ibare) on sekiz aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde,

inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kimselere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi, bu fıkra hükmünün uygulanmasında gizleme olarak kabul edilir. Gerçek bir muamele veya durumu dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belge ise, muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belgedir.

b) Vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen ve saklama ve ibraz mecburiyeti bulunan defter, kayıt ve belgeleri yok edenleri yok edenler veya defter sayfalarını yok ederek yerine başka yapraklar koyanlar veya hiç yaprak koymayanlar veya belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belge, sahte belgedir.

371. maddedeki pişmanlık şartlarına uygun olarak durumu ilgili makamlara bildirenler hakkında bu madde hükmü uygulanmaz.

Kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanması 344. maddede yazılı vergi ziyat cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez.

2.2. Vergi Kaçakçılığını Etkileyen Faktörler

2.2.1. Gelir Düzeyi ve Vergi Oranları

Gelir düzeyi ve vergi oranlarının mükellefin vergiye uyumu konusunda önemli bir yere sahip olduğu yapılan birçok araştırmada ortaya koyulmuştur. Bu araştırmalara göre gelir artıkça vergi kaçakçılığı da artmaktadır. Bunun nedeni de mükelleflerin gelir düzeyi artıkça nispi olarak olamasa bile miktar olarak ödeyecekleri vergi miktarının

artmasıdır. Bu artış ise vergi kaçakçılığında sağlanacak faydanın, yakalanma riskini bastırmasına neden olmaktadır (Kumluca, 2003:92).

Vergi oranları, mükelleflerin davranışları üzerinde gelir ve ikame olmak üzere iki karşıt etkiye sahiptir. Buna göre mükellef, ödediği vergi miktarının neden olduğu gelir kaybını telafi etmek amacıyla daha fazla çalışabilir ya da çalışma arzusunu kaybederek aylıklığı tercih edebilir. Bunlardan ilkinde ‘gelir etkisi’, ikincisine ‘ikame etkisi’ denmektedir. Dolayısıyla mükelleflerin vergi artışı nedeniyle sergileyeceği davranışları, karşıt işleyen gelir ve ikame etkisinin ağırlığına göre değişebilecektir.

Şöyle ki, bir taraftan vergi oranlarındaki artış, başarılı kaçakçılıktaki marjinal kaçakçılığı arttırdığı için daha fazla kaçakçılığı teşvik ederken, diğer taraftan ise daha yüksek bir vergi oranı, vergi sonrası(harcanabilir) geliri azaltmak suretiyle ilave bir etki yaratır. Bu durum kişilerin riske karşı davranışlarına bağlı olarak daha az vergi kaçırmalarına neden olabilir (Çelikkaya, www.e-akademi.org).

Vergi oranıyla vergi hasılatı arasındaki ilişkiyle ilgili olarak Arthur Laffer’in ortaya koyduğu ve Laffer Eğrisi olarak bilinen görüşe göre, vergi oranı arttıkça vergi hasılatı artar ve maksimum bir noktaya ulaşır. O noktadan sonra vergi oranlarını arttırmak vergi gelirini arttırmaz. Vergi oranı %100'e çıktığında vergi hasılatı yeniden sıfır olur.

2.2.2. Enflasyonun Etkileri

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak artmasıdır. Paranın satın alma gücünü azaltır ve vergi gibi para ile ifade edilen değerleri olumsuz etkiler.

Sık sık ekonomik krizler yaşayan ve yüksek enflasyon olan ülkelerde mükelleflerin vergiye karşı direnci artmaktadır. Enflasyon ortamı birçok konuda belirsizlik yaratmaktadır. Enflasyon vergi sisteminin sayısal büyüklüklerini etkileyerek

spesifik tarifeler, istisna, muafiyet ve indirim tutarları ile gelir vergisinin artan oranlı tarife dilimlerinin reel olarak aşınmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda spesifik tarifelere göre alınan vergilerde devlet gelir kaybına uğrarken, istisna, muafiyet ve indirim tutarlarının enflasyon karşısında sabit kalması ve nominal gelirlerdeki artışların artan oranlı tarife yapısıyla daha yüksek oranlarda vergilendirilmesi yüzünden yükümlülerin reel vergi yükleri enflasyon nedeniyle artmaktadır(Gerçek ve Yüce, 1998:34).

Enflasyon, işletmelerde maliyetlerin gerçek maliyetlerden düşük görünmesine, dönem karlarının şişirilmesine, vergi, kar payı ve ücretlerin artmasına neden olmakta ve işletme sermayesini erozyona uğratmaktadır. Bundan dolayı, yüksek enflasyon ortamında birçok kişi işletmesini büyütmek için değil, faaliyetlerini sürdürebilmek için vergi kaçırma yolunu seçmektedir. Yüksek enflasyon ortamında mükellefler dürüst şekilde vergilerini ödediklerinde birkaç yıl sonra sermayeleri de yok olup işletmelerini kapatmak zorunda kalabilmektedirler.

Ayrıca, enflasyon vergi sistemini çarpıtarak, vergi yapısının bozulmasına da neden olmaktadır. Bu etkilerinden dolayı enflasyon, mükelleflerin vergi sistemine olan güveninin zedelenmesine yol açmaktadır(Gerçek ve Yüce, 1998:35).

2.2.3. Vergi İdaresinin Etkinliği

Vergileme, karar verme sürecinden başlayarak, tarh, tahakkuk ve vergi alacağının sona ermesine kadar devam eden teknik bir süreçtir. Bu nedenle vergi kanunlarını tam ve verimli olarak uygulama vergi idaresinin inisiyatifinde olan bir husustur. Şayet vergi idaresi etkin olarak vergi kanunlarını uygulayamıyorsa, kanunlar ne kadar iyi olursa olsun elde edilen sonuç istenildiği gibi olamayacaktır (Kumluca, 2003:94).

Vergi idaresinin etkin olarak çalışıp çalışmaması mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu olumlu ve olumsuz etkileyebilecek bir husustur. Etkin bir vergi idaresi vergilemedeki sorunları hızlı bir şekilde tespit ederek, vergisel ödevleri yerine getirmeyen mükellefleri gecikmeksizin cezalandırarak ve mükellef ile devleti barışık tutarak vergiye gönüllü uyumu olumlu yönde etkileyecektir. Aksine vergi idaresinin etkin olmaması mükelleflerin vergisel ödevlerini yerine getirmemesine neden olacaktır.

Vergi personelinin yetenekleri, vergi idaresinin etkinliğini önemli ölçüde etkilemektedir. Vergicilik bilgi ister ve tecrübe gerektirir. Vergi kanunları ne kadar mükemmel olursa olsun, gerçek yönü, sonuçları ancak uygulamasıyla ortaya çıkabilir. Bu nedenle personel sorunu, vergi idaresinde çok önemli yer tutmaktadır. Vergi idaresinde personel konusunun sorun halini alması, personele düşük ücret ödenmesinden, genel ve mesleki eğitim noksanlığından, iyi bir iş bölümü yapılmamasından ve personelin bilgi ve yeteneklerine uygun yerde bulunmamlarından doğmaktadır (Şimşek, 2007:23).

2.2.4. Vergi Sisteminin Karmaşıklığı

Vergi kanunlarının karmaşıklığı doğrudan beyanda bulunmama eğilimine katkıda bulunur. Mükellefler vergi kanunlarının karmaşık olduğu düşüncesinde iseler bu onların gönüllü uyum derecesini etkileyebilir. Vergi mevzuatındaki karmaşıklık sadece mükellefleri değil aynı zamanda denetim elemanları ve vergi yargısını da olumsuz etkilemektedir (Kumluca, 2003:94).

Vergi sisteminde sürekli değişiklik yapılması mevzuatın yeterince kavranamamasına, mevzuatta boşluklar doğmasına ve dolayısıyla vergi uyumsuzluğuna neden olur. Vergi kanunlarının sade olması ve vergi mevzuatında sürekli değişiklik

yapılmaması mevzuatı daha anlaşılır hale getirecek ve böylece mükellefin vergiye gönüllü uyumu artacak ve vergi suçları azalacaktır.

2.2.5. Belge Düzenin Yerleşmemiş ve Kayıt Dışı Ekonominin Yaygın Olması

Günümüzde vergi borcunu saptamada kullanılan en çağdaş yöntem beyan usulüdür. Bu yöntem vergi matrahını en iyi yükümlünün bilebileceği gerçeği üzerine dayanır. Beyan yönteminde gerekli kayıt ve bilgiler yükümlüce tutularak beyan döneminde bu bilgilerden oluşan vergi matrahı vergi dairesine yazılı olarak bildirilir. Bu yüzden de verginin tam olarak beyan edilmesi ve adaletin sağlanması açısından belge düzenin yerleşmiş olması gereklidir.

Türk vergi sisteminde belge düzeninin sağlıklı işlemesine engel olan uygulamalarda bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda, (esnaf ve küçük çiftçi muaflığından yararlananlar ve kazançlarını götürü usulde beyan edenler gibi) mükellefler her ne kadar fatura alıp-verme, müstahsil makbuzu ve gider pusulası düzenleme gibi yükümlükleri olsa da defter ve belge tutmak zorunda olmadıkları için uygulamada mecbur kalmadıkça bunları yerine getirmemektedirler. Böylece muafiyetten ya da götürü usulden yararlanan bu gruplar, gerçek mükellefiyete geçiş sınırını aşmamaya özen gösterirken, gerçek usuldeki mükellefler de bazı hâsılatlarını gizleme imkanı bulmaktadırlar (Gerçek ve Yüce, 1998:22).

Belge düzenine uymak konusunda vergi bilinci de önemli rol oynamaktadır. Türkiye’de belge düzeni, sadece vergi yasası olayı olarak ele alındığı, vergi ahlakı dikkate alınmadığı için rayına oturtulamamakta ve önemli boyutta vergi kaçakçılığına neden olmaktadır (Esen, 1994:10). Belge düzenin ve kontrol mekanizmasının yetersiz olduğu gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı ekonomi kavramının yaygın olduğu görülmektedir (Türkay, 2009 :93).

Kayıt dışı ekonomi, ya hiç belgeye bağlanmayarak ya da içeriği gerçeği yansıtmayan belgelerle, gerçekleştirilen ekonomik olayın devletten, alacaklılardan, kazanca katılan işçilerden vb. tamamen ya da kısmen gizlenerek, kayıtlı (resmi) ekonominin dışına taşınmasıdır (Altuğ, 1994:5).

Kayıt dışı ekonomi, kara para ekonomisi ile vergi dışı bırakılmış ekonominin toplamından oluşmaktadır. Kara para ekonomisi, uyuşturucu ticareti, örgütlü suçlar ve terörizm vasıtası ile yapılan faaliyetler ve kazançları içermektedir. Belirtilen bu faaliyetler yasa dışıdır. Vergi dışı bırakılmış ekonomi, yasal olan faaliyetlerden, vergi kanunları veya mükellef iradesi ile vergilenmemiş faaliyet ve kazançları içermektedir. Yani kayıt dışı ekonomi, yasa dışı ve yasal, fakat vergilenmemiş iktisadi faaliyetlerin tümüdür (Şengül, 1997:225).

Bir ülkede vergi sistemi ne kadar etkin çalışırsa kayıt dışına çıkma ve vergi kaçırma o kadar düşük seviyede olur. Kayıt dışı ekonomi ve vergi kaçakçılığını tamamen ortadan kaldırmak imkânsız olsa da; iyi örgütlenmiş gelir idaresi ve rasyonel vergi sistemi ile oranların en düşük seviyeye indirilmesi mümkündür.

2.2.6. Vergi Bilinci

Vergi kültürü olarak da adlandırılan vergi bilinci ile vergiye gönüllü uyum arasında doğru bir orantı vardır. Vergi bilinci arttıkça, vergi ödeme gayreti ve buna bağlı olarak da vergi gelirleri artacaktır. Vergi bilinci azaldıkça ise, vergi kaçakçılığında da artış meydana gelecek ve vergi gelirleri azalacaktır.

Vergi bilinci, toplumdaki ahlaki ve sosyal değişimlerden kolayca etkilenir. Toplum bireylerinin devletten memnuniyetsizlikleri, mükelleflerin vergi yükünün adil dağıtıldığına inanmaması, vergi gelirlerinin kamu hizmetleri için harcanmaması, vergi

idaresine ve yargısına güven duyulmaması gibi etkenler vergi bilincinin aşınmasına dolayısıyla vergi uyumsuzluğuna neden olacaktır (Kumluca, 2003:94-95).

Vergide başarının sağlanmasının en temel şartı vatandaşa vergi ödeme bilincinin yerleştirilmesidir. Bu bilincin yerleşmesiyle vatandaş verdiği verginin nasıl harcandığını bilecek ve verginin haklılığına inanacaktır. Ayrıca verginin adil olarak alındığına olan inanç arttıka vergiye karşı direnç de o ölçüde azalacaktır. Bunun için vergiyi toplayan idarenin ve uygulamaların, bu kanaat ve inancın yerleşmesine katkı sağlayacak yönde olması, uygulamaların kamuoyuna iyi anlatılması gerekmektedir (Tezcan, www.sonbaski.com).

Vergi kaçaıkılığı ile mücadelede her zaman hukuki ve polisiye tedbirler almak yeterli değildir. Vergi kaçaıkılığı ile mücadele etmek için bireylere vergi ödeme bilincinin verilmesi gerekir. Vergi bilincinin oluşması; vergi yükünün toplumun tüm bireyelerine adaletli olarak dağıtılmasıyla, vergi gelirlerinin verimli ve tüm kesimleri mutlu edecek hizmetlerin finansmanında kullanılmasıyla ve bireyelerin vergi ödemenin anayasal bir yükümlülük olduğuna inandırılması ile mümkündür (Kumluca, 2003:97).

2.2.7. Vergi Afları

En geniş anlamıyla vergi affı, vergi kanunlarına aykırı hareket edenlere karşı uygulanan yaptırımların ortadan kaldırılmasıdır. Ancak çeşitli ülkelerde vergi afları farklı zamanlarda ve farklı şekillerde uygulanmıştır. Çıkarılan bu vergi afları kapsam ve uygulama süreleri bakımından farklılık göstermektedir. Bazı vergi af kanunları bütün vergileri kapsarken, bazıları belirli vergiler için geçerli olabilmektedir. Bazıları ise vergilerin asıllarını bile kapsayabilmektedir.

Vergi afları, önemli vergi reformları sonrası geçmişten kalan sorunlu dosyaların kapanması için veya çok yoğun yaşanan ekonomik durgunluklar döneminde bu

durgunluğun yarattığı sorunları bir nebze hafifletebilmek için yararlı niteliklere sahiptir (Şimşek, 2007:27).

Bunların yanı sıra, vergi afları sehven ve/veya bilinçli olarak vergi kaçıran ancak pişmanlık duyan mükelleflerin temiz sayfa açmasına yardımcı olması vergi idaresinin ve yargısının iş yükünü hafifleterek vergi yönetiminin daha iyi hizmet vermesine imkan sağlaması, vergi kaçakçılığına yönelik daha sert tedbirler alınması ve devlete ucuz maliyetli kaynak sağlayarak mevcut dürüst mükelleflerin vergi yükünü azaltması nedeniyle vergiye gönüllü uyum üzerinde olumlu etkiler meydana getirir (Kumluca, 2003:95).

Bir defalık vergi affı eğer daha yüksek harcamalar ve kaçakçılığı önlemek için daha etkili cezalar ile birlikte uygulanırsa gelecekte gönüllü uyumu arttırabilir. Ayrıca affın önceden kayıt dışı sektörlerde olan birçok mükellefi vergi sistemine kazandırma gibi olumlu bir yanı da bulunmaktadır.

Çok sık af kanunu çıkarılması, vergi ödeme bilinci ve alışkanlığının yok olmasına yol açmaktadır. Zamanında vergisini ödeyenleri adeta “enayi” yerine koymak anlamına gelen afların en büyük olumsuzluğu, ulaşılması hatta yaklaşılmaması zor olan vergi adaletini ortadan kaldırmasıdır. Vergi afları vergi ödemeyenler lehine bir rekabet üstünlüğü sağlamaktadır. Ayrıca eğer mükellefler gelecekte de vergi aflarının devam edeceğine inanırlarsa buda onların vergi ödeme isteklerinin azalmasına neden olacaktır (Gök, 2007:149).

Ayrıca, af cezanın kesin oluşunu kısıtlayan bir kavramdır. Beccaria’ya göre suçların islenmesine mâni olan, “cezaların şiddeti” değil “muhakkak” oluşlarıdır. Yargıç şiddetli hareket etmeli, fakat kanunlar sert olmamalıdır. İlimli fakat muhakkak olan bir ceza, şiddetli fakat kurtulmak ümidini veren bir cezadan daha etkilidir. Muhakkak olan

acılar, hafif olsalar bile, insanları korkutur. Halbuki af, cezanın mutlaka uygulanacağı izlenimini vermesine engel olmaktadır. Cezalar hafifleştikçe afların zorunluluğu azalır. Bu nedenle ılımlı cezalara yer veren mükemmel bir mevzuatın mevcudiyeti affın lüzumluluğunu ortadan kaldıracaktır (Beccaria, 1964).

2.2.8. Eğitim ve Kültür Düzeyi

Mükelleflerin vergiye bakışı, toplumun kültürüne ve belirli kültürdeki kişilerin yasalara uyup uymadıklarına dayanmaktadır. Yükümlülerin genel kültür düzeyinin düşük olması, toplumsal bilinç düzeyinin de düşük olmasına yol açmaktadır. Mükellefler, verginin hem Anayasa'da belirtilen temel bir vatandaşlık görevi hem de ülke yönetimi ve ekonomisi için zorunlu olduğunun bilincinde oldukları sürece yasaları çiğnemekten kaçınmaktadırlar (Gerçek ve Yüce, 1998:41).

Genel kültür ve toplumsal bilinç düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde, kişiler vergi yükümlülüklerini titiz bir şekilde yerine getirmektedirler. Eğitim ve kültür düzeyinin düşük olduğu ülkelerde ise bireylerin vergisel yükümlülüklerle karşı duyarlılıkları azalmaktadır (Gerçek ve Yüce, 1998:41).

Eğitimli bireyler vergi kanunları ve mali olaylara ilişkin olarak kendilerinden daha az eğitimli bireylere nazaran daha dikkatli, duyarlı ve aynı zamanda kamu hizmet ve faydalarından yararlanmada avantajlıdır. Bu kişiler kanunların yapılışı elde edilen vergi gelirlerinin nasıl harcandığına ilişkin daha fazla eleştircidirler. Bununla birlikte vergi ahlakını olumsuz etkileyecek şekilde vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığına ilişkin fırsatları değerlendirmede daha bilgili ve avantaj sahibidirler (Çomaklı, 2008: 116).

2.3. Vergi Kaçakçılığının Etkileri

Vergiye karşı gösterilen en önemli tepkilerden biri olan vergi kaçakçılığının, birçok etkisi bulunmakla birlikte burada üç temel etki üzerinde durulacaktır. Bunlar mali, iktisadi ve sosyal etkilerdir.

2.3.1. Mali Etkileri

Çağdaş Devletler vergiyi, topluma hizmet etmede yararlanacağı bir finansman kaynağı, ekonomik hedeflerine ulaşmada kullanacağı bir araç olarak görmektedir. Vergi kaçakçılığı sonucu, bu kaynakta ve dolayısıyla devlet bütçesinde meydana gelecek azalmalar devletin hem topluma karşı olan fonksiyonlarını yerine getirmede yetersiz kalmasına hem de bir takım ekonomik hedeflerine ulaşamamasına veya geç ulaşmasına neden olabilecektir. Buna karşılık olarak da devlet meydana gelen bu durumun telafisi için daha sert mali tedbirler alma yoluna gidecek ve yine kayıtlı(dürüst) olan mükellef bu durumdan olumsuz yönde etkilenecektir (Kapusuzoğlu, 2007:15).

Vergi kaçakçılığı sonucunda bütçe açıkları sürekli bir artış gösterecektir. Bu durumda vergi gelirlerini arttırmada başarılı olamayan devlet; borçlanma, özelleştirme, emisyon ve enflasyon vergisi gibi seçeneklere yönelecektir. Bu tür ekonomik tercihlerin her biri, topluma farklı maliyetler yükleyecektir. Sonuçta vergi kaçakçılığı, öncelikle vergi yapısı ve işlevlerini tahrip edip, kamuyu vergi gelirlerinden mahrum bırakırken, diğer yan etkileriyle de toplumsal refah kayıplarına sebep olabilecektir (Karabacak, 1997:42).

Kamunun yeterince vergi geliri sağlayamaması sonucunda büyük olasılıkla vergi oranları yükseltilecektir. Bu, vergi kaçakçılığını daha cazip hale getirecektir. Çünkü artan vergi oranı, kaçırılan vergi miktarının faydasını arttıracaktır. Öte yandan, bazı

yükümlü grupları sosyoekonomik güçleri oranında yeni vergi yüklerinden kurtulabileceklerdir. Artan vergi yükü altında kalanlarsa daha çok vergi kaçakçılığı yolları arayacaklardır. Dolayısıyla vergi sistemi birbirini destekleyen döngüler içinde etkinsizleşerek, beklenen işlevini yerine getiremeyecektir (Öncel, 1974:87).

Vergi kaçakçılığının yaygınlaşmasıyla vergi idaresinin iş yükü artar. Oysa vergi idaresi kısıtlı bütçe ve denetim elemanlarına sahiptir. Bu durumda, vergi idaresi ya düşük bir denetim ve yüksek vergi cezaları ile yetinecek ya da denetim ve cezaları optimum düzeye çıkaracaktır. Eğer, düşük bir denetimle yetinilirse, yakalanan bir kaç vergi kaçakçısı çok ağır bir şekilde cezalandırılacak ve dolayısıyla yakalanmayanlar ödüllendirilmiş olacaktır. Böyle bir uygulama toplum açısından adaletli değildir. Öte yandan, denetim oranının yükseltilmesi de maliyetli bir iştir. Bu denetim artışı dürüst mükelleflere de maliyetler yükleyecektir. Çünkü denetlenen mükellefler, denetim sürecinde yeni uyum maliyetlerine (zaman, iş takibi vs.) katlanmak zorunda kalabilirler (Karabacak, 1997:41).

Vergi kaçakçılığının mali açıdan olumlu olarak adlandırılabilen bir etkisi de söz konusudur. Şöyle ki, kaçakçılık sonucu oluşan gelir miktarı vergi kaçırın kişilerin gelirlerinde bir artışa neden olmakta ve onların satın alma gücünü yükseltmektedir. Aynı şekilde vergi kaçırın firmalarda, kaçakçılık sonucu üretim maliyetlerinin düşmesiyle ürettikleri malları daha düşük fiyata satma olanağına sahip olmakta ve kar marjlarını arttırmaktadırlar (Güven, 1995:33). Bu açıdan bakılınca vergi miktarlarında azalma meydana getiren vergi kaçakçılığının, belli kesimlere avantaj sağladığı ve hatta toplumun da daha düşük fiyatlı ürünler satın almasına olanak verip, bir anlamda vergi kaçakçılığı sonucu mükelleflerin artan vergi yüklerinin telafi edilmesine yol açtığı, ülke ekonomisinde dolaşan likidite miktarını arttırdığı ve sonuçta ekonomiyi yapay olarak

canlandırdığı söylenebilir. Çünkü oluşan bu canlılık yatırım ve üretim miktarlarında artışa ve dolayısıyla da işsizlik miktarında azalmaya yol açmamaktadır.

2.3.2. İktisadi Etkileri

Vergi kaçakçılığının en önemli iktisadi etkisi, rekabet eşitliğini bozmasıdır. Vergi ve sosyal güvenlikle ilgili yükümlüklerini yerine getiren bir firmayla yükümlüklerini kaçakçılık yoluyla yerine getirmeyen ya da eksik yerine getiren bir başka firmanın ekonomik olarak rekabet güçleri aynı değildir. Yükümlüklerini yerine getiren işletmelerin maliyetleri yükselmekte, karları azalmakta, dolayısıyla yatırımlara ayrılacak kaynakları kısıtlayarak işletmelerin istikrarlı bir büyümeye kavuşmalarını engellemektedir (Çiçek, 2006:87). Yani, aynı piyasada faaliyet gösteren iki firmadan kayıtlı olan ve vergi kaçırmayan firmanın rekabet gücü düşmektedir. Bunun sonucu olarak rekabet gücü düşen firmalar, bu eşitsizlikten kurtulmak için ya vergi kaçırmanın yollarını aramaya ya da bu baskılardan kurtulmak için siyasi iktidarlara kendilerini bu yükten kurtaracak bir takım muafiyet ve istisnaları yürürlüğe koymasına için baskı yapmaya çalışacaklardır (Çiçek, 2006:87).

Vergi kaçakçılığı sonucu oluşan kayıt dışı ekonomi verileri, resmi kayıtlara girmediğinden kayıtlı ekonomide belirlenen ekonomik göstergeler (enflasyon, işsizlik, büyüme oranları ve milli gelir) gerçekte olduğundan farklı çıkacaktır. Çünkü resmi ekonomik göstergeler sadece kayıtlı ekonominin göstergeleridir. Ekonomik verilerin gerçeği yansıtmaması ekonominin durumu hakkında yanlış bilgi edinilmesine neden olacak, bu durumda da uygulanacak olan iktisadi ve mali politikalardan beklenen sonuçlar elde edilemeyecektir (Sarılı, 2002:43).

Vergi kaçırılması dolayısıyla devletin yeterli gelir düzeyine sahip olamaması bütçe açığının artmasına neden olacaktır. Bütçe açıklarının artması, kamu kesimi

borçlanma gereksinimini arttıracak, kamu yatırımları ve gelir dağılımı da olumsuz yönde etkileyecektir.

Sonuç olarak vergi kaçağı sonucu meydana gelen vergi kayıpları neticesinde kamu harcamalarını dengelemek için yeni vergilerin konulması veya vergi oranlarının artırılması sonucu ekonomik büyüme yavaşlar, fiyat istikrarı bozulur, gelir dağılımında adaletsizlik ortaya çıkar ve ülkenin uluslararası rekabet gücü azalır(Aktan, 2000:17).

2.3.3. Sosyal Etkileri

Vergi kaçakçılığının, toplumun sosyal yapısı üzerinde birçok önemli etkisi bulunmaktadır. Yüksek düzeyde bir vergi kaçakçılığı sonucunda büyük bir kayıt dışılığın meydana gelmesi, böylece yatırım ve üretim miktarının azalması, bu durum sonucunda da işsizliğin ve suç sayısının artması söz konusu etkilerden bir tanesidir.

Vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak için yararlanılan vergi, toplumdaki sosyal barışı sağlanmada başvurulacak önemli araçlardan biridir. Devletin de verginin bu fonksiyonunu hayata geçirecek yönde düzenlemelere gitmesi gerekmektedir. Bu düzenleme, yüksek gelir seviyesine sahip olan mükelleflerden daha fazla vergi, orta ve düşük gelir seviyesine sahip olanlardan ise orantısal olarak daha az vergi alınması şeklinde olabilir.

Ülke içinde vergi kaçakçılığı ve kayıt dışılık düzeyinin gittikçe artması, aynı zamanda toplumun ülke yönetimine karşı duyduğu saygı ve güvenin zedelenmesine yol açabilir. Devlete olan güvenlerinin azalması sonucu, bireyler sorunlarını rüşvet, suiistimal veya 'mafya' olarak bilinen yasa dışı örgütler gibi yasa dışı yollarla çözme yoluna gidebilirler (Altuğ, 1994:66). Çünkü toplum ülkeyi yönetenlerden aynı zamanda halk arasındaki adaleti sağlamasını da beklemektedir. Bu görevin gereği gibi yerine

getirilmemesi ise, toplumda yöneticilere karşı bir tepki oluşmasına, ülkede istikrarsızlık ve bunalım ortamının doğmasına neden olabilecektir.

Vergiye ilişkin bir kayıt dışılığın sosyal yönden olumlu bir etkisi de söz konusudur. Vergi açısından kayıtlı olan firmalar daha çok kalifiye eleman istihdam etme yoluna gitmektedir. Çünkü yüksek maliyetlere katlanmakta ve bunun sonucunda da kaliteli bir çıktı elde etmek istemektedir. Bu durumda da yeterli niteliklere sahip olamayan çoğu kişi istihdam edilme olanağından yoksun kalmaktadır. Kayıt dışılığın var olduğu sektörlerde ise düşük maliyetler ile çalışmanın yarattığı ek kaynaktan dolayı sadece kalifiye değil, her çeşit kesimden insan çalıştırılması söz konusu olmaktadır (Sarılı, 2002:44). Bu durumda çoğu insana istihdam yolunu açmakta ve onların gelir elde etmesini sağlayarak sosyal yapı içerisinde yer almalarına diğer bir deyişle bir sosyal birim olmalarına neden olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞININ ÖNLENMESİNE YÖNELİK TEDBİRLER VE CAYDIRICILIK ETKİSİ

3.1. VERGİ ZİYAI SUÇU VE CEZASI

Vergi ziyai suçu, işlenen fiilin (yapılan veya yapılmayan hareketin) vergi ziyayına yol açmasını arayan bir suçtur. Bu nedenle vergi ziyai suçu ‘netice suçu’ olarak değerlendirilir. İşlenen fiil vergi ziyayına sebep olmuyorsa vergi ziya suçundan bahsetmek mümkün olmaz (Kızılot ve Taş, 2009:129-130).

Vergi ziyai çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Kanun bunları üç grup altında ele almıştır. Bunlar; verginin eksik veya geç tahakkuku, şahsi medeni haller veya aile durumu hakkında gerçeğe aykırı beyanlar ile verginin eksik tahakkuku ve haksız yere verginin geri verilmesi halleridir(Şenyüz, 2005:128).

Vergi ziyai, mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden, verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesini veya eksik tahakkuk ettirilmesini ifade eder (V.U.K. Md. 341/1).

Şahsi, medeni haller veya aile durumu hakkında gerçeğe aykırı beyanlar ile sair suretlerle, verginin noksan tahakkuk ettirilmesine veya haksız yere geri verilmesine sebebiyet vermek de vergi ziyai hükmündedir (V.U.K. Md. 341/II).

Yukarıdaki fıkralarda yazılı hallerde, verginin sonradan tahakkuk ettirilmesi veya tamamlanması veyahut haksız iadenin geri alınması, ceza uygulanmasına engel oluşturmaz (VUK Md. 341/III).

Bu durumda vergi ziyai suçunun unsurları şu şekilde sayılabilir;

- Vergilendirmeyle ilgili ödevleri zamanında yerine getirmemek,
- Vergilendirmeyle ilgili ödevleri eksik yerine getirmek,
- Gerçeğe aykırı beyanlarla verginin eksik tahakkuk ettirilmesine neden olmak,
- Haksız yere vergi iadesine neden olmak (Pehlivan, 2010:90).

Vergi ziyayı, verginin ödenmesi aşamasıyla değil tahakkuk aşamasıyla ilgilidir. Örneğin, beyannamenin verilmemiş olması durumunda tahakkuk, zamanında yapılmamış olacağından vergi ziyayı ortaya çıkacaktır. Ancak, verginin tahakkuk ettirildikten sonra süresinde ödenmemiş olması ya da geç ödenmiş olması durumunda vergi ziyayı söz konusu olmayacaktır. Zaten Vergi Usul Kanunu'nu, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'dan ayıran temel nokta da budur. Çünkü bir vergi ödenmesi gereken safhaya geldikten (tahakkuktan) sonraki aşaması 6183 sayılı Kanunun kapsamına girmektedir.

V.U.K.'nun 341. maddesinde belirtilmiş olan ve yukarıda belirtilen nedenlerle vergi ziyasına sebebiyet verildiği takdirde, mükellef veya sorumlu hakkında ziyayı uğratılan verginin bir katı tutarında vergi ziyayı cezası kesilir (V.U.K. Md.344/I).

Vergi ziyasına, 'kaçakçılık suçları ve cezaları' başlığı taşıyan V.U.K.'nun 359. maddesinde yazılı fiillerle sebebiyet verilmesi halinde ise, ceza üç kat bu fiillere iştirak edenlere ise bir kat olarak uygulanır (V.U.K. Md.344/II).

Vergi incelemesine başlanılmasından veya takdir komisyonuna sevk edilmesinden sonra verilenler hariç olmak üzere, kanuni süresi geçtikten sonra verilen vergi beyannameleri için bu madde uyarınca kesilecek ceza yüzde elli oranında uygulanır (V.U.K. Md.344/III).

3.2. İHBAR VE ŞİKÂYET

Maliye Bakanlığı'na ve vergi dairesi başkanlıklarına hitaben verilen dilekçe ve yapılan şikayetler 3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ve Vergi Kanunları açısından değerlendirilmektedir.

3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun amacı Türk vatandaşlarının kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisine ve yetkili makamlara yazı ile başvurma haklarının kullanılmasıdır.

İhbar ve şikayetler aşağıdaki şekillerde yapılabilmektedir.

- Alo Maliye servisinin 189 nolu telefon hattı aranarak,
- Gelir İdaresi Başkanlığı Web Sayfasından elektronik posta adresine e-posta gönderilerek,
- İlgili vergi dairesine bizzat gelip başvuruda bulunularak.

İhbar, sözlük anlamı olarak haber verme, bildirme bildirim anlamına gelmektedir. Suçlu saydığı birini veya suç saydığı bir olayı yetkili makama gizlice bildirme, ele verme anlamına gelmektedir. Vergisel anlamda da ihbarcı tarafından herhangi bir mükellef hakkında vergi kayıp ve kaçığına ilişkin olarak yapılan yazılı ve sözlü bildirime ihbar denir (15 Mayıs2011, <http://www.edirnevdb.gov.tr/pdf/ihbarlar.pdf>).

İhbarda aranacak şartlar;

1. Dilekçe sahibinin adı soyadı iş veya ikametgah adresi ve telefon numarasının bulunması,

2.Yapılan ihbarın somut olaylara ve delillere dayanması (Gerektiğinde ihbarcıdan bu bilgi ve belgeler istenecektir).

Vergi kaçakçılığının ihbarı, yazılı olarak yapılır. Sözlü olarak yapılırsa, bir tutanağa geçirilip ihbarcının imzası alınır. İhbarcı, ihbar ikramiyesi istiyorsa, bu durumu da açıkça ihbar dilekçesinde 'ihbar ikramiyesi istiyorum' diye belirtmelidir (15 Mayıs 2011, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=315084&yazarid=82>).

Bir muhbir tarafından herhangi bir mükellef hakkında vergi kaçakçılığına ilişkin olarak yapılan ihbarın somut olaylara ve delillere dayanması gereklidir. Ayrıca ihbar konularının vergi incelemesi sonunda bulunan matrah farkları ile bağlantısı olmalıdır. Yoksa herhangi bir mükellef hakkında vergi kaçakçılığı yaptığı yönünde ihbarda bulunup, verginin hangi şekilde kaçırıldığına açıklanmaması, somut olaylar gösterilmemesi ve deliller verilmemesi durumlarında ihbar ikramiyesinin ödenmesi mümkün değildir. Ancak ihbarcı somut bir bilgi veya delil ibraz etmemiş olsa da sözlü olarak verdiği bilgilere dayanılarak yapılan inceleme sonucunda matrah farkı tespit edilmiş ise bu durumda ikramiye almaya hak kazanır (Gınalı, 2010:145).

1905 sayılı Menkul ve Gayrimenkul Emval ile Bunların İntifa Haklarının ve Daimi Vergilerin Mektumlarını Haber Verenlere Verilecek İkramiyelere Dair Kanun kapsamında, vergi kayıp ve kaçığını ihbar edenlere, tahakkuk edecek vergi ve bu vergiye bağlı olarak kesilecek cezaların toplamı üzerinden, ikramiye ödenir. Ödenecek ikramiyenin oranı yüzde 10'dur. İkramiyenin üçte biri, verginin kesin olarak tahakkukunda, üçte ikisi ise verginin tahsilinden hemen sonra ödenir. İhbar ikramiyesini alan, bu geliri üzerinden gelir vergisi ödemez. Ancak Veraset ve İntikal Vergisi ödemesi gerekir.

Bir muhbire ihbar ikramiyesinin ödenebilmesi için (Gınalı, 2010:145-146);

1) İhbarcı kendini gizlememelidir. İhbarı yapan şahsın vergi incelemesine başlanmadan veya inceleme sırasında gerekli görüldüğü durumlarda inceleme elemanı ile temasa geçmesi ve istenilen bilgileri vermesi gerekmektedir.

2) İsimsiz ihbarlarda vergi incelemesi bitmeden ihbarcının ortaya çıkmış olması gerekmektedir. İnceleme bittikten sonra ihbar mektuplarına sahip çıkılması durumunda ihbarcı doğru kişi olsa dahi ihbar ikramiyesinin ödenmesi mümkün değildir.

3) İhbarda bulunan kişi inceleme bitmeden ihbarından vazgeçmemelidir. İncelemenin herhangi bir safhasında ihbarından vazgeçtiğini bildiren ihbarcıya ikramiye ödenmez.

4) İhbarcının vergi kaçırmaya dahil olup olmamasının önemi yoktur. Bir mükellefin vergi kaçırmakta olduğunu bilen ve delilleriyle bu kaçakçılığı haber veren muhbirin bu mükellefin ortaklarından veya çalışanlarından ya da kan veya hısımlık bağı ile bağlı olduğu birinin olması ikramiye ödenmesine engel değildir.

5) İhbarcı birden fazla olursa, ihbar konuları ile matrah farkları arasında bağlantı olup olmadığının araştırılması gerekir. Her iki ihbarda bağlantılı ise bu durumda ikramiye ihbarı ilk yapan kişiye verilir.

Şikayet kelime anlamı olarak, “memnuniyetsizlik belirtilen söz, yakınma, sızlanma” anlamına gelmektedir. Vergi Hukukuna göre şikayet ise, vergisel anlamda mal ve hizmet alımı karşılığında Vergi Usul Kanunu hükümleri gereğince düzenlenmesi gereken belgeleri alamayıp mağdur olan kişinin bu konuyla ilgili bildirimidir (14 Mayıs 2011, http://www.alomaliye.com/2007/vahit_yasar_ihbar_sikayet.htm).

Şikayette aranılacak şartlar;

1. Şikayet dilekçelerinde dilekçe sahibinin adı soyadı, iş veya ikametgâh adresi ve telefon numarasının bulunması,

2. Şikayet ile ilgili bilgi ve belgenin mevcut olması durumunda bunların bildirilmesi.

İhbar ve şikayetler teyit edildikten sonra, ekipler mükelleflerin adreslerinde gerekli denetimleri yapıp en kısa sürede de sonuçlandırır. Yapılan ihbar ve şikâyetlerin değerlendirilmesi sonucu V.U.K.' nun 5.maddesinin (vergi mahremiyeti) sınırları dâhilinde ihbarcı veya şikâyetçi bilgilendirilir

3.3. VERGİ DENETİMİ

3.3.1. Denetim Kavramı

Klasik anlamda denetimin temel amacı vergi kanunlarındaki yükümlülüklerini yerine getirmeyen mükellefleri tespit etmek ve cezalandırmaktır. Ancak cezaların ve denetimin tek amacı vergi suçu işleyenleri tespit edip cezalandırmak değildir. Ayrıca ceza ve denetimin, kişi ve kurumların mevzuata uygun hareket etmeye yöneltmek gibi psikolojik amacında bulunmaktadır (Kumluca, 2003:93).

Vergi kaçakçılığı üzerine yapılan teorik çalışmaların bir kısmı denetimlerin ve cezaların kaçakçılık üzerine olan etkilerine yoğunlaşmıştır. Torgler, araştırmaları sonucunda yüksek denetim oranlarının daha fazla uyuma yol açtığını bulmuştur. Devletlerin ceza ve denetim seviyesini düşük tuttuğuna, dolayısıyla yakalanma ve cezalandırılma olasılıkları az olduğu için çoğu mükellefin vergi kaçırdığına değinmiştir (Torgler, 2002:658). Aynı şekilde Alm, Jackson ve Mckee'de vergi beyanlarının denetim oranlarının artmasıyla arttığını belirtmişlerdir (Alm ve Diğerleri, 1992:108). Mittone ise kaçakçılıkta denetimlerin etkisini zaman boyutuyla ele almış ve önceki vergi denetimlerinin sonrakilerden daha etkili olduğunu belirtmiştir. (Mittone, 2006:831).

Literatürde denetim ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; “Denetim, bir kuruluşun ekonomik faaliyetlerine ve olaylarına ilişkin açıklanan bilgilerin, önceden belirlenmiş kriterlere uygunluk derecesini belirlemek ve raporlamak amacıyla bu ekonomik faaliyetlere ve olaylara ilişkin bilgilerle ilgili kanıtların tarafsızca toplanması, değerlendirilmesi ve sonucun bilgi kullanıcılarına raporlanması şeklinde tanımlanabilir (http://www.alomaliye.com/altar_omer_vergi_denetimi_uzerine.htm ,15 Mayıs 2011).

Bir başka tanım da ise; denetim, bağımsız bir kişi tarafından, işletmenin belli bir dönemine ait bilgilerin toplanması ve bu bilgiler ışığında ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesi ve bu sonuçların da rapor düzenlenerek açıklandığı bir kontrol mekanizmasıdır. Tanımdan da anlaşıldığı gibi, denetim işletmeler için vazgeçilmez bir gerekliliktir (Dalak, 2000:66). Kısaca, denetim; bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığının incelenmesi ve araştırılması olarak tanımlanmaktadır.

Sonuç olarak, denetimin temel amacı; mükellefleri, gelirlerini tam ve doğru beyan etmeye yöneltmektir.

3.3.2. Vergi Denetimi

Bir ülkenin ekonomik ve sosyal yapısına uygun vergi kanunları yürürlükte olsa bile vergi denetiminin yapılmaması veya gereken etkinlikte yapılmaması halinde vergi sistemin bozulması kaçınılmaz hale gelecektir. Vergi denetimi mevcut sistemin işlemlerini güvence altına alarak bozulmasını önlediği gibi uygulanmak istenen maliye politikalarının başarısını da artırmaktadır.

Vergi denetimi; egemenliği elinde bulunduran devlet, kamu harcamalarını karşılamak üzere kaynak (vergi) veren yurttaşlarının (vergi yükümlüsü / vergi sorumlusu) vergisel ödevlerini yerine getirip, getirmediklerini; hesaplarının ve

kayıtlarının doğruyu yansıtıp, yansıtmadığını (Erol, 2010:32), vergi idaresi ile mükelleflerin mevcut vergi sisteminde yer alan ilke ve kurallara uygun davranıp davranmadıklarını belirlemeye yönelik olan ve vergi idaresi tarafından yapılan işlemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Hesap Uzmanları Derneği, 2004:131).

Vergi denetiminin özellikleri;

Hukuki bir denetim olması, bilindiği gibi vergi, resim ve harçlar kanunlarla konulup kanunlarla kaldırılmaktadır. Bu mali yükümlüklerin kanunlar çerçevesinde yerine getirilip getirilmediği de kanunlar çerçevesinde yapılan, vergi denetimiyle denetlenmektedir.

Tarafsız olması, yapılan denetim esnasında denetimi yapan kamu görevlisi tarafsızlığını koruyarak hakkaniyete uygun karar vermek zorundadır. Yapılan denetim sonucunda, hazine aleyhine olanlar kadar, mükellef aleyhine yapılan hataların da düzeltilmesi gerekmektedir. V.U.K.' nun 119-120-121. maddelerinde buna yönelik bir düzenleme mevcuttur. Bu maddeye göre, vergi idaresinin veya denetim elamanlarının tespit ettiği hatalardan kaynaklanan fazla ödenmiş olan verginin mükellefe iadesi yapılabilmektedir.

Yaptırımcı bir niteliğe sahip olması, vergi denetimi sonucunda kanunlara aykırı hareket ettikleri tespit edilen mükelleflere kanun öngördüğü cezai işlemler uygulanır. Vergi denetimi esnasında mükellefin ödemesi gerektiğinden az vergi ödemesi veya hiç ödememesi durumunda devlet zor alım gücüne dayanarak eksik ödenen veya hiç ödenmeyen vergilerin, gecikme faizi ve cezalarıyla birlikte mükelleften 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanunun hükümleri uyarınca cebren tahsiline gidecektir.

Dış denetim olması, dış denetim uygulamada bağımsız dış denetim ve kamu denetimi olarak sınıflandırılmaktadır. Dış denetimde denetimi yapan kişi işletmeden bağımsız hareket etmektedir.

Bir hesap denetimi olması, işletmelerin mali tablolarını ülkenin hukuki ve mali mevzuatını dikkate alarak genel kabul görmüş muhasebe kayıtlarına göre tutup tutmadıklarının denetlenmesidir.

3.3.3. Hukuki Açıdan Vergi Denetimi

3.3.3.1. Yoklama

Vergi Usul Kanuna göre yoklama, mükellefleri ve mükellefiyetle ilgili maddi olayları, kayıtları ve mevzuları araştırmak ve tespit etmektir (V.U.K. Md.127) . Yani yoklamada amaç, vergilendirmeyi etkileyen ve vergi idaresinin bilgisi dışında kalan olgu ve bulguları ortaya çıkarmaktır.

Yoklamanın en önemli fonksiyonu, mükellefiyet kaydı olmayanların vergi mükellefi statüsüne alınabilmesidir. Yoklamanın etkin hale getirilmesi, vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi açısından son derece önemlidir. Etkinliğin sağlanabilmesi ise, ciddi bir planlama ile mümkündür. Sadece yapılmış olsun diye yapılan yoklamalar amacına ulaşmadığı gibi, mükelleflerin tepkilerine de neden olmaktadır (Katkat, 2007:183).

Yoklamaya yetkili olanlar; vergi dairesi müdürleri, yoklama memurları, yetkili makamlarca yoklama işi ile görevlendirilenler, vergi incelemesine yetkili olanlar, gelir uzmanları yoklamada yetkilidirler (V.U.K. Md.128).

Yoklama her zaman yapılabilir. Yoklamanın ne zaman yapılacağı ilgiliye haber verilmez (V.U.K. Md.130).Yoklamaya yetkili olanlar geçici olarak ve belirli

zamanlarda değil, bütün yıl içinde ve her zaman (günün 24 saati) yoklama yapabilirler. Yoklama sonucu tutanak niteliğindeki yoklama fişine geçirilir, bu fiş ilgili kişiye imzalatılıp bir nüshası da ona verilir (V.U.K. md. 131,132). Toplu yoklama için yasa da ayrıca hüküm getirilmiştir (V.U.K. Md.133).

Yoklama, vergilendirmeyi etkileyen ve vergi idaresinin bilgisi dışında bulunan olguları ortaya çıkartmak suretiyle vergi adaletine ve sosyal adalete katkıda bulunmayı ve hazineye ek gelir sağlamayı amaçlamaktadır. Şöyle ki; yoklama henüz mükellefiyetini tesis ettirmemiş kişilerin ve vergilendirilmeyen kaynakların ortaya çıkarılması yönleri ile vergi gelirlerini artırırken; vergi kaçırıcıları saptayıp vergilendirilmelerini sağlaması yönü ile ödeyenler nezdinde ticari rekabeti daha adil hale getirmekte ayrıca mükelleflerin vergi dışı kalmasını önlemesi dolayısıyla sosyal adalete hizmet etmektedir (Tekin ve Çetinkaya, 2007:111).

3.3.3.2. Vergi İncelemesi

Bu işlem, beyanların ve ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu sağlamak amacıyla yükümlünün defter kayıtları, belgeleri ve envanteri üzerinde yapılan derinlemesine bir araştırmadır (Öncel ve Diğerleri, 2009:100). İncelemeye tabi olanlar, yasa ile öngörülen defter ve hesapları tutmak evrak ve belgeleri muhafaza ve gerektiğinde ibraz etmek zorunda olan gerçek ve tüzel kişilerdir (V.U.K. Md.137).

İnceleme yapmaya yetkili denetim elamanları; hesap uzmanları, hesap uzman yardımcıları, ilin en büyük mal memuru, vergi denetmenleri, vergi denetmen yardımcıları veya vergi dairesi müdürleri, maliye müfettişleri, maliye müfettiş muavinleri, gelirler kontrolörleri, stajyer gelirler kontrolörleri, gelirler genel müdürleri merkez ve taşra teşkilatındaki müdürlerdir (V.U.K Md.135).

İnceleme zamanının önceden haber verilmesi zorunlu değildir, ancak yükümlünün hazırlık yapması gerekir ise haber verilir. Kanun sonucu alınmamış hesap dönemi de dâhil olmak üzere tahakkuk zamanaşımı süresi içinde inceleme yapma olanağı tanımaktadır (V.U.K. Md.139).

İnceleme sonucunda gerektiğinde vergilendirme ile ilgili olaylar ve hesap durumları tutanakla saptanır, varsa ilgililerin itirazları da bu tutanağa geçirilir (V.U.K. Md.141).

3.3.3.3. Arama

Bilindiği üzere vergi incelemesi esas itibariyle ödenmesi gereken verginin doğruluğunu araştırıp, tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmanın en önemli vasıtası ise doğru ve hızlı bilgi ve belge toplamaktır. Bilgi ve belge ilgiliden yazılı ve sözlü olarak istenebilmektedir. Ancak bazı hallerde bilgi ve belgelerin inceleme elemanına ulaşmadan yok edilmesi tehlikesi bulunmaktadır. İşte bu noktada bir bilgi ve belge temin etme yolu olarak “arama” vergi incelemesinin amacına ulaşmasında oldukça önemli katkı sağlamaktadır (Bakır, 2009: 74).

İhbar veya yapılan incelemeler dolayısıyla bir mükellefin vergi kaçırdığına delalet eden emareler bulunursa bu mükellef veya kaçakçılıkla ilgisi görülen diğer şahıslar nezdinde ve bunların üzerinde arama yapılabilir (V.U.K. Md.142).

Arama yapılabilmesi için (V.U.K. Md.142)

- Vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların aramaya lüzum göstermesi ve gerekçeli bir yazı ile arama kararı vermeye yetkili sulh yargıcından bunu istemesi,
- Sulh yargıcının da istenilen yerlerde arama yapılmasına karar vermesi şarttır.

İrtibatları nedeniyle farklı kişiler ve mahallerde yapılmasına gerek gösterilen aramalardan birine karar vermeye yetkili olan sulh yargıcı bunlardan diğer sulh

yargıçlarının salahiyetine dâhil bulunanlar hakkında da karar vermeye yetkilidir (V.U.K. Md.142).

Arama, ihbar üzerine ya da vergi inceleme sonuçları nedeniyle yapılabilmektedir. Bunlardan ihbar üzerine aramanın söz konusu olması için; ihbarın ciddi olması, ihbar konusunun olağan inceleme yöntemleriyle saptanmasının olanaksızlığı, kanıtların ancak aramayla elde edilebileceğinin anlaşılması ve karşılaşılabilecek sonucun arama yapmaya değer olması gerekmektedir (Bakır, 2009: 75).

3.3.3.4. Bilgi Toplama

Vergi idaresi ile vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlar, gerek duydukları herhangi bir konuda kamu idare ve kurumlarından, yükümlülerden ya da yükümlülerle ilişkide bulunan gerçek ve tüzel kişilerden, vergi alacağını sağlıklı bir şekilde tespit ve tahsil edebilmek için bilgiye ihtiyaç duymaktadır (Karakoç, 2007:304).

Ülkemizde vergilendirme beyan esasına dayandığından, beyanların doğruluğunun sağlanması ancak ve ancak gerekli olan bilgilerin sürekli bir biçimde sağlanması gereğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, vergi incelemesi sonucunda, ödenmesi gereken verginin doğruluğunu sağlama hedefine ulaşabilmek için gerekli olan, bilgilerin toplanabilmesi çok önemli bir rol oynamaktadır (Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2004: 53).

Kamu idare ve müesseseleri, mükellefler, mükellefler ile muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzel kişiler, Maliye Bakanlığının veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermeye mecburdurlar. Bilgiler yazılı veya sözlü olarak istenebilir. Bilgiler yazı veya sözle istenir. Sözle istenen bilgileri vermeyenlere keyfiyet yazı ile tekit ve cevap vermeleri için kendilerin münasip bir mühlet tayin olunur. Bilgi istenmek üzere ilgililer vergi dairesine zorla getirilemez (V.U.K. Md.148).

Bilgi vermekten çekinme hakkına sahip olanlar yasada (V.U.K. Md.151) ayrıca belirtilmiştir. Yasanın çekinme olanağı tanımadığı durumlarda bilgi verme yükümlülüğünü yerine getirmeyenlere özel usulsüzlük cezası verilir (Öncel ve Diğerleri, 2009:102).

3.3.3.5. İstihbarat Arşivi

İstihbarat arşivi toplanan bilgilerin saklandığı yerdir. Vergi istihbarat arşivlerinin amacı, vergi kayıp ve kaçığına neden olan mükellefleri kolayca tespit etmek ve vergi inceleme elamanlarına sağlıklı bilgi akışını sağlamaktır (Pehlivan, 2010:108).

Ölüm vakaları ve bunlara ilişkin intikaller hariç, yukarıda belirtilen yollardan toplanan bilgiler istihbarat arşivinde gizli olarak saklanır. Bu arşivlerden kimlerin ve ne suretle faydalanabileceği Maliye Bakanlığınca tespit olunur (V.U.K. Md.152).

3.3.4. Türkiye’de Vergi Denetimi

Türkiye’de vergi denetimi, ilk kez bir müessese olarak 1926 yılında 755 sayılı K.V.K. ile yürürlüğe giren kazanç vergisinin uygulanmasıyla başlamıştır. 755 Sayılı K.V.K.’a göre, beyannamelerin incelenmesi görevi Tahakkuk Teftiş Memurlarına verilmişti. Tahakkuk Teftiş Memurları, ülkemizde gerçek anlamda ve sadece vergi denetimi görevini üstlenmiş ilk vergi inceleme elemanları olmuştur.

Günümüzde ise vergi denetimi, Maliye Bakanlığı merkez teşkilatına bağlı olarak görev yapan; maliye müfettişleri, maliye müfettiş yardımcıları, hesap uzmanları, hesap uzman yardımcıları, gelirler kontrolörleri, stajyer gelirler kontrolörleri ile taşra teşkilatına bağlı bulunan; ilin en büyük mal memuru, vergi denetmenleri, vergi denetmen yardımcılığı ve vergi dairesi müdürleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

3.4. USULSÜZLÜK VE CEZASI

Usulsüzlük suçlarının konusu, vergi kanunlarının şekle ve usule müteallik hükümlerine riayet edilmemesidir (V.U.K. Md.351). Usulsüzlük sayılan haller için, vergi zıyanının bulunup bulunmadığına, mükellef ya da sorumlunun suç işleme kastının olup olmadığına bakılmaksızın, vergi kanunlarında belirtilen şekle ve usule ilişkin bazı kurallara uymama, cezalandırılmaktadır. Yani usulsüzlük suçlarında suça konu fiillerin tarh döneminden önce veya sonra ortaya çıkarılmasının önemi yoktur (Bilici, 2003:89).

Genel ceza hukukundaki zarar suçu ve tehlike suçu ayrımı vergi ceza hukukunda da karşımıza çıkmaktadır. Mükelleflerin yapmış oldukları davranışlar bazen devleti mali olarak bir zarara uğratarken (zarar suçu) bazen de zararın doğabileceği bir ortam hazırlamaktadırlar (tehlike suçu).

Vergi ziyai suçunda ‘‘vergi kaybı’’ olduğu için bu suç ‘‘zarar suçu’’ olarak nitelendirilir. Söz konusu suçun işlenmesi sonucunda devlet hazinesi bir zarara uğramaktadır. Oysa usulsüzlük suçunda henüz bir vergi kaybı meydana gelmediği için ‘‘tehlike suçu’’nun varlığından söz edilebilir. Çünkü vergi yükümlüsü veya vergi sorumlusu vergi yasalarının şekle ve usulüne ilişkin hükümlerine aykırı davranarak vergi kaybı için elverişli bir ortam yaratmaya çalışmaktadır (Öncel ve Diğerleri, 2009:211).

Vergi Usul Kanunu’nda usulsüzlük fiilleri iki grupta düzenlenmiştir. Birinci grupta birden çok vergi için geçerli olan genel nitelikli usulsüzlükler, ikinci grupta sadece vergi ya da bir olaya ilişkin özel nitelikli usulsüzlükler yer almaktadır.

3.4.1. Genel Usulsüzlükler

Genel usulsüzlük fiilleri V.U.K. madde 352 de, işlenen fiilin niteliğine göre iki grupta toplanmıştır. Hafif cezayı gerektirecek fiiller ikinci derece usulsüzlük olarak, daha ağır cezayı gerektirecek fiiller ise birinci derece usulsüzlük olarak belirlenmiştir. Uygulanacak usulsüzlük cezaları V.U.K.' nuna bağlı cetvelde gösterilmiştir.

3.4.1.1. I. Derece Usulsüzlükler

Birinci derecede usulsüzlükler (V.U.K. Md.352):

1. (3239 sayılı Kanunun 25. maddesiyle değişen bent) Vergi ve harç beyannamelerinin süresinde verilmemiş olması,
2. Bu Kanuna göre tutulması mecburi olan defterlerden herhangi birinin tutulmamış olması;
3. Defter kayıtlarının ve bunlarla ilgili vesikaların doğru bir vergi incelemesi yapılmasına imkân vermeyecek derecede noksan, usulsüz veya karışık olması,
4. (4369 sayılı Kanunun 82/1-a maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.)
5. Çiftçiler tarafından 245. madde hükmüne göre muhtar ve ihtiyar heyetlerince yapılan davete müddetinde icabet edilmemesi,
6. Bu kanunun kayıt nizamına ait hükümlerine (Madde 215-219) uyulmamış olması (Her incelemede inceleme tarihine kadar aynı takvim yılı için tespit edilen usulsüzlükler tek fiil sayılır),
7. İşe başlamanın zamanında bildirilmemesi,
8. Tasdiki mecburi olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin yaptırılmamış olması (Kanuni sürenin sonundan başlayarak 1 ay geçtikten sonra tasdik ettirilenler tasdik ettirilmemiş sayılır.),

9. (4369 sayılı Kanununun 81/A-27. maddesiyle değiştirilen ibare) Diğer ücretler üzerinden salınan Gelir Vergisinde, tarh zamanı geçtiği halde verginin tarh ettirilmemiş olması,

10. (2995 sayılı Kanununun 4. maddesiyle kaldırılmıştır.)

11. (3239 sayılı Kanununun 25. maddesiyle eklenen bent) Veraset ve intikal vergisi beyannamesinin 342. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen süre içerisinde verilmiş olması.

3.4.1.2. II. Derece Usulsüzlükler

İkinci derecede usulsüzlükler (V.U.K. Md.352):

1. (3239 sayılı Kanununun 25. maddesiyle değişen bent) Veraset ve İntikal Vergisi Beyannamelerinin süresinin sonundan başlayarak 342. maddenin 1. fıkrasında belirtilen süre içinde verilmiş olması, (4751 sayılı Kanununun 7. maddesine göre parantez içi hüküm kaldırılmıştır.

2. Ekim ve sayım beyanlarının süresi içinde veya kanunda istenilen bilgileri ihtiva edecek doğru bir şekilde yapılmaması,

3. (2995 sayılı Kanununun 4. maddesiyle kaldırılmıştır.)

4. (3505 sayılı Kanununun 4. maddesiyle değişen bent) Vergi kanunlarında yazılı bildirmelerin zamanında yapılmamış olması (ise başlamayı bildirmek hariç);

5. Vergi karnesinin süresinin sonundan başlayarak 15 gün geçtiği halde alınmamış olması,

6. Tasdiki mecburi olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin, süresinin sonundan başlayarak bir ay içinde yaptırılmış olması,

7. (3239 sayılı Kanunun 25. maddesiyle değişen bent) Vergi beyannameleri, bildirimler, evrak ve vesikaların kanunen belli sekil ve muhteviyatı ve ekleri ile bunlarla ilgili olarak yapılan diğer düzenlemelere ilişkin hükümlere uyulmamış olması,

8. Hesap veya muamelelerin doğruluk veya açıklığını bozmamak şartıyla bazı evrak ve vesikaların bulunmaması veya ibraz edilmemesi (V.U.K. Md.352).

3.4.2. Özel Usulsüzlükler ve Cezaları

Özel usulsüzlükleri oluşturan fiiller genel usulsüzlük fiillerinde olduğu gibi vergi kanunlarınca öngörülen ödevlerin yerine getirilmemesine dayanır. Özel usulsüzlük suçları, vergi yükümlülüğünü daha ağır noktalarda ihlal etmekte ve buna bağlı olarak vergi ziyayı yaratmaya elverişli olmaktadır. Bu nedenle suçun cezası da genel usulsüzlüklerden daha ağır cezalar olarak tespit edilmiştir (Şenyüz, 2005:103).

Hareket suçları olmasından dolayı kanunda belirtilen fiilin varlığı suçun oluşması için yeterli görülmüştür. Bu nedenle ‘‘yakın tehlike suçu’’ yada ‘‘neticesi harekete bitişik suçlar’’ olarak değerlendirilmektedir (Şenyüz, 2005:104).

a) Fatura ve benzeri evrak verilmemesi ve alınmaması ile diğer sekil ve usul hükümlerine uyulmaması (V.U.K. Md.353):

1. (4108 sayılı Kanunun 8. maddesiyle değişen bent) Verilmesi ve alınması icabeden fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu ile serbest meslek makbuzlarının verilmemesi, alınmaması veya düzenlenen bu belgelerde gerçek meblağdan farklı meblağlara yer verilmesi halinde; bu belgeleri düzenlemek ve almak zorunda olanların her birine, her bir belge için (4369 sayılı Kanunun 19. maddesiyle belirlenen miktar) 10.000.000 liradan (393 Sıra No.lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1.1.2010’den itibaren 160 TL) aşığı olmamak üzere bu belgelere yazılması gereken meblağın veya meblağ farkının % 10’u nispetinde özel usulsüzlük cezası kesilir.

Bir takvim yılı içinde her bir belge nevine ilişkin olarak tespit olunan yukarıda yazılı özel usulsüzlükler için kesilecek cezanın toplamı (4369 sayılı Kanunun 19. maddesiyle belirlenen miktar) 5.000.000.000 lirayı (393 Sıra No.lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 77.000 TL) geçemez.

2. (4108 sayılı Kanunun 8. maddesiyle değişen bent) Perakende satış fişi, ödeme kaydedici cihazla verilen fiş, giriş ve yolcu taşıma bileti, sevk irsaliyesi, taşıma irsaliyesi, yolcu listesi, günlük müşteri listesi ile Maliye Bakanlığınca düzenlenme zorunluluğu getirilen belgelerin; düzenlenmediğinin, kullanılmadığının, bulundurulmadığının, düzenlenen belgelerin aslı ile örneğinde farklı meblağlara yer verildiğinin veya gerçeğe aykırı olarak düzenlendiğinin tespiti halinde, her bir belge için (4369 sayılı Kanunun 19. maddesiyle belirlenen miktar) 10.000.000 lira (393 Sıra No.lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 160 TL) özel usulsüzlük cezası kesilir.

Ancak, her bir belge nevine ilişkin olarak kesilecek özel usulsüzlük cezasının toplamı her bir tespit için (4369 sayılı Kanunun 19. maddesiyle belirlenen miktarlar) 500.000.000 lirayı (393 Sıra No.lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 7.700 TL), bir takvim yılı içinde ise 5.000.000.000 lirayı (393 Sıra No.lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 77.000 TL) aşamaz.

3. (4108 sayılı Kanunun 8. maddesiyle değişen bent) 232. maddenin birinci fıkrasının 1 ila 5 numaralı bentlerinde sayılanlar dışında kalan kişilerin fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu, serbest meslek makbuzu, perakende satış fişi, ödeme kaydedici cihaz fişi ve giriş ve yolcu taşıma biletlerini almadıklarının tespiti halinde, bunlara bu maddenin 2 numaralı bendinde belirtilen cezanın beste biri kadar özel usulsüzlük cezası kesilir. Su kadar ki, bu cezanın kesilebilmesi için, belge alınmadığına ilişkin tespitlerin vergi incelenmesine yetkili olanlar tarafından yapılması

şarttır. Bu hükmün uygulanmasında belge alınmadığına ilişkin tespit tutanağının belge almayana verilen örneği, ceza ihbarnamesi yerine geçer.

4. (4108 sayılı Kanunun 8. maddesiyle değişen bent) Günlük kasa defteri, günlük perakende satış ve hâsılat defteri ile Maliye Bakanlığınca tutulma ve günü gününe kayıt edilme mecburiyeti getirilen defterlerin; işyerinde bulundurulmaması, bu defterlere yazılması gereken işlemlerin günü gününe deftere kayıt edilmemesi veya yoklama ve incelemeye yetkili olanlara istendiğinde ibraz edilmemesi halleri ile vergi kanunlarının uygulanması bakımından levha bulundurma veya asma zorunluluğu bulunan mükelleflerin bu zorunluluğa uymamaları halinde her tespit için (4369 sayılı Kanunun 19. maddesiyle belirlenen miktar) 10.000.000 lira (393 Sıra No.lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 160 TL) özel usulsüzlük cezası kesilir.

5. (5228 Sayılı Kanunun 60/1-b maddesiyle yürürlükten kaldırılan bent. Yürürlük; 31.07.2004)

6. (4108 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle değişen bent) Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenen muhasebe standartlarına, tek düzen hesap planına ve malî tablolara ilişkin usul ve esaslar ile muhasebeye yönelik bilgisayar programlarının üretilmesine ve kullanılmasına ilişkin kural ve standartlara uymayanlara (4369 sayılı Kanunun 19. maddesiyle belirlenen miktar) 250.000.000 lira (393 Sıra No.lu V.U.K Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 3.500 TL) özel usulsüzlük cezası kesilir.

7. (4108 sayılı Kanunun 8 inci maddesiyle eklenen bent) Bu Kanunun 8. maddesinin son fıkrası uyarınca getirilen mecburiyete uymaksızın işlem yapanlara her bir işlem için (4369 sayılı Kanunun 19. maddesiyle belirlenen miktar) 10.000.000 lira (393 Sıra No.lu V.U.K Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 190 TL) özel usulsüzlük cezası kesilir.

8. (4369 sayılı Kanununun 12. maddesiyle eklenen bent) Belge basımı ile ilgili bildirim görevini tamamen veya kısmen yerine getirmeyen matbaa işletmecilerine 75.000.000 lira (393 Sıra No.lu V.U.K Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 570 TL) özel usulsüzlük cezası kesilir.

9. (4369 sayılı Kanununun 12. maddesiyle eklenen bent) 4358 sayılı Kanun uyarınca işlemlerinde vergi kimlik numarası kullanma zorunluluğu getirilen kurum ve kuruluşlardan yaptıkları işlemlere ilişkin bildirimleri Maliye Bakanlığının belirleyeceği standartlarda, araçlarla (yazı, manyetik ortam, disket, mikro film, mikro fiş gibi) ve zamanlarda yerine getirmeyenler hakkında 75.000.000 lira (393 Sıra No.lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 770 TL) özel usulsüzlük cezası kesilir. Ceza kesilenler, ödedikleri ceza için fiilleri ile ceza kesilmesine neden olan kişilere rücu edebilirler.

10. (4369 sayılı Kanununun 12'nci maddesiyle eklenen bent) Bu Kanununun 127. maddesinin (d) bendi uyarınca Maliye Bakanlığının özel işaretli görevlisinin ikazına rağmen durdurmayan aracın sahibi adına 75.000.000 lira (393 Sıra No.lu V.U.K. Genel Tebliği ile 1.1.2010'dan itibaren 470 TL) özel usulsüzlük cezası kesilir.

Bu madde de yazılı usulsüzlükler sonucunda vergi ziyayı da meydana geldiği takdirde bu ziyayın gerektirdiği vergi cezaları ayrıca kesilir ve bu cezalar hakkında 336. Madde hükmü uygulanmaz (V.U.K. Md.353).

b) Damga Vergisinde özel Usulsüzlük Cezası

Damga vergisi ile ilgili yükümlüklerin yerine getirilmemesi halinde maktu vergilerde %50, nispi vergilerde %10 oranında özel usulsüzlük cezası kesilir(V.U.K. Md.355).

c) Bilgi vermekten çekinenlere, defter ve belgelerle diğer kayıtlarını ibraz etmeyenlere, inceleme elemanlarına yardım etmeyenlere ve V.U.K.'nun Maliye Bakanlığı'na verdiği yetki çerçevesinde öngörülen diğer ödevleri yerine getirmeyenlere (kamu idare ve müesseselerinde bilgi verme görevini yerine getirmeyenler dahil) uygulanacak özel usulsüzlük cezası kesilir(V.U.K. Mükerrer Md.355).

3.5. KAÇAKÇILIK SUÇU VE CEZASI

Vergi ceza hukukunda kaçakçılık suçu, vergi ziyayı şartı aranmaksızın, objektif olarak kasıtlı işlenebileceği kanunda yazılı fiillerle, devletin vergi alanında koymuş olduğu kamu düzenini bozucu ve hukuk düzeninin kabul etmediği fiillere kaçakçılık suçu adı verilir (Bayraklı, 2006:241)

Vergi Usul Kanununun, 359. maddesinde bir kısım vergi suçlarının ceza mahkemelerinde yargılanarak hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılması hükme bağlanmıştır (Öncel ve Diğerleri, 2009:212).

Kaçakçılık suçu kanunda terkip edilmiş fiillerden birinin işlenmesiyle ortaya çıkar. Mahkeme ceza verirken fiilinde işlenmesinde sanığın kasıt içinde bulunmasını arayacaktır (Şenyüz, 2005:153).

Kaçakçılık suçları, Vergi Usul Kanunu'nun 359. maddesinde üç kategoride düzenlenmiştir. Bu kategoriler “18 aydan üç yıla kadar”, “üç yıldan beş yıla kadar” ve “2 yıldan 5 yıla kadar” hapis cezasını gerektiren suçlar şeklindedir (Pehlivan, 2010: 90).

(5728 sayılı Kanununun 276. Maddesiyle değiştirilen ve 8.2.2008 tarihinden itibaren yürürlüğe giren madde) a)Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan(V.U.K. Md.359);

1) Defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapanlar, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler,

2) Defter, kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar,

Hakkında **on sekiz aydan üç yıla kadar** hapis cezasına hükmolunur. Varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde, inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kimselere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi, bu fıkra hükmünün uygulanmasında gizleme olarak kabul edilir. Gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belge ise, muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belgedir.

b) Vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen ve saklama ve ibraz mecburiyeti bulunan defter, kayıt ve belgeleri yok edenler veya defter sahifelerini yok ederek yerine başka yapraklar koyanlar veya hiç yaprak koymayanlar veya belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar, **üç yıldan beş yıla kadar** hapis cezası ile cezalandırılır. Gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belge, sahte belgedir.

c) Bu Kanun hükümlerine göre ancak Maliye Bakanlığı ile anlaşması bulunan kişilerin basabileceği belgeleri, Bakanlık ile anlaşması olmadığı halde basanlar veya bilerek kullananlar **iki yıldan beş yıla kadar** hapis cezası ile cezalandırılır (V.U.K. md.359).

371 inci maddedeki pişmanlık şartlarına uygun olarak durumu ilgili makamlara bildirenler hakkında bu madde hükmü uygulanmaz (V.U.K. Md.359).

Kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanması 344. maddede yazılı vergi ziyai cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez (V.U.K. Md.359).

Kaçakçılık suçu ile vergi kaybına neden olunması halinde, vergi ziyai suçu için, öngörülen mali cezanın üç katının, bu fillere iştirak edenlere ise bir katının uygulanacağı, kanunda ayrıca öngörülmüştür (VUK Md.344/3).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ KAÇAKÇILIĞINDA VERGİ CEZALARININ

CAYDIRICILIK ETKİSİNE YÖNELİK BİR ANKET ÇALIŞMASI:

TOKAT İLİ ÖRNEĞİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Devletin egemenlik gücünün bir göstergesi olan verginin toplanmasındaki temel amaç, vatandaşlara daha iyi hizmet vermektir. Ama insanlar devletten hem kaliteli ve düzgün bir hizmet beklerken hem de vergilerini tam ve doğru bir şekilde ödemekten kaçınırlar. Böylece vergilerin tam ve eksiksiz bir şekilde toplanabilmesi için vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi de önemli bir unsur haline gelmektedir. Vergi kayıp ve kaçaklarını önlemede kullanılan en önemli unsurlarından biri de vergi cezalarıdır.

Bu araştırma ile de özelde Tokat ili (merkez) genelde ise Türkiye'deki mükelleflerin vergi kaçakçılığını teşvik eden ve vergi kaçakçılığını önleyen unsurlar veya uygulamalar hakkındaki düşünceleri öğrenilmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu noktada asıl önemle üzerinde durulan ve araştırmanın amacını oluşturan husus ise vergi kaçakçılığında vergi cezalarının ne ölçüde caydırıcı olduğudur.

4.2. ARAŞTIRMANIN ALANI(EVREN) VE ÖRNEK KÜTLE

Araştırmacılar, bilimsel araştırmaların maliyeti yüksek olduğu ve zaman açısından da kısıtlı oldukları için araştırma alanını temsil ettiklerini düşündükleri bir örnek kütle seçmektedirler. Örnek kütle belirlenirken ise, olasılığa dayalı (önyargısız) ve olasılığa dayalı olmayan (önyargılı) örnekleme yöntemlerinden birisi

kullanılmaktadır. Bu çalışmada basit tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Çiçek, 2006:98).

Vergi kaçakçılığında vergi cezalarının caydırıcılık etkisi ile ilgili olan bu anket uygulaması Tokat ili merkezindeki mükelleflere yönelik olarak yapılmıştır. Burada araştırmanın evrenini Tokat ilindeki (merkezdeki) mükelleflerden oluşturmaktadır. Araştırmada 400 kişilik bir örnek kütle kullanılmıştır. Bu sayı, Tokat Vergi Dairesi Müdürlüğü'nden alınan ve gelir vergisi faal mükellef sayısı 3307, gelir stopaj faal mükellef sayısı 4316, gayrimenkul sermaye iradı faal mükellef sayısı 1773, basit usul faal mükellef sayısı 2413, kurumlar vergisi faal mükellef sayısı 845 ve katma değer vergisi faal mükellef sayısı 3971 olmak üzere toplamda 16.625 olan mükellef sayısı ile da orantılı olarak dağıtılmıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma verileri anket yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma da, verilere daha kısa sürede ulaşılabilmesi, daha doğru ve sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi için karşılıklı görüşme yöntemi benimsenmiştir. Çalışmada yargısal örnekleme metodu esas alınarak, belirli sayıdaki örneklemin ana kütle temsil ettiği varsayımıyla elde edilen bulgular genelleştirilmiştir. Böylece seçilen 400 adet mükellefin, genel olarak tüm mükelleflerin görüşünü yansıttığı varsayılmıştır. Anketteki ifadelerin açık, sade ve anlaşılabilir bir dille hazırlanmasına önemle dikkat edilmiştir.

4.4. ANKET FORMU

Araştırmada kullanılan anketin bir örneği tezin sonunda Ek'de verilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla amaçlara uygun olarak geliştirilen 28 soruluk bir anket kullanılmıştır. Bunlardan 6'sı araştırma örnekleminde yer alan mükelleflerin

kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik olarak üçü açık uçlu, üçü de kapalı uçlu sorulardan oluşurken, geriye kalan 22 soru da araştırmanın amacına yönelik 5’li likert türündedir.

4.5. VERİ ANALİZİ VE KULLANILAN İSTATİKSEL TEKNİKLER

Elde edilen bulguların istatistiksel analizleri SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 16.0 for Windows programı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma verilerini değerlendirmede frekans, ki-kare, korelasyon ve çapraz tablo tekniklerinden yararlanılmıştır.

4.6. ÖRNEK KÜTLE HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Ankete katılan tüm mükellefler Tokat ili merkezindeki vergi mükelleflerinden oluşmaktadır. Aşağıda, ankete katılan 400 kişinin genel özellikleri hakkında çeşitli bilgiler verilmektedir. Ankete katılan yükümlülerin kişisel bilgileri açısından ulaşılan istatistiksel veriler, vergiye karşı gösterilen davranışların kişisel niteliklere göre değişip değişmediği hakkında bilgi sağlayacaktır. Aşağıdaki tablolardaki bilgiler incelendiğinde ankete katılanların ana kütlelerin genel profili ile uyum içerisinde oldukları ve örnek kütlelerin seçiminde yeterince rastgeleleştirme yapıldığı söylenebilir.

Tablo 4.1: Ankete Katılan Mükelleflerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Erkek	295	73,8	73,8
Bayan	105	26,2	26,2
Toplam	400	100,0	100,0

Tablo 4.1’de ankete katılan mükelleflerin cinsiyet dağılımı görülmektedir. Buna göre, ankete katılan mükelleflerin %26,2’si bayan, %73,8’i de erkek mükelleflerden oluşmaktadır.

Tablo 4.2: Ankete Katılan Mükelleflerin Medeni Durumları

Medeni Durum	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Evli	238	59,5	59,5
Bekâr	162	40,5	40,5
Toplam	400	100,0	100,0

Ankete katılan mükelleflerin medeni durumları Tablo 4.2’de yer almaktadır. Tablo 4.2’de de görüldüğü gibi ankete katılan mükelleflerin büyük bir çoğunluğu (%59,52’si) evli mükelleflerden oluşmaktadır.

Tablo 4.3: Ankete Katılan Mükelleflerin Eğitim Durumları

Eğitim	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
İlköğretim	96	24,0	24,0
Lise	143	35,8	35,8
Ön lisans	49	12,2	12,2
Lisans	71	17,8	17,8
Lisansüstü (Yüksek lisans/Doktora)	41	10,2	10,2
Toplam	400	100,0	100,0

Ankete katılan mükelleflerin eğitim durumlarının dağılımı ise Tablo 4.3’de yer almaktadır. Buna göre, ankete katılanların %24’ü ilköğretim, %35,8’i lise, %12,2’si ön lisans, %17,8’i lisans, %10,2’si de lisansüstü mezundur. Bu tablo bize her eğitim seviyesinden mükellefin ankete katıldığını göstermektedir.

Tablo 4.4: Ankete Katılan Mükelleflerin Yaş Dağılımları

Yaş	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
18-30 yaş	118	29,5	29,5
31-43 yaş	183	45,8	45,8
44-56 yaş	83	20,8	20,8
57 yaş ve yukarısı	16	4,0	4,0
Toplam	400	100,0	100,0

Yukarıdaki tabloda da ankete katılan mükelleflerin hangi yaş aralıklarında yer aldıkları görülmektedir. Tablo 4.4'e göre, ankete katılanların %29,5'i 18-30 yaş aralığında, %45,8'i 31-43 yaş aralığında, %20,8'i 44-56 yaş aralığında ve %4'dü de 57 yaş ve üzerinde yer almaktadır. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere, ankete katılan mükelleflerin %75,3'ü 40 yaş ve altında yer almaktadır. Anketi yanıtlayan mükelleflerin nispeten orta yaş grubunda olduğu söylenebilir.

Tablo 4.5: Ankete Katılan Mükelleflerin Aylık Gelir Düzeyleri

Gelir Düzeyi	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
500.00 TL altı	33	8,2	8,2
501.00-1.000.00 TL	97	24,2	24,2
1.001.00-2.500.00 TL	151	37,8	37,8
2.501.00-5.000.00 TL	94	23,5	23,5
5.001.00 TL ve üzeri	25	6,2	6,2
Toplam	400	100,0	100,0

Tablo 4.5'te de ankete katılan mükelleflerin aylık gelir düzeylerine göre dağılımı yer almaktadır. Şekil 5'ten de anlaşılacağı gibi ankete katılan mükellefler arasındaki en büyük payı % 37,8'lik bir yüzdeyle aylık 1.001.000 TL ile 2.500.000 TL arası gelir düzeyine sahip olanlar almaktadır. Buna göre, ankete katılan mükelleflerin orta seviyede bir gelir düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.6: Ankete Katılan Mükelleflerin Ekonomik Faaliyetlerine Göre Dağılımı

Ekonomik Faaliyet	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Tüccar	35	8,8	8,8
Sanayici	33	8,2	8,2
Esnaf	47	11,8	11,8
Çiftçi	56	14,0	14,0
Serbest Meslek Erbabı	48	12,0	12,0
Ücretli	118	29,5	29,5
Diğer	63	15,8	15,8
Toplam	400	100,0	100,0

Tablo 4.6’da ankete katılan mükelleflerin ekonomik faaliyetlerine göre dağılımları yer almaktadır. Tablo 4.6’dan da anlaşılacağı gibi ücretliler %29,5’lik bir payla ankete en çok katılan meslek grubunu oluştururken, sanayiciler %8,2 ile ankete en az katılan meslek grubunu oluşturmaktadır.

4.7. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma bulguları bu anketle toplanan verilerle sınırlıdır. Kullanılan ölçekle toplanan veriler, 2010–2011 yıllarında Tokat ili merkezinde bulunan 400 adet mükellefin anketteki sorulara verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

4.7.1. Sıklık ve Yüzde Dağılımı Analizi

Bu kısımda ankete katılan vergi mükelleflerinin her bir soruya verdikleri cevaplar yüzde analizine tabi tutulmaktadır. Bu analiz sırasında, bir soruya verilen aynı cevaplar bir araya toplanmak suretiyle gruplandırılmaktadır.

Tablo 4.7: Vergi Kaçıranların Yakalanmaları halinde Ceza Alma olasılığı Düşüktür İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	222	55,5	55,5
Katılıyorum	85	21,2	21,2
Kararsızım	30	7,5	7,5
Katılmıyorum	33	8,2	8,2
Kesinlikle katılmıyorum	30	7,5	7,5
Toplam	400	100,0	100,0

Mükelleflerin, vergi kaçırana uygulanan cezalara yönelik düşüncelerini öğrenebilmek amacıyla ankette ‘‘Vergi kaçırana yakalanmaları halinde ceza alma olasılığı düşüktür’’ ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen cevaplar tablo 4.7’de yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, katılımcıların yarısından fazlası vergi kaçırana yakalanmaları halinde ceza alma olasılıklarının düşük olduğunu düşünmektedir. Yani, vergi denetiminin yetersiz kaldığına inanmakta oldukları söylenebilir.

Tablo 4.8: Vergi Kaçıranlara Yönelik Uygulanan Cezalar Yeterince Caydırıcı Değildir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	135	33,8	33,8
Katılıyorum	201	50,2	50,2
Kararsızım	24	6,0	6,0
Katılmıyorum	22	5,5	5,5
Kesinlikle katılmıyorum	18	4,5	4,5
Toplam	400	100,0	100,0

Vergi kaçakçılığında uygulanan cezaların ne derece caydırıcı olduğunu ölçmek için katılımcılara ‘‘Vergi kaçırana yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı

değildir” ifadesi sorulmuştur. Tablo 4.8’de yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde büyük çoğunluğun bu ifadeye katıldığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle, vergi kaçırana yönelik uygulanan cezaların değiştirilerek daha caydırıcı hale getirilmesi gerektiği söylenebilir.

Tablo 4.9: Bir Tanıdığım Vergi Kaçırırsa Onu Bu Konuda Uyarırım İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	194	48,5	48,5
Katılıyorum	142	35,5	35,5
Kararsızım	38	9,5	9,5
Katılmıyorum	14	3,5	3,5
Kesinlikle katılmıyorum	12	3,0	3,0
Toplam	400	100,0	100,0

Tablo 4.9’da, katılımcıların tanıdığı bir kimsenin vergi kaçırması halinde, bu durum karşısındaki tutumlarını ölçmek için “Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım” ifadesine verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Yanıtların dağılımına bakıldığında mükelleflerin büyük çoğunluğunun bu ifadeye katıldıkları görülmektedir. Tablo 4.9’daki bulgulardan hareketle, mükelleflerin vergi kaçakçılığına karşı duyarlılığının oldukça yüksek olduğu ve bir tanıdıklarının vergi kaçırması durumunda onu bu konuda uyaracakları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4.10: Vergi Oranlarında Meydana Gelen Artışlar Vergi Kaçırmaı Teşvik Etmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	164	41,0	41,0
Katılıyorum	166	41,5	41,5
Kararsızım	26	6,5	6,5
Katılmıyorum	28	7,0	7,0
Kesinlikle katılmıyorum	16	4,0	4,0
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcıların ‘‘Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırmaı teşvik etmektedir ‘‘ ifadesine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4.10’da yer almaktadır. Ankete katılanların %82,5’i vergi oranlarındaki artışın vergi kaçırmaıya teşvik ettiğini düşünmektedir. Tablo 4.10’daki bulgulara dayanarak, vergi oranlarında meydana gelen artış ile vergi kaçakçılığı arasında doğru bir orantı olduğu çıkarımında bulunabiliriz. Ayrıca, vergi oranlarında meydana gelen artışların mükellefler tarafından vergi kaçırmaı için bir teşvik olarak görüldüğü söylenebilir. Dolayısıyla vergi oranlarında yapılacak artışlar mutlaka gerekli açıklamalar eşliğinde ve önceden mükelleflere duyurulmalıdır.

Tablo 4.11: Uzlaşma ve Benzeri Yöntemlerle Cezalarda Uygulanan İndirimler Vergi Kaçırmaı Teşvik Etmektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	173	43,2	43,2
Katılıyorum	144	36,0	36,0
Kararsızım	35	8,8	8,8
Katılmıyorum	33	8,2	8,2
Kesinlikle katılmıyorum	15	3,8	3,8
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcıların belli yöntemler ile cezalarda uygulanan indirimler konusundaki düşüncelerini öğrenebilmek amacı ile “Uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimler vergi kaçırmayı teşvik etmektedir” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4.11’de görülmektedir. Tablo 4.11’deki dağılım incelendiğinde mükelleflerin çoğunluğunun bu ifadeye katıldıkları görülmektedir. Vergi kaçakçılığı uzlaşmaya konu edilmediği halde bu fikrin varlığı bile vergi kaçırma eğilimde olan mükellefleri daha rahat hareket etmeye yöneltmektedir. Bu bulgulardan hareketle, belli yöntemler kullanılarak cezalarda uygulanan indirimlerin mükellefler tarafından vergi kaçırmayı teşvik ettiği düşünülmektedir. Bu durumda, uygulanacak olan yöntemler dikkatle seçilmeli, cezalarda indirim uygulaması mümkün olduğunca kullanılmamalıdır.

Tablo 4.12: Vergi Kaçırıldığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	162	40,5	40,5
Katılıyorum	188	47,0	47,0
Kararsızım	18	4,5	4,5
Katılmıyorum	18	4,5	4,5
Kesinlikle katılmıyorum	14	3,5	3,5
Toplam	400	100,0	100,0

Mükelleflerin denetlenme olasılığı ile ilgili düşüncelerini öğrenmek amacı ile “Vergi kaçırıldığı için bir defa cezalandırılan mükellefin tekrar denetlenmesi daha caydırıcı olacaktır” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4.12’de görülmektedir. Tablo 4.12’deki bulgulardan yola çıkarak, cezalardan sonra yapılacak denetimlerin bir kere ile sınırlı kalmaması ve

belirli aralıklarla tekrarlanması vergi kaçırdığı için bir defa cezalandırılan mükellef üzerinde daha caydırıcı bir etkiye sahip olacaktır.

Tablo 4.13: Mali Müşavirler veya Muhasebeciler Kimi Zaman Vergi Kaçırma Konusunda Caydırıcı Olmak Yerine Teşvik Edici Olmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	139	34,8	34,8
Katılıyorum	179	44,8	44,8
Kararsızım	44	11,0	11,0
Katılmıyorum	26	6,5	6,5
Kesinlikle katılmıyorum	12	3,0	3,0
Toplam	400	100,0	100,0

Tablo 4.13'te katılımcıların ‘‘Mali müşavir veya muhasebeciler kimi zaman vergi kaçırma konusunda caydırıcı olmak yerine teşvik edici olmaktadır’’ ifadesine verdikleri yanıtların dağılımı yer almaktadır. Tablo 4.13'e dayanarak mali müşavir veya muhasebecilerin görevlerini kötüye kullanarak mükellefleri vergi kaçırmaya teşvik ettiği sonucu çıkarılabilir.

Tablo 4.14: Vergi Kaçıranlara İşyeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	125	31,2	31,2
Katılıyorum	180	45,0	45,0
Kararsızım	36	9,0	9,0
Katılmıyorum	40	10,0	10,0
Kesinlikle katılmıyorum	19	4,8	4,8
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcıların vergi kaçakçılığı sonucu uygulanan ceza türleri konusundaki fikirlerini öğrenebilmek amacı ile “Vergi kaçıranlara işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4.14’de görülmektedir. Tablo 4.14’deki yanıtların dağılımı incelendiğinde, mükelleflerin vergi kaçırma durumunda uygulanacak işyeri kapatma cezasını diğer cezalara göre daha caydırıcı buldukları görülmektedir.

Tablo 4.15: Ödediğim Verginin Ülkenin İhtiyaç Duyulan Alanlarına Harcandığına İnanıyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	77	19,2	19,2
Katılıyorum	99	24,8	24,8
Kararsızım	55	13,8	13,8
Katılmıyorum	80	20,0	20,0
Kesinlikle katılmıyorum	89	22,2	22,2
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcıların ödemiş oldukları verginin gerektiği şekilde kullanılıp kullanılmadığına yönelik düşüncelerini ölçmek için “Ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanıyorum” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 4.15’de görmekteyiz. Tablo 4.15’e göre ankete katılan mükelleflerin neredeyse yarısı ödediği verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarında kullanıldığını düşünürken diğer yarısı ise bunun tam tersi bir düşünceye sahiptir.

Tablo 4.16: Bir Tanıdığım Vergi Kaçırır ve Yakalanmazsa, Bu Bende de Zaman Zaman Vergi Kaçırabileceğim Fikrini Doğurur İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	88	22,0	22,0
Katılıyorum	152	38,0	38,0
Kararsızım	42	10,5	10,5
Katılmıyorum	66	16,5	16,5
Kesinlikle katılmıyorum	52	13,0	13,0
Toplam	400	100,0	100,0

Ankete katılan mükelleflerin tanıdığı bir kişinin vergi kaçırması ve yakalanmaması halinde bu durumun kendilerini vergi kaçırmaya teşvik edip etmeyeceğini öğrenmek amacıyla ‘‘Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa, bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim fikrini doğurur’’ ifadesi değerlendirmeleri istenmiştir. Tablo 4.16’da bu soru için verilen cevap dağılımını görmekteyiz. Tablo 4.16’ya göre mükellefler bu durumun kendilerini teşvik edeceği yönünde cevap vermişlerdir. Bu doğrultuda yakalanma ihtimalinin yüksek olmasının vergi kaçakçılığını önlemede büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4.17: Türkiye’de Vergi Kaçırarak Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Uzlaşmada Kaldırılmaktadır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	128	32,0	32,0
Katılıyorum	160	40,0	40,0
Kararsızım	46	11,5	11,5
Katılmıyorum	35	8,8	8,8
Kesinlikle katılmıyorum	31	7,8	7,8
Toplam	400	100,0	100,0

Tablo4.17’ de ise katılımcıların ‘‘Türkiye’de vergi kaçırmak diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır’’ ifadesine verdikleri yanıtların dağılımını görmekteyiz. Mükellefler bu soruyla ilgili ağırlıklı olarak katılıyorum ibaresine yönelmişlerdir. Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum ibareleri genel toplamın %72’sini oluşturmaktadır.

Tablo 4.18: Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnaniyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	130	32,5	32,5
Katılıyorum	187	46,8	46,8
Kararsızım	27	6,8	6,8
Katılmıyorum	33	8,2	8,2
Kesinlikle katılmıyorum	23	5,8	5,8
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcıların yakalanma ihtimalinin vergi kaçakçılığını nasıl etkileyeceği konusundaki düşüncelerini öğrenebilmek için ‘‘Yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum’’ ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtlar Tablo 4.18’de yer almaktadır. Tablo 4.18’e dayanarak yakalanma olasılığının artması halinde vergi kaçırın mükellef üzerindeki psikolojik baskının artacağı ve böylece mükellefin daha az vergi kaçırma teşebbüsünde bulunabileceği söylenebilir.

Tablo 4.19: Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	179	44,8	44,8
Katılıyorum	157	39,2	39,2
Kararsızım	26	6,5	6,5
Katılmıyorum	18	4,5	4,5
Kesinlikle katılmıyorum	20	5,0	5,0
Toplam	400	100,0	100,0

Yukarıdaki tabloda katılımcıların “Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum” ifadesine verdikleri yanıtların dağılımını görmektediriz. Tablo 4.19’a dayanarak, vergi kaçırmanın ciddi bir suç olarak görüldüğü söylenebilir. Buna göre, cezalar tam ve doğru şekilde uygulandığında zaten ciddi bir suç olarak görülen vergi kaçakçılığı büyük ölçüde azalacaktır denilebilir.

Tablo 4.20: Vergi Kaçıranların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	149	37,2	37,2
Katılıyorum	147	36,8	36,8
Kararsızım	48	12,0	12,0
Katılmıyorum	36	9,0	9,0
Kesinlikle katılmıyorum	20	5,0	5,0
Toplam	400	100,0	100,0

Vergi kaçırana verilecek cezalar konusunda katılımcıların düşüncelerini öğrenmek üzere “Vergi kaçırmanın hapis cezası ile cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4.20’de görülmektedir. Tablo 4.20’de yer alan yanıtların

dağılımı incelendiğinde, vergi kaçırancın hapis cezası ise cezalandırılmasının daha caydırıcı olacağı söylenebilir. Bu durumda, vergi kaçırancın verilecek cezaların yeniden gözden geçirilerek daha caydırıcı hale getirilmesinin vergi kaçakçılığını azaltacağı öne sürülebilir.

Tablo 4.21: Denetlenme Korkusu Olmasa Birçok Mükellef, Sunduğu Mal ve Hizmet Karşılığında Vergi Vermez İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	152	38,0	38,0
Katılıyorum	180	45,0	45,0
Kararsızım	22	5,5	5,5
Katılmıyorum	26	6,5	6,5
Kesinlikle katılmıyorum	20	5,0	5,0
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcılara denetlenme olasılığının etkilerini saptamak amacı ile “Denetlenme korkusu olmasa, birçok mükellef sunduğu mal ve hizmet karşılığında fiş vermez” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4.21’de görülmektedir. Tablo 4.21’de görülen bulgulardan hareketle denetlenmenin önemi ortaya çıkmaktadır. Yanıtlar dikkate alındığında, denetlenme korkusunun birçok mükellefi vergi kaçırma konusunda engellediği söylenebilir.

Tablo 4.22: Herhangi Bir Ortamda Vergi Kaçırıldığına Tanık Olursam Bunu İlgili Makama Bildirim İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	150	37,5	37,5
Katılıyorum	148	37,0	37,0
Kararsızım	42	10,5	10,5
Katılmıyorum	33	8,2	8,2
Kesinlikle katılmıyorum	27	6,8	6,8
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcıların vergi kaçırma davranışı karşısındaki eğilimlerini ölçmek üzere “Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam bunu ilgili makamlara bildiririm” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4.22’de görülmektedir. Tablo 4.22’de yer alan yanıtların dağılımı incelendiğinde, vergi kaçırıldığına tanık olan mükellefin bunu ilgili makamlara aktardığı sonucu çıkarılabilir.

Tablo 4.23: Vergisini Hiç Ödememesine Rağmen Yakalanmayan İnsanlar Olduğuna İnanıyorum İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	181	45,2	45,2
Katılıyorum	168	42,0	42,0
Kararsızım	23	5,8	5,8
Katılmıyorum	15	3,8	3,8
Kesinlikle katılmıyorum	13	3,2	3,2
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcılardan vergi kaçakçılarının yakalanıp yakalanmadıkları hakkında ne düşündüklerini öğrenebilmek amacı ile “Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4.23’de görülmektedir. Tablo 4.23’de bulunan yanıtların dağılımı incelendiğinde, vergi ile ilgili denetimlerin daha sıkı bir şekilde uygulanması gerektiği söylenebilir.

Tablo 4.24: Yakın Zamanda Vergi Affı Yapılacağını Bilen Mükellef Vergisel Yükümlüklerini Daha Az Yerine Getirir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	179	44,8	44,8
Katılıyorum	162	40,5	40,5
Kararsızım	29	7,2	7,2
Katılmıyorum	18	4,5	4,5
Kesinlikle katılmıyorum	12	3,0	3,0
Toplam	400	100,0	100,0

Mükelleflerin vergi affına yönelik tutumlarını öğrenebilmek için “Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellef, vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getirmektedir” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 4.24’de gösterilmektedir. Tablo 4.24’te yer alan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, katılımcıların büyük bir çoğunluğu, yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellefin, vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getirdiğini düşünmektedir. Buna göre, vergi aflarının vergi kaçırmak isteyen mükellefler üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4.25: Vergi Denetimi Yüksek Olsa Kaçakçılık Düzeyi Azalır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı.

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	168	42,0	42,0
Katılıyorum	176	44,0	44,0
Kararsızım	29	7,2	7,2
Katılmıyorum	16	4,0	4,0
Kesinlikle katılmıyorum	11	2,8	2,8
Toplam	400	100,0	100,0

Vergi denetiminin kaçakçılık üzerindeki etkisini öğrenebilmek için katılımcılardan “Vergi denetimi yüksek olsa kaçakçılık düzeyi azalır” ifadesini değerlendirmeleri istenmiştir. Tablo 4.25’den de anlaşılacağı gibi, katılımcıların bu konudaki düşünceleri vergi denetiminin yüksek olmasının kaçakçılık düzeyini azaltacağı yönündedir.

Tablo 4.26: Vergi Denetiminin Yetersiz Olması Vergi Kaçıranlara Cesaret Vermektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% Yüzde	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	186	46,5	46,5
Katılıyorum	179	44,8	44,8
Kararsızım	16	4,0	4,0
Katılmıyorum	10	2,5	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	9	2,2	2,2
Toplam	400	100,0	100,0

Katılımcıların vergi denetiminin yeterli olup olmadığı ve bunun vergi kaçakçılığı ne derece etkilediği hakkındaki düşüncelerini öğrenebilmek için “Vergi denetiminin yetersiz olması vergi kaçırana cesaret vermektedir” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtların dağılımını Tablo 4.26’da görmekteyiz. Tablo 4.26’ya göre vergi

denetiminin yetersiz olması vergi kaçırancılara cesaret vermektedir. Bu kapsamda, mükelleflerin daha sık denetlenmesinin, vergi kaçakçılığının önüne geçmek konusunda önemli bir adım olacağı söylenebilir.

Tablo 4.27: Vergi Verip Vermediğim İlgililerce Yeterince Denetlenmemektedir İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	190	47,5	47,5
Katılıyorum	151	37,8	37,8
Kararsızım	21	5,2	5,2
Katılmıyorum	24	6,0	6,0
Kesinlikle katılmıyorum	14	3,5	3,5
Toplam	400	100,0	100,0

Mükelleflerin vergi denetimi ile ilgili düşüncelerini öğrenebilmek amacıyla “Vergi verip vermediğim ilgililer tarafından yeterince denetlenmemektedir” ifadesi sorulmuştur. Bu ifadeye verilen yanıtların dağılımı Tablo 4.27’de gösterilmektedir. Katılımcıların % 47,5’i bu düşünceye kesinlikle katıldıklarını, %37,8’i de katıldıklarını ifade etmişlerdir. Tablo 4.27’den de anlaşılacağı gibi, mükelleflerin yarısından fazlası ilgililer tarafından yeterince denetlendiklerini düşünmektedirler.

Tablo 4.28: Vergi Oranlarının Düşürülmesi Vergi Kaçakçılığını Azaltır İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

	Sıklık	% (Yüzde)	Geçerli %
Kesinlikle katılıyorum	206	51,5	51,5
Katılıyorum	155	38,8	38,8
Kararsızım	16	4,0	4,0
Katılmıyorum	10	2,5	2,5
Kesinlikle katılmıyorum	13	3,2	3,2
Toplam	400	100,0	100,0

Yukarıdaki tabloda katılımcıların ''Vergi oranlarının düşürülmesi vergi kaçakçılığını azaltır'' ifadesine verdikleri yanıtların dağılımını görmekteyiz. Tablo 4.28' den de anlaşılacağı gibi katılımcıların büyük bir kısmı vergi oranlarının düşürülmesi ile vergi kaçakçılığının azalacağı fikrine katılmaktadırlar. Buna dayanarak vergi oranları ile vergi kaçakçılığı arasında ters bir orantı olduğu söylenebilir. Ayrıca, vergi gelirlerini artırmanın yolu vergi oranlarını arttırmak suretiyle yapılamaz yorumu yanlış olmayacaktır.

4.7.2. Çapraz Tablo Analizi

Bu analiz, ankete katılan mükelleflerin eğitim düzeylerine, yaş gruplarına ve aylık gelir düzeylerine göre sorulara verdikleri yanıtların sıklıklarını, yüzdelerini ve bu gruplar ile verilen yanıtlar arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılmaktadır. Bu analiz sonucunda demografik özelliklere göre katılımcıların ankette yer alan ifadelerle ilgili düşünceleri tespit edilecektir.

Yapılan analiz sonucunda pearson ki-kare değeri ve korelasyon katsayısı belirli kıstaslara göre değerlendirilmiştir. Buna göre, pearson ki-kare değeri (p katsayısı) %5'den küçükse iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı, %5'den büyükse yokluğu söz konusudur. Sperman korelasyon katsayısı da (r) +1 ile -1 arasında değer alabilmektedir. Bu katsayı +1'e yaklaştıkça değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin artmakta, -1'e yaklaştıkça ise iki değişken arasındaki negatif bir ilişkinin artmakta olduğu anlamı ortaya çıkmaktadır.

4.7.2.1. Eğitim Düzeyine Göre Elde Edilen Farklı Çapraz Tablolar

Tablo 4.29: Eğitim Düzeyine Göre ‘‘ Vergi Kaçırıldığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
EĞİTİM	İlk öğretim	Sayı	34	50	6	2	4	96
		%	35,4%	52,1%	6,2%	2,1%	4,2%	100,0%
	Lise	Sayı	58	65	8	8	4	143
		%	40,6%	45,5%	5,6%	5,6%	2,8%	100,0%
	Ön lisans	Sayı	20	25	1	2	1	49
		%	40,8%	51,0%	2,0%	4,1%	2,0%	100,0%
	Lisans	Sayı	32	32	2	2	3	71
		%	45,1%	45,1%	2,8%	2,8%	4,2%	100,0%
	Lisans üstü (Yüksek lisans/Doktora)	Sayı	18	16	1	4	2	41
		%	43,9%	39,0%	2,4%	9,8%	4,9%	100,0%
Toplam		Sayı	162	188	18	18	14	400
		%	40,5%	47,0%	4,5%	4,5%	3,5%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,836

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,300

Tablo 4.29’da vergi kaçırıldığı için bir defa cezalandırılan bir mükellefin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olacağı konusunda eğitim düzeyinin önemli olup olmadığını gösteren çapraz analiz sonuçları görülmektedir. Tabloyu incelediğimizde, lisansüstü mezunlarının bu fikre ortalamanın üzerinde bir oranla kesinlikle katıldıklarını, ilköğretim mezunlarının da ortalamanın üzerinde bir oranla katıldıklarını görmekteyiz. Bu durumda, korelasyon katsayısına da (r) dayanarak eğitim düzeyinin bu düşünceyi etkilemediğini söyleyebiliriz.

Tablo 4.30: Eğitim Düzeyine Göre ‘ Vergi Kaçıranlara İş Yeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
EĞİTİM İlk öğretim	Sayı	27	52	7	8	2	96
	%	28,1%	54,2%	7,3%	8,3%	2,1%	100,0%
Lise	Sayı	48	58	14	16	7	143
	%	33,6%	40,6%	9,8%	11,2%	4,9%	100,0%
Ön lisans	Sayı	13	25	5	5	1	49
	%	26,5%	51,0%	10,2%	10,2%	2,0%	100,0%
Lisans	Sayı	27	27	4	7	6	71
	%	38,0%	38,0%	5,6%	9,9%	8,5%	100,0%
Lisans üstü (Yüksek lisans/Doktora)	Sayı	10	18	6	4	3	41
	%	24,4%	43,9%	14,6%	9,8%	7,3%	100,0%
Toplam	Sayı	125	180	36	40	19	400
	%	31,2%	45,0%	9,0%	10,0%	4,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,579

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,503

Tablo 4.30 eğitim düzeyine göre vergi kaçakçılığında işyeri kapatma cezasının diğerlerine göre daha caydırıcı olup olmayacağını araştırmak için oluşturulmuştur. Tabloyu incelediğimizde özellikle ilköğretim mezunlarının %54’ lük ‘katılıyorum’ oranı dikkat çekmektedir. Dikkat çeken bir diğer nokta ise bu görüşe katılmayan ve kesinlikle katılmayanların sayısının oldukça az olmasıdır. Bu açıdan baktığımızda herhangi bir eğitimsel sınıflandırma yapmamız doğru olmayacaktır.

Tablo 4.31: Eğitim Düzeyine Göre ‘‘Türkiye’de Vergi Kaçırarak Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Ulaşmada Kaldırılmaktadır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
EĞİTİM İlk öğretim	Sayı	29	34	11	12	10	96
	%	30,2%	35,4%	11,5%	12,5%	10,4%	100,0%
Lise	Sayı	50	59	18	13	3	143
	%	35,0%	41,3%	12,6%	9,1%	2,1%	100,0%
Ön lisans	Sayı	11	27	2	1	8	49
	%	22,4%	55,1%	4,1%	2,0%	16,3%	100,0%
Lisans	Sayı	21	28	8	6	8	71
	%	29,6%	39,4%	11,3%	8,5%	11,3%	100,0%
Lisans üstü (Yüksek lisans/Doktora)	Sayı	17	12	7	3	2	41
	%	41,5%	29,3%	17,1%	7,3%	4,9%	100,0%
Toplam	Sayı	128	160	46	35	31	400
	%	32,0%	40,0%	11,5%	8,8%	7,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,028

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,622

Yukarıdaki tabloda ‘‘Türkiye’de vergi kaçırarak diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır çünkü cezalar ulaşmada kaldırılmaktadır’’ ifadesine yanıt veren mükelleflerin düşünceleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir (ki-kare 0,02). Buna karşın eğitim düzeyinin bu fikir üzerinde pek fazla bir etkisi olmadığı söylenebilir (r 0,622).

Tablo 4.32: Eğitim Düzeyine Göre: "Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnanıyorum" İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
EĞİTİM	İlk öğretim	Sayı	30	38	12	11	5	96
		%	31,2%	39,6%	12,5%	11,5%	5,2%	100,0%
	Lise	Sayı	55	65	6	13	4	143
		%	38,5%	45,5%	4,2%	9,1%	2,8%	100,0%
	Ön lisans	Sayı	16	27	0	2	4	49
		%	32,7%	55,1%	,0%	4,1%	8,2%	100,0%
	Lisans	Sayı	16	35	7	4	9	71
		%	22,5%	49,3%	9,9%	5,6%	12,7%	100,0%
	Lisans üstü (Yüksek lisans/Doktora)	Sayı	13	22	2	3	1	41
		%	31,7%	53,7%	4,9%	7,3%	2,4%	100,0%
Toplam		Sayı	130	187	27	33	23	400
		%	32,5%	46,8%	6,8%	8,2%	5,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ:0,023

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,813

Yukarıdaki tabloyu incelediğinde eğitim seviyesi yükseldikçe yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükellefin daha az vergi kaçıracağına ilişkin soruya "katılıyorum" cevabı verenlerin sayısının arttığı görülmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere bu soruya "katılıyorum" cevabı veren lisansüstü eğitim gören mükellef sayısı genel toplamdan %6 fazladır. Daha öncede belirtildiği gibi vergi konusunda mükelleflerin eğitim ile paralel olarak bilgilerinin artması bu soruya yönelik katılım cevaplarını etkilemiştir. Bu ifadeye yanıt veren mükelleflerin düşünceleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.33: Eğitim Düzeyine Göre: “Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
EĞİTİM İlk öğretim	Sayı	37	42	6	6	5	96
	%	38,5%	43,8%	6,2%	6,2%	5,2%	100,0%
Lise	Sayı	63	65	8	4	3	143
	%	44,1%	45,5%	5,6%	2,8%	2,1%	100,0%
Ön lisans	Sayı	23	17	3	3	3	49
	%	46,9%	34,7%	6,1%	6,1%	6,1%	100,0%
Lisans	Sayı	31	24	6	1	9	71
	%	43,7%	33,8%	8,5%	1,4%	12,7%	100,0%
Lisans üstü (Yüksek lisans/Doktora)	Sayı	25	9	3	4	0	41
	%	61,0%	22,0%	7,3%	9,8%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	179	157	26	18	20	400
	%	44,8%	39,2%	6,5%	4,5%	5,0%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,026

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,259

Yukarıdaki tabloda eğitim seviyesine göre vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünenlerin sayısı farklılık göstermektedir. Buna göre özellikle lisansüstü eğitim görmüş olan mükellefler kesinlikle vergi kaçırmanın cezalandırılması gerektiğini düşünmektedirler. Aslında bu durumda vergi bilinciyle ilişkilendirilebilir. Vergiye yönelik bilgisel anlamda birikim arttıkça kaçakçılığın cezalandırılması gerektiği fikri yerleşmektedir. Yüzde olarak baktığımızda %61 oranında lisansüstü eğitim görmüş olan mükelleflerin kesinlikle katılıyorum şeklinde görüş beyan etmişlerdir. Bu ifadeye yanıt veren mükelleflerin düşünceleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.34: Eğitim Düzeyine Göre “Vergi Kaçıranların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
EĞİTİM	İlk öğretim	Sayı 34	41	8	10	3	96
		% E 35,4%	42,7%	8,3%	10,4%	3,1%	100,0%
	Lise	Sayı 55	57	19	9	3	143
		% 38,5%	39,9%	13,3%	6,3%	2,1%	100,0%
	Ön lisans	Sayı 18	15	8	3	5	49
		% 36,7%	30,6%	16,3%	6,1%	10,2%	100,0%
	Lisans	Sayı 24	25	7	6	9	71
		% 33,8%	35,2%	9,9%	8,5%	12,7%	100,0%
	Lisans üstü (Yüksek lisans/Doktora)	Sayı 18	9	6	8	0	41
		% 43,9%	22,0%	14,6%	19,5%	,0%	100,0%
Toplam		Sayı 149	147	48	36	20	400
		% 37,2%	36,8%	12,0%	9,0%	5,0%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,015

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,352

Vergi kaçırınların hapis cezasıyla cezalandırılmasının daha caydırıcı olacağı fikrinin eğitim düzeyi ile ilişkisi Tablo 4.34’de gösterilmiştir. Lisansüstü eğitim görmüş olan mükelleflerin yaklaşık %44’ü bu fikre kesinlikle katılarak ve ilköğretim mezunları da bu fikre katılarak vergi kaçırınların hapis cezası ile cezalandırılmaları gerektiğini savunmuşlardır. Test sonuçlarına göre (ki-kare ve r katsayısı değeri) bu ifadeye yanıt veren mükelleflerin düşünceleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu ancak bağımsız değişkenin(eğitim düzeyi) bağımlı değişkeni açıklamada yetersiz olduğu görülmektedir.

Tablo 4.35: Eğitim Düzeyine Göre “Vergi Denetimi Yüksek Olsa Kaçakçılık Düzeyi Azalır” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
EĞİTİM İlk öğretim	Sayı	34	47	9	3	3	96
	%	35,4%	49,0%	9,4%	3,1%	3,1%	100,0%
Lise	Sayı	66	63	6	6	2	143
	%	46,2%	44,1%	4,2%	4,2%	1,4%	100,0%
Ön lisans	Sayı	22	17	5	2	3	49
	%	44,9%	34,7%	10,2%	4,1%	6,1%	100,0%
Lisans	Sayı	30	30	5	3	3	71
	%	42,3%	42,3%	7,0%	4,2%	4,2%	100,0%
Lisans üstü (Yüksek lisans/Doktora)	Sayı	16	19	4	2	0	41
	%	39,0%	46,3%	9,8%	4,9%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	168	176	29	16	11	400
	%	42,0%	44,0%	7,2%	4,0%	2,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,761

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,757

Bu tabloda, ankete katılan mükelleflerin eğitim düzeylerinin vergi denetiminin yüksek olmasının vergi kaçakçılığını azaltacağı fikrini ne derece etkilediğini analiz edilmektedir. Bu soruya yanıt veren mükelleflerin düşünceleri ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmektedir. Buna göre lise mezunlarının görüşleri yüksek bir oranla “kesinlikle katılıyorum” yönündeyken, ilköğretim mezunları da ortalamanın üzerinde %49’luk bir oranla “katılıyorum” yanıtı vermişlerdir.

Tablo 4.36: Eğitim Düzeyine Göre “ Vergi Denetimlerinin Yetersiz Olması Vergi Kaçıranlara Cesaret Vermektedir” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
EĞİTİM	İlk öğretim	Sayı 38	50	4	3	1	96
		% 39,6%	52,1%	4,2%	3,1%	1,0%	100,0%
Lise	Sayı	75	55	7	2	4	143
	%	52,4%	38,5%	4,9%	1,4%	2,8%	100,0%
Ön lisans	Sayı	24	22	2	1	0	49
	%	49,0%	44,9%	4,1%	2,0%	,0%	100,0%
Lisans	Sayı	28	35	3	2	3	71
	%	39,4%	49,3%	4,2%	2,8%	4,2%	100,0%
Lisans üstü (Yüksek lisans/Doktora)	Sayı	21	17	0	2	1	41
	%	51,2%	41,5%	,0%	4,9%	2,4%	100,0%
Toplam	Sayı	186	179	16	10	9	400
	%	46,5%	44,8%	4,0%	2,5%	2,2%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,681

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,722

Vergi denetimlerinin yetersiz olmasının vergi kaçırancılara cesaret verip vermediğine dair görüşün eğitim düzeyi ile ilişkisi yukarıda Tablo 4.36’da gösterilmiştir. Eğitim seviyelerine göre verilen cevaplarda çarpıcı sonuçlar bulunmuştur. Buna göre özellikle ilköğretim mezunu mükelleflerin %52’sinin verdiği ‘katılıyorum’ cevabı dikkat çekicidir. Bu genel ortalamadan %8 fazladır. Ayrıca lisansüstü eğitim görmüş olan mükelleflerin %51’i de denetimlerin artırılması gerektiği konusunda ‘kesinlikle katılıyorum’ yanıtını vermişlerdir.

4.7.2.2. Yaş Gruplarına Göre Elde Edilen Farklı Çapraz Tablolar

Tablo 4.37: Yaş Gruplarına Göre “ Vergi Kaçırıldığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
YAŞ	18-30 yaş	Sayı	50	55	2	9	2	118
		%	42,4%	46,6%	1,7%	7,6%	1,7%	100,0%
	31-43 yaş	Sayı	70	91	9	5	8	183
		%	38,3%	49,7%	4,9%	2,7%	4,4%	100,0%
	44-56 yaş	Sayı	35	36	5	4	3	83
		%	42,2%	43,4%	6,0%	4,8%	3,6%	100,0%
	57 yaş ve yukarısı	Sayı	7	6	2	0	1	16
		%	43,8%	37,5%	12,5%	,0%	6,2%	100,0%
Toplam		Sayı	162	188	18	18	14	400
		%	40,5%	47,0%	4,5%	4,5%	3,5%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,405

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,725

Vergi kaçırıldığı için bir defa cezalandırılan mükelleflerin tekrar denetlenmesinin caydırıcı olacağının yaşlara göre sorgulandığı yukarıdaki tabloda 31-43 yaş arası mükelleflerin %50’si “katılıyorum” cevabını vermişlerdir. Bu rakam genel toplamın yaklaşık %3 fazladır. Çok az sayıda mükellef ise “kesinlikle katılmıyorum” ve “katılmıyorum” şıklarını işaretlemiştir. 57 yaş ve yukarısındaki mükelleflerin görüşleri de genel ortalamanın üzerinde bir şekilde (%43) “kesinlikle katılıyorum” yönündedir.

Tablo 4.38: Yaş Gruplarına Göre ‘Vergi Kaçıranlara İş Yeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
YAŞ	18-30 yaş	Sayı	37	49	12	15	5	118
		%	31,4%	41,5%	10,2%	12,7%	4,2%	100,0%
	31-43 yaş	Sayı	53	89	16	18	7	183
		%	29,0%	48,6%	8,7%	9,8%	3,8%	100,0%
	44-56 yaş	Sayı	30	34	7	7	5	83
		%	36,1%	41,0%	8,4%	8,4%	6,0%	100,0%
	57 yaş ve yukarısı	Sayı	5	8	1	0	2	16
		%	31,2%	50,0%	6,2%	,0%	12,5%	100,0%
Toplam		Sayı	125	180	36	40	19	400
		%	31,2%	45,0%	9,0%	10,0%	4,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,791

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,453

Yukarıdaki tabloda vergi kaçırancılara yönelik iş yeri kapatma cezası uygulanmasının daha caydırıcı bir etkiye sahip olup olmadığının yaş gruplarıyla ilişkisi analiz edilmiştir. Yaş sınırları itibariyle 31-43 yaş arasındaki mükelleflerin %48’i bu görüşe ‘katılıyorum’ şeklinde cevap vermişlerdir. Yine 18-30 yaş grubu mükelleflerinin %41’nin de cevabı ‘katılıyorum’ yönündedir. Bu tabloya dayanarak, genç ve orta yaş sınıfı mükelleflerin vergi kaçakçılığı konusunda işyeri kapatma cezası uygulanmasının diğer cezalardan daha caydırıcı olduğuna inandıkları yorumu yapılabilir.

Tablo 4.39: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Türkiye’de Vergi Kaçırarak Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Uzlaşmada Kaldırılacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
YAŞ	18-30 yaş	Sayı	34	53	17	9	5	118
		%	28,8%	44,9%	14,4%	7,6%	4,2%	100,0%
	31-43 yaş	Sayı	64	66	18	20	15	183
		%	35,0%	36,1%	9,8%	10,9%	8,2%	100,0%
	44-56 yaş	Sayı	27	33	9	4	10	83
		%	32,5%	39,8%	10,8%	4,8%	12,0%	100,0%
	57 yaş ve yukarı	Sayı	3	8	2	2	1	16
		%	18,8%	50,0%	12,5%	12,5%	6,2%	100,0%
Toplam		Sayı	128	160	46	35	31	400
		%	32,0%	40,0%	11,5%	8,8%	7,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,464

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,747

Türkiye’deki uzlaşma müessesesinin tartışıldığı günümüzde bununla ilgili bir analizin yapıldığı yukarıdaki tabloda 57 yaş ve üzerisindeki mükelleflerin %50 oranıyla ‘‘katılıyorum’’ şeklinde fikir beyan ettiklerini görüyoruz. Türkiye’deki uzlaşma müessesine güvensizliğin bir başka göstergesi de 18-30 yaş arası mükelleflerin verdiği cevaplardır. Bu mükelleflerin yaklaşık %45’i ‘‘katılıyorum’’ şeklinde cevap vererek aslında uzlaşma müessesesine olan güvensizliği belirtmişlerdir.

Tablo 4.40: Yaş Gruplarına Göre ‘Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnanıyorum’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
YAŞ 18-30 yaş	Sayı	36	60	8	10	4	118
	%	30,5%	50,8%	6,8%	8,5%	3,4%	100,0%
31-43 yaş	Sayı	60	81	15	16	11	183
	%	32,8%	44,3%	8,2%	8,7%	6,0%	100,0%
44-56 yaş	Sayı	29	39	3	5	7	83
	%	34,9%	47,0%	3,6%	6,0%	8,4%	100,0%
57 yaş ve yukarısı	Sayı	5	7	1	2	1	16
	%	31,2%	43,8%	6,2%	12,5%	6,2%	100,0%
Toplam	Sayı	130	187	27	33	23	400
	%	32,5%	46,8%	6,8%	8,2%	5,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,921

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,884

Yukarıdaki tabloda yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükelleflerin daha az vergi kaçıracağına yönelik görüşün yaş guruplarına göre değişip değişmeyeceği çapraz tablo ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu soruya özellikle 18-30 yaş grubunun verdiği cevaplar oldukça dikkat çekicidir. Bu yaş grubunun yarısı söz konusu soruya ‘‘katılıyorum’’ şeklinde cevap vermişlerdir. Tabloya bakıldığında bütün yaş gruplarının bu fikre katıldığı görülmektedir. Yani sıkı bir kontrol sisteminin uygulanması mükellefleri her zaman rahatsız edecek ve vergi kaçırma hususunda caydırıcı olacaktır. Buradan da, vergi denetimlerinin arttırılmasının vergi kaçakçılığında caydırıcı bir etkiye sahip olduğu sonucu çıkarılabilir.

Tablo 4.41: Yaş Gruplarına Göre ‘Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
YAŞ 18-30 yaş	Sayı	55	43	11	5	4	118
	%	46,6%	36,4%	9,3%	4,2%	3,4%	100,0%
31-43 yaş	Sayı	85	71	8	9	10	183
	%	46,4%	38,8%	4,4%	4,9%	5,5%	100,0%
44-56 yaş	Sayı	35	36	6	1	5	83
	%	42,2%	43,4%	7,2%	1,2%	6,0%	100,0%
57 yaş ve yukarı	Sayı	4	7	1	3	1	16
	%	25,0%	43,8%	6,2%	18,8%	6,2%	100,0%
Toplam	Sayı	179	157	26	18	20	400
	%	44,8%	39,2%	6,5%	4,5%	5,0%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,219

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,317

Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğuna dair düşüncenin yaş gruplarına göre değerlendirilmesi tablo 4.41’de gösterilmiştir. Yukarıdaki tablo incelendiğinde özellikle 31-43 ve 18-30 yaş grubundaki mükelleflerin vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç oldu fikrine ‘kesinlikle katıldıkları’, 44-56 ve 57 yaş ve üzerindeki mükelleflerin de genel ortalamanın üstünde bir oranla bu fikre ‘katıldıkları’ söylenebilir. Genel olarak tüm yaş grupların bu fikre katıldığını ve vergi kaçakçılığını ciddi bir suç olarak gördüklerini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 4.42: Yaş Gruplarına Göre ‘‘Vergi Kaçırانların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
YAŞ 18-30 yaş	Sayı	36	39	21	15	7	118
	%	30,5%	33,1%	17,8%	12,7%	5,9%	100,0%
31-43 yaş	Sayı	73	72	17	13	8	183
	%	39,9%	39,3%	9,3%	7,1%	4,4%	100,0%
44-56 yaş	Sayı	34	30	9	6	4	83
	%	41,0%	36,1%	10,8%	7,2%	4,8%	100,0%
57 yaş ve yukarı	Sayı	6	6	1	2	1	16
	%	37,5%	37,5%	6,2%	12,5%	6,2%	100,0%
Toplam	Sayı	149	147	48	36	20	400
	%	37,2%	36,8%	12,0%	9,0%	5,0%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,505

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,034

Ankete katılan mükelleflere vergi kaçırانların hapis cezasıyla cezalandırılmasının daha caydırıcı olacağı fikri sorulmuş ve alınan cevapların yaş gruplarına göre değışip değışmeyeceğı çapraz tablo ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Tablo 4.42’de dağılım sonuçları görölmektedir. Tabloda gösterilen analiz sonuçlarına göre, bu fikre ortalamanın üzerinde bir değerle katılan yaş grupları 31-43 ve 44-56 aralığında olanlardır. Ayrıca 18-30 yaş grubundaki 21 mükelleflerin bu konudaki düşünceleri kararsız oldukları yönündedir.

Tablo 4.43: Yaş Gruplarına Göre “Vergi Denetimi Yüksek Olsa Kaçakçılık Düzeyi Azalır” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
YAŞ 18-30 yaş	Sayı	46	53	11	7	1	118
	%	39,0%	44,9%	9,3%	5,9%	,8%	100,0%
31-43 yaş	Sayı	82	79	9	6	7	183
	%	44,8%	43,2%	4,9%	3,3%	3,8%	100,0%
44-56 yaş	Sayı	37	34	6	3	3	83
	%	44,6%	41,0%	7,2%	3,6%	3,6%	100,0%
57 yaş ve yukarısı	Sayı	3	10	3	0	0	16
	%	18,8%	62,5%	18,8%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	168	176	29	16	11	400
	%	42,0%	44,0%	7,2%	4,0%	2,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,285

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,855

Yukarıdaki tabloda vergi denetimi arttıkça vergi kaçakçılığının azalıp azalmayacağına dair görüşün yaş gruplarına göre dağılımı görülmektedir. Yaş gruplarına göre sınıflandırılan yanıtlar incelendiğinde, vergi denetimlerinin artırılmasının vergi kaçakçılığını azaltacağı yönünde bir yorum yapmak yanlış olmayacaktır. 31-43 ve 44-56 yaş gruplarına baktığımızda mükelleflerin genel ortalamaya göre bu fikre “kesinlikle katıldıkları” yönündeki cevapları oldukça yüksektir. Yine, 18-30 ve 57 yaş ve üzerindekiilerin de görüşleri ortalamanın üzerinde bir oranla bu fikre “katıldıkları” yönündedir.

Tablo 4.44: Yaş Gruplarına Göre “Vergi Denetiminin Yetersiz Olması Vergi Kaçıranlara Cesaret Vermektedir” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
YAŞ 18-30 yaş	Sayı	48	57	5	6	2	118
	%	40,7%	48,3%	4,2%	5,1%	1,7%	100,0%
31-43 yaş	Sayı	92	79	8	0	4	183
	%	50,3%	43,2%	4,4%	,0%	2,2%	100,0%
44-56 yaş	Sayı	40	35	2	4	2	83
	%	48,2%	42,2%	2,4%	4,8%	2,4%	100,0%
57 yaş ve yukarısı	Sayı	6	8	1	0	1	16
	%	37,5%	50,0%	6,2%	,0%	6,2%	100,0%
Toplam	Sayı	186	179	16	10	9	400
	%	46,5%	44,8%	4,0%	2,5%	2,2%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,273

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,392

Yukarıdaki tabloda vergi denetimlerinin yetersiz olmasının vergi kaçırma sebebinin olduğu görüşü, yaş grupları bazında çapraz tablo ile analiz edilmiştir. Buna göre 31-43 yaş arası mükellefler bu görüşe %50 oranıyla kesinlikle katılmışlardır. 18-30 yaş grubunda ise %48’lik bir oranla “katılıyorum” görüşü hâkimdir buda genel ortalamadan %4 fazladır.

4.7.2.3. Aylık Gelir Düzeyine Göre Elde Edilen Farklı Çapraz Tablolar

Tablo 4.45: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Vergi Kaçırıldığı İçin Bir Defa Cezalandırılan Mükellefin Tekrar Denetlenmesi Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
GELİR 500.00 TL altı	Sayı	14	16	1	1	1	33
	%	42,4%	48,5%	3,0%	3,0%	3,0%	100,0%
501.00-1.000.00 TL	Sayı	35	50	4	4	4	97
	%	36,1%	51,5%	4,1%	4,1%	4,1%	100,0%
1.001.00-2.500.00 TL	Sayı	65	67	6	10	3	151
	%	43,0%	44,4%	4,0%	6,6%	2,0%	100,0%
2.501.00-5.000.00 TL	Sayı	37	45	6	2	4	94
	%	39,4%	47,9%	6,4%	2,1%	4,3%	100,0%
5.001.00 TL ve üzeri	Sayı	11	10	1	1	2	25
	%	44,0%	40,0%	4,0%	4,0%	8,0%	100,0%
Toplam	Sayı	162	188	18	18	14	400
	%	40,5%	47,0%	4,5%	4,5%	3,5%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,935

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,903

Mükelleflerin gelir seviyesine göre tekrar denetlenme konusundaki görüşlerinin analiz edildiği yukarıdaki tabloda özellikle gelir seviyesi 500.00 TL'nin altında olan ve gelir seviyesi 501.00-1.000.00 TL olan mükelleflerin seçimleri dikkat çekicidir. Buna göre gelir seviyesi 501.00-1.000.00 TL olan mükelleflerin %51'nin tekrar denetleme konusundaki görüşleri ‘‘katılıyorum’’ yönündedir. Bu oran genel ortalamadan %3 fazladır. Asgari ücretten gelir elde eden mükelleflerin ağırlıklı olarak oluşturduğu bu grupta vergi kaçırmaya yönelik bu şekilde bir tepkisel sonucun ortaya çıkması doğaldır. Aynı şekilde 500.00 TL ve altında gelir elde eden mükelleflerin %48'nin de denetleme konusundaki yanıtları ‘‘katılıyorum’’ yönündedir.

Tablo 4.46: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘ Vergi Kaçıranlara İş Yeri Kapatma Cezası Uygulanması Halinde Bu Ceza Diğerlerine Göre Daha Caydırıcı Olacaktır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
GELİR 500.00 TL altı	Sayı	13	15	3	1	1	33
	%	39,4%	45,5%	9,1%	3,0%	3,0%	100,0%
501.00-1.000.00 TL	Sayı	27	41	12	13	4	97
	%	27,8%	42,3%	12,4%	13,4%	4,1%	100,0%
1.001.00-2.500.00 TL	Sayı	44	68	15	17	7	151
	%	29,1%	45,0%	9,9%	11,3%	4,6%	100,0%
2.501.00-5.000.00 TL	Sayı	32	47	4	7	4	94
	%	34,0%	50,0%	4,3%	7,4%	4,3%	100,0%
5.001.00 TL ve üzeri	Sayı	9	9	2	2	3	25
	%	36,0%	36,0%	8,0%	8,0%	12,0%	100,0%
Toplam	Sayı	125	180	36	40	19	400
	%	31,2%	45,0%	9,0%	10,0%	4,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,646

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,537

Yükümlülere, vergi kaçırana işyeri kapatma cezası verilmesinin diğer cezalara göre daha caydırıcı olup olmayacağı sorulmuş ve bu soruya verilen yanıtların yükümlülerin aylık gelir düzeyine göre değişip değişmeyeceğini anlamak için yapılan çapraz analiz sonuçları ise Tablo 4.46’da gösterilmiştir. Bu doğrultuda 2.501.00-5.000.00 TL gelir elde eden mükelleflerin %50’sinin görüşü bu düşünceye katıldıkları yönüdeyken, 500.00 TL’nin altında aylık gelir elde edenlerin yaklaşık %40’nın görüşü ise ‘‘kesinlikle katılıyorum’’ yönündedir.

Tablo 4.47: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Türkiye’’de Vergi Kaçırarak Diğer Ülkelere Kıyasla Daha Kolaydır Çünkü Cezalar Uzlasmada Kaldırılmaktadır’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
GELİR	500.00 TL altı	Sayı	10	17	2	3	1	33
		%	30,3%	51,5%	6,1%	9,1%	3,0%	100,0%
	501.00-1.000.00 TL	Sayı	27	37	18	8	7	97
		%	27,8%	38,1%	18,6%	8,2%	7,2%	100,0%
	1.001.00-2.500.00 TL	Sayı	48	62	15	17	9	151
		%	31,8%	41,1%	9,9%	11,3%	6,0%	100,0%
	2.501.00-5.000.00 TL	Sayı	33	39	7	2	13	94
		%	35,1%	41,5%	7,4%	2,1%	13,8%	100,0%
	5.001.00 TL ve üzeri	Sayı	10	5	4	5	1	25
		%	40,0%	20,0%	16,0%	20,0%	4,0%	100,0%
Toplam		Sayı	128	160	46	35	31	400
		%	32,0%	40,0%	11,5%	8,8%	7,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,029

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,553

Yukarıdaki tabloda, uzlaşma müessesinin mükellefleri vergi kaçırarak teşvik ettiği yönündeki düşünceye verilen yanıtların aylık gelir düzeyine göre değişip değişmediği analiz edilmektedir. Bu ifadeye yanıt veren mükelleflerin düşünceleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir. Tabloya dikkat ettiğimizde, gelir seviyesi arttıkça ‘‘katılıyorum’’ yanıtının oranında da bir azalma olduğunu görmekteyiz. 5001.00 TL ve üzerinde gelir elde eden mükelleflerin katılım oranı genel toplamdaki %20’den daha azdır. 500 TL ve altında gelir elde eden mükelleflerin katılım oranı ise genel ortalamadan %11 daha fazladır.

Tablo 4.48: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘ Yakalanma Olasılığının Fazla Olduğunu Düşünen Mükellefin Daha Az Vergi Kaçıracağına İnanıyorum’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
GELİR 500.00 TL altı	Sayı	8	16	4	3	2	33
	%	24,2%	48,5%	12,1%	9,1%	6,1%	100,0%
501.00-1.000.00 TL	Sayı	32	47	8	7	3	97
	%	33,0%	48,5%	8,2%	7,2%	3,1%	100,0%
1.001.00-2.500.00 TL	Sayı	48	74	9	14	6	151
	%	31,8%	49,0%	6,0%	9,3%	4,0%	100,0%
2.501.00-5.000.00 TL	Sayı	34	42	4	4	10	94
	%	36,2%	44,7%	4,3%	4,3%	10,6%	100,0%
5.001.00 TL ve üzeri	Sayı	8	8	2	5	2	25
	%	32,0%	32,0%	8,0%	20,0%	8,0%	100,0%
Toplam	Sayı	130	187	27	33	23	400
	%	32,5%	46,8%	6,8%	8,2%	5,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,329

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,880

Yükümlülerin, yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükellefin daha az vergi kaçırdığına yönelik düşüncelerinin aylık gelir düzeylerine göre şekillenip şekillenmediğini ifade eden çapraz analiz sonuçları Tablo 4.48’de gösterilmektedir. Pearson ki-kare katsayına göre, yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükelleflerin daha az vergi kaçıracağına yönelik bir düşüncenin aylık gelir düzeyine göre değişmeyeceği ya da aylık gelir düzeyinden etkilenmeyeceği sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.49: Aylık Gelir Düzeylerine Göre “Vergi Kaçırmanın Cezalandırılması Gereken Ciddi Bir Suç Olduğunu Düşünüyorum” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam	
GELİR	500.00 TL altı	Sayı	16	12	3	1	33	
		%	48,5%	36,4%	9,1%	3,0%	3,0%	100,0%
	501.00-1.000.00 TL	Sayı	39	43	8	3	4	97
		%	40,2%	44,3%	8,2%	3,1%	4,1%	100,0%
	1.001.00-2.500.00 TL	Sayı	77	53	8	8	5	151
		%	51,0%	35,1%	5,3%	5,3%	3,3%	100,0%
	2.501.00-5.000.00 TL	Sayı	40	41	4	1	8	94
		%	42,6%	43,6%	4,3%	1,1%	8,5%	100,0%
	5.001.00 TL ve üzeri	Sayı	7	8	3	5	2	25
		%	28,0%	32,0%	12,0%	20,0%	8,0%	100,0%
Toplam		Sayı	179	157	26	18	20	400
		%	44,8%	39,2%	6,5%	4,5%	5,0%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,022

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,290

Tablo 4.49’da vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünmede aylık gelir düzeyinin bir öneminin olup olmadığını gösteren çapraz analiz sonuçları görülmektedir. Bu soruya katılıyorum yanıtı verenler içindeki en yüksek pay % 44 ile 501.00-1.000.00 TL gelir grubuna ait iken, kesinlikle katılıyorum yanıtı verenler içindeki en yüksek pay ise %51 ile 1001.00-2.500.00 TL arasında gelir edenlerindir. Bu oranlar ortalama oranlardan oldukça yüksektir. Bu soruya yanıt veren mükellefler ile aylık gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 4.50: Aylık Gelir Düzeylerine Göre “Vergi Kaçıranların Hapis Cezasıyla Cezalandırılması Daha Caydırıcı Olacaktır” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
GELİR	500.00 TL altı	Sayı 9	16	5	1	2	33
		% 27,3%	48,5%	15,2%	3,0%	6,1%	100,0%
	501.00-1.000.00 TL	Sayı 28	35	21	7	6	97
		% 28,9%	36,1%	21,6%	7,2%	6,2%	100,0%
	1.001.00-2.500.00 TL	Sayı 57	58	13	18	5	151
		% 37,7%	38,4%	8,6%	11,9%	3,3%	100,0%
	2.501.00-5.000.00 TL	Sayı 43	33	6	6	6	94
		% 45,7%	35,1%	6,4%	6,4%	6,4%	100,0%
	5.001.00 TL ve üzeri	Sayı 12	5	3	4	1	25
		% 48,0%	20,0%	12,0%	16,0%	4,0%	100,0%
Toplam		Sayı 149	147	48	36	20	400
		% 37,2%	36,8%	12,0%	9,0%	5,0%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,040

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,015

Yukarıdaki tabloda, vergi kaçırıcıların hapis cezasıyla cezalandırılmasının daha caydırıcı olacağına yönelik bir düşüncenin aylık gelir düzeyiyle ilişkisini gösteren çapraz tablo analizi yer almaktadır. Tablodan da anlaşılacağı gibi, gelir seviyesi arttıkça vergi kaçırıcıların hapis cezasıyla cezalandırılmasının gerekli olduğunu savunan mükelleflerin sayıları da artmaktadır. Bu ifadeye yanıt veren mükelleflerin düşünceleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.51: Aylık Gelir Düzeylerine Göre “Vergi Denetimi Yüksek Olsa Kaçakçılık Düzeyi Azalır” İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
GELİR 500.00 TL altı	Sayı	12	14	6	1	0	33
	%	36,4%	42,4%	18,2%	3,0%	0%	100,0%
501.00-1.000.00 TL	Sayı	45	36	9	6	1	97
	%	46,4%	37,1%	9,3%	6,2%	1,0%	100,0%
1.001.00-2.500.00 TL	Sayı	60	71	9	6	5	151
	%	39,7%	47,0%	6,0%	4,0%	3,3%	100,0%
2.501.00-5.000.00 TL	Sayı	42	43	3	2	4	94
	%	44,7%	45,7%	3,2%	2,1%	4,3%	100,0%
5.001.00 TL ve üzeri	Sayı	9	12	2	1	1	25
	%	36,0%	48,0%	8,0%	4,0%	4,0%	100,0%
Toplam	Sayı	168	176	29	16	11	400
	%	42,0%	44,0%	7,2%	4,0%	2,8%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,427

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,724

Tablo 4.51’de vergi denetiminin yüksek olmasının kaçakçılık düzeyini azaltacağı yönündeki fikrin aylık gelir düzeylerine göre nasıl değerlendirildiğini görülmektedir. Araştırmaya katılan mükelleflerin genelinin bu ifade karşısındaki düşünceleri katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum yönündedir. Diğer taraftan, ki –kare değerine bakıldığında aylık gelir düzeyi ile bu düşünce arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülebilmektedir.

Tablo 4.52: Aylık Gelir Düzeylerine Göre ‘‘Vergi Denetiminin Yetersiz Olması Vergi Kaçıranlara Cesaret Vermektedir’’ İfadesine Verilen Yanıtların Dağılımı

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
GELİR 500.00 TL altı	Sayı	10	21	1	0	1	33
	%	30,3%	63,6%	3,0%	,0%	3,0%	100,0%
501.00-1.000.00 TL	Sayı	45	40	5	5	2	97
	%	46,4%	41,2%	5,2%	5,2%	2,1%	100,0%
1.001.00-2.500.00 TL	Sayı	71	69	7	2	2	151
	%	47,0%	45,7%	4,6%	1,3%	1,3%	100,0%
2.501.00-5.000.00 TL	Sayı	49	37	2	3	3	94
	%	52,1%	39,4%	2,1%	3,2%	3,2%	100,0%
5.001.00 TL ve üzeri	Sayı	11	12	1	0	1	25
	%	44,0%	48,0%	4,0%	,0%	4,0%	100,0%
Toplam	Sayı	186	179	16	10	9	400
	%	46,5%	44,8%	4,0%	2,5%	2,2%	100,0%

Pearson Ki-Kare Değ: 0,591

Sperman Korelasyon Katsayısı (r) : 0,171

Vergi denetiminin yetersiz olmasının vergi kaçırana cesaret vermesinde aylık gelir düzeyinin etkili olup olmadığı veya ne derece etkili olduğu Tablo 4.52’de gösterilmektedir. Araştırmaya katılan mükelleflerden gelir düzeyi 2.501.00-5.000.00 TL arasında olanların düşünceleri %52’lik bir oranla bu fikre kesinlikle katıldıkları yönündedir. Bu oran ortalamadan %6 daha fazladır. Bunun yanı sıra, 500.00 TL ve altındakilerin bu konudaki düşünceleri de katılıyorum yönündedir. Bu oranda ortalamanın oldukça üstededir. Zaten ki- kare değerine bakıldığında bu düşünce ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Ayrıca korelasyon katsayısı da oldukça düşüktür buda bize aylık gelir düzeyinin bu düşünceyi etkilemediğini göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu harcamalarının finansmanında çok önemli bir yere sahip olan vergi, zaman zaman yükümlüler tarafından bir yük olarak algılanmaktadır. Bu, mükellef psikolojisi ve tutumuyla doğrudan ilişkilidir. Mükellefler, bu yükten kurtulmak için de vergiden kaçınma, verginin reddi, verginin yansınması, vergi cennetlerine göç ve vergi kaçakçılığı gibi birçok yola başvurumaktadırlar. Bu yollardan en çok ve en sık kullanılanı ise vergi kaçakçılığıdır. Vergi kaçakçılığı, vergi konusu olması gereken bir faaliyet veya kaynağın tamamen kanun dışı yollarla, vergi dışı bırakılması suretiyle ödenmesi gereken verginin ödenmemesidir.

Günümüz vergi sisteminin beyan esasına dayanmaktadır. Bu da vergi kaçırmak isteyen mükellefin işini oldukça kolaylaştırmaktadır. Tamamen mükellefe güven esasına dayalı olan bu vergi sistemin de vergi ile ilgili temel yükümlülükler bizzat vergi mükellefi tarafından yerine getirilmektedir. Bu nedenle, vergi kaçakçılığının önüne geçilebilmesi de önemli bir husus haline gelmektedir. Bunu için de en önemli araç cezalardır.

Vergi kaçakçılığında vergi cezalarının caydırıcılık etkisinin ortaya koyulduğu bu çalışma da Tokat İli Merkezinde bir anket çalışması yapılarak somut verilerle desteklenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada çok dikkat çekici sonuçlar elde edilmiştir.

Yapılan anket sonucunda, vergi mükelleflerinin %55'i vergi kaçırانların yakalanmaları halinde ceza alma olasılığının düşük olduğunu düşünmektedir. Buda cezaların esnek yapılarından dolayı doğrudan uygulanmadığını ve bu durumun mükellef üzerindeki olumsuz etkisinin olduğunu göstermektedir.

Yapılan alan araştırmasına göre, katılımcıların yaklaşık %88'i vergi kaçırdığı için bir defa cezalandırılan mükellefin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olacağını

düşünmektedir. Bu durum denetimlerin önemini ve sık sık yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yine anketlerin sonucunda muhasebecilerinde vergi kaçırmaya yönelik olarak mükellefleri yönlendirdiği sonucuna varılmıştır ki bu üzerinde durulması gereken bir husustur. Çünkü güven esasına dayalı vergi ilişkisi içerisinde muhasebecilerin rolü yadsınamaz ölçüdedir. Bu açıdan bakıldığında muhasebecilerin daha kanuni bir yönlendirici sıfatına haiz olmaları gerekmektedir. Bu konudaki düzensizlik bu meslek gruplarıyla uğraşanlara da ciddi yaptırımların getirilmesini gerekli kılmaktadır.

Katılımcıların %60'ı, bir tanıdığı vergi kaçırır ve yakalanmazsa, kendisinin de etkilenip vergi kaçırabileceğini ifade etmiştir. Buna göre, vergi kaçırmanın yakalanıp cezalandırılması gerektiğini aksi takdirde bu durumun vergisini düzenli ödeyen mükelleflere kötü örnek olacağını ve onları da vergi kaçırmaya teşvik edeceğini söyleyebiliriz.

Ankete katılan 400 mükellefin yarısından fazlası, vergi oranlarında meydana gelen artışların vergi kaçırmaya teşvik ettiğini düşünmektedir. Bu durumda arttırılmak istenen vergi gelirlerinin vergi oranlarının arttırılmasıyla sağlanamayacağı açıktır. Çünkü böyle bir durumda mükelleflerin elde ettikleri kazançlarından vazgeçmek zorunda oldukları miktar artacak ve buda onları vergi kaçırmaya teşvik edecektir.

Yapılan anket sonucunda dikkat çeken diğer bir hususta, ödediği verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcanmadığını düşünen mükellef sayısının da oldukça yüksek olmasıdır. Buda kaçakçılığa yönelmede önemli bir etkiye sahiptir. Bu durumda yapılması gereken ise şeffaflığın arttırılması ve mükelleflerin güveninin kazanılmasıdır.

Uygulanan anketten elde edilen çarpıcı sonuçlardan biri de, eğitim düzeyi arttıkça vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünen mükellef sayısının da artmasıdır. Aynı şekilde aylık gelir düzeyi arttıkça bu düşünceye katılan mükellef sayısında oluşan artışta dikkat çeken diğer bir husustur.

Elde edilen bir diğer bulgu ise, eğitim düzeyi arttıkça vergi kaçırmanın hapis cezasıyla cezalandırılmasının daha caydırıcı olacağını düşünen mükellef sayısının da artmasıdır.

Çapraz analiz sonuçlarının da dikkat çeken bir diğer hususta, katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça, yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükelleflerin daha az vergi kaçıracağına olan inançları da artmaktadır. Bu da bize eğitimin vergi bilincinin oturmasında büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu konuda bireyler küçük yaşta başlanarak ciddi şekilde bilinçlendirilmelidirler.

Yine yaş gruplarına göre yapılan analizde, orta yaş olarak adlandırılan (31- 43 yaş) katılımcıların yaklaşık yarısı vergi kaçırdığı için bir defa cezalandırılan mükellefin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olacağını düşünmektedirler. Buna göre denetimlerin artırılması gerektiği bir defayla sınırlı kalmak yerine özellikle denetlenen mükellefin tekrar denetlenmesi gerektiği ve ayrıca cezaların da denetimle desteklenmesinin çok daha caydırıcı olacağı söylenebilir.

Sonuç olarak, Tokat'taki vergi mükelleflerinin %84'ü vergi kaçırıcılara yönelik uygulanan cezalarının yeterince caydırıcı olmadığını düşünmektedir. Oldukça yüksek olan bu oran bize cezalara olan güvensizliği ve cezaların yeterli olmadığını göstermektedir. Kanımızca, vergi kaçakçılığına yönelik uygulanan cezaların daha az esnek ve yaptırım gücünün yüksek bir nitelikte olması kaçakçılık hususunda mükellefleri caydırıcı nitelikte olacaktır. Bunun için yeni bir düzenlemenin yapılması

gerekir. Bu düzenlemede adalet ilkeleri ve tabi ki yasallık ilkeleri dhilin de mükelleflerin hak ve özgürlükleri de korunarak bir takım yaptırımların uygulamaya geçirilmesi zorunludur. Aksi takdirde beklenen veya hedeflenen vergi gelirlerine ulaşılmaması, çalışmamızın da doğrudan konusu olan kaçakçılığın önüne geçilmesi konusu sadece teoride bir anlam ifade edecektir.

KAYNAKÇA

Akbulak, Y. ve A. K. Tahtakılıç (2003), ‘‘Kayıtdışı Ekonomi Üzerine Düşünceler’’, *Banka-Maliye ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, s.24-25.

Akdoğan, A. (2005), *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitapevi, Ankara.

Aksoy, Ş. (2011), *Kamu Maliyesi*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2011.

Aktan, Ç. C. (2007), Vergi Dışı Piyasa Ekonomisinin Ortaya Çıkma Nedenleri, (Çevrimiçi) http://www.canaktan.org/ekonomi/kamu_maliyesi/vergi_disi_nedenler.htm, (31.12.2010).

Alm, J., B. R. Jackson, M. Mckee (1992), ‘‘Estimating The Determinants Of Taxpayer Compliance With Experimental Data’’, *National Tax Journal*, Vol. 45, No 1, March.

Alptürk, E. (2005), ‘‘Vergi Kaçakçılığı ve Karapara Aklama Faaliyetlerine Karşı Mücadelede İnterpol ve Europol’’, *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*, Ekim, Sayı: 22.

Altuğ, O. (1994), ‘‘Kayıt Dışı Ekonomi: Vergiye Karşı Başkaldırı’’, *Görüş Dergisi*, Sayı: 14, s. 56-58

Altuğ, O. (1994), *Kayıt Dışı Ekonomi*, Cem Ofset, İstanbul.

Arıkan, Z. ve H. Ay (1995), ‘‘Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları ve Sonuçları’’, *Maliye Yazıları*, Temmuz- Eylül, Sayı: 48, s.49-61.

Arpacı, A. Ö. (2005), ‘‘Vergi Denetimi Üzerine’’, http://www.alomaliye.com/altar_omer_vergi_denetimi_uzerine.htm, (10.3.2011).

Ay, E. (2006), *Vergi Suç Ve Cezaları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Bakır, G. B. (2009), *Türkiye’de Vergi Denetiminin Vergi Kayıp ve Kaçaklarını Önlemedeki Etkinliği*, Marmara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Bayraklı, H. H. (2006), *Vergi Ceza Hukuku*, Geliştirilmiş 3.Baskı, Külcüoğlu Yayınları, Afyonkarahisar.

Bayraklı, H. H., N. T. Saruç ve İ. Sağbaş, (2004), ‘‘Vergi Kaçırmayı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Vergi Kaçaklarının Önlenmesi: Anket Çalışmasının Bulguları’’, *Türkiye’de Vergi kayıp ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları 19. Maliye Sempozyumu*, Antalya, s.204-254.

Beccaria, M. (1964), *Suçlar Ve Cezalar Yahut Beşeriyetin Mecellesi*, Çev. Muhiddin Göklü, 3. Baskı, İstanbul.

Bilici, N. (2003), *Vergi Hukuku Genel Kısım Türk Vergi Sistemi*, Yaklaşım Yayınları, Ankara.

Bilici, N. (2004), Vergi Cennetleri İle Mücadele, *Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu*, Antalya, 10-14 Mayıs, s.601-620

Capet, M. F. (1954), *Vergi Kaçakçılığı*, Çev. Celâl Erçoklu, Maliye Tetkik Kurulu Yayını, Ankara.

Çelikkaya, A., ‘‘Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyumunu Etkileyen Faktörler’’, (Çevrimiçi) [http:// www. e-akademi .org /makaleler/acelikkaya-1.htm](http://www.e-akademi.org/makaleler/acelikkaya-1.htm),(15.02.2011).

Çiçek, H. (2006), *Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması)*, İSMMMO Yayınları, İstanbul.

Çiçek, H., M. Karakaş ve A. Yıldız (2008), *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Bir Alan Araştırması*, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.

Çomaklı, E. Ş. (2008), ‘‘Mükellef Sosyo- Psikolojisi Açısından Vergi Ödemeyi Etkileyen Genel Faktörler’’, *Vergi Dünyası*, Sayı 322, s.113-120.

Çoşkun, C. A. (2000), *Vergi Dışı Piyasa Ekonomisi*, TOSYOV Yayınları, Ankara.

Dalak, G. (2000), ‘‘Denetim ve Kalite Denetim’’, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:1, s.1.

Demir, M., ‘‘Vergi Kaçırma Etkileyen Faktörler’’, <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=VERG%DD%20KA%C7IRMA%YI%20ETK%DDLEYEN%20FAKT%D6RLER&kimlik=-406920229&url=makaleler/mdemir-3.htm>, (6.10.2010).

Dikmen, O. (1964), *Maliye Dersleri*, Sermet Matbaası, Şemsi Arkadaş, İstanbul.

Edizdoğan, N. (2004), *Kamu Maliyesi*, Ekin Kitapevi, Bursa.

Eker, A. (1997), *Kamu Maliyesi*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.

Erol, A. (2010), *Vergi İncelemesi-Mükellef Hakları*, İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayını, İstanbul.

Esen, A. (1994), ‘‘Vergi Ahlakı, Vergi Denetiminin Çarpıklığı’’, *Maliye Postası*, Yıl:15, Ekim, Sayı: 338, s.10.

Gerçek, A. ve M. Yüce (1998), *Mükelleflerin Vergiye Yaklaşımı Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi*, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa.

Gök, A. K. (2007), ‘‘Vergi Direncinin Gelişimi’’, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt XXII, Sayı: 1, s. 143-163.

Gümüş, E. (2006), ‘‘Vergi Kaçakçılığı Suçunda Paraya Çevirme ve Erteleme’’, *Vergi Dünyası*, Sayı: 296, s. 209-213.

Güven, M. (1995), *Türk Vergi Sisteminde Vergi Kayıp ve Kaçakları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Herber, B. P. (1979), *Modern Public Finance*. Furth Edition, Richard D. Irwin, Inc. Homewood.

Hesap Uzmanları Derneği, (2004), *Denetim İlke ve Esasları Güncellenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı*, (Birinci cilt), İstanbul.

Işık, N. ve M. Acar (2003),’’ Kayıt Dışı Ekonomiye Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme’’, *Erciyes Üniv., İİBF Fakültesi Dergisi*, Sayı 21, 2003.

Kapusuzoğlu, A. (2007), *Vergi Kayıp ve Kaçakçılığını Önlemede Denetim*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu.

Karakoç, Y. (2004), *Hukuki Nedenlerden Kaynaklanan Vergi Kayıp ve Kaçakları*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004.

Karakoç, Y. (2007), *Genel Vergi Hukuku*, Yetkin Basımevi,4. Baskı. Ankara.

Karabacak, Y. (1997), *Vergi Kaçakçılığı ve Türkiye Uygulaması*, Çukurova Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Katkat, M. (2007), *Muhasebede Vergi Yönünden Denetimin Kayıt Dışı Ekonomi Üzerindeki Başarısı*, Atatürk Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Kayan, A. (2000), ‘‘Verginin Tarihsel Gelişimi ve Sebep Olduğu Bazı Önemli Olaylar’’, *Maliye Dergisi*, Sayı 135, s. 80-87.

Kızılot, Ş. ve M. Taş (2009), *Vergi Hukuku Ve Türk Vergi Sistemi*, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.

Kumluca, İ. (2003), “Vergiye Gönüllü Uyumu Etkileyen Faktörler”, *Vergi Sorunları*, Sayı:180, s.91-97.

Maliye Hesap Uzmanları Derneği (2004), *Denetim İlke ve Esasları- Vergi Denetimi, Bağımsız Denetim, İç Denetim, Mali Tablolar Denetimi*. 2. Baskı. İstanbul.

Mittone, L. (2006), “Dynamic Behaviour In Tax Evasion: An Experimental Approach”, *The Journal Of Socio-Economics* 35.

Mutluer, M. K. (2007), *Vergi Hukuku*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Mutluer, M. K., E. Öner ve A. Kesik (2007), *Teoride Ve Uygulamada Kamu Maliyesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Nadaroğlu, H. (2000), *Kamu Maliyesi Teorisi*, Gözden Geçirilmiş ve Düzeltilmiş 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

Öncel, M., A. Kumrulu ve N. Çağan (2009), *Vergi Hukuku*, Turhan Kitapevi, Ankara.

Öncel, Y. (1974), *Vergiye Karşı Tepkiler ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Vergi Kaçakçılığı*, Basılmamış Doktora Tezi.

Özdemir, E. (1998), *Vergi Kaçakçılığı ve Nedenleri*, *Vergi Sorunları Dergisi*.

Pehlivan, O. (2006), *Kamu Maliyesi*, Derya Kitapevi, Trabzon.

Pehlivan, O. (2010), *Vergi Hukuku*, Derya Kitabevi, Trabzon.

Sarılı, M. A. (2002), “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi’nin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler,” *Bankacılar Dergisi*, sayı: 41, s. 32-50.

Şeker, S. (1996), *Vergi İncelemesi*, Beta Yayınları, İstanbul.

Şengül, S. (1997), *Bir Hurafe: Kayıt Dışı Ekonomi (Vergi Sistemi ve Vergi İdaresinin İç Yüzü)*, İmaj Yayınevi, Ankara.

Şenyüz, D. (1995), *Vergilemede Yükümlü Psikolojisi*, Bursa.

Şenyüz, D. (2008), *Vergi Ceza Hukuku*, 4. Baskı, Ekin Kitapevi, Bursa.

Şimşek, E. (2007), *Türk Vergi Sisteminde Vergi kaçakçılığı Suçu*, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, İstanbul.

Tazegül, A. (2007), *Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakçılığın Nedenleri ve Önlenmesine Yönelik Muhasebe Meslek Mensuplarının Görüşleri: Kars Örneği*, Kafkas Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars.

Tekin, F. ve A. Çelikkaya (2007), *Vergi Denetimi*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Tekir, S. (1993), *Vergi Teorisi*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.

Tezcan, K.,” Vergi Dairesi Mükellef İlişkisinde Vergi İdaresi Personelinin Sosyo ve Psikolojik Yapısı”, <http://www.sonbaski.com/sayi6vergi.htm>, (05.01.2011).

Torgler, B. (2002), “Speaking To Theorists And Searching For Facts: Tax Morale And Tax Compliance In Experiments”, *Journal Of Economic Surveys*, Vol.16, No 5.

Tunçer, M. (2003), “Vergi Ahlakı-Vergi Uyumu İlişkisi ve Türkiye”, *Vergi Sorunları*, Sayı:181, s. 96-98.

Turhan, S. (1981), *Vergi Teorisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Turhan, S. (1993), *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitapevi, İstanbul.

Türk, İ. (1992), *Kamu Maliyesi*, Turhan Kitabevi, Ankara.

Türk, İ. (2002), *Kamu Maliyesi*, Turhan Kitabevi, Ankara.

Türkan, Ö. (1982), *Gelirin Yeniden Dağılım Politikası Aracı Olarak Negatif Gelir Vergisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2137, İstanbul.

Türkay, İ. (2009), ‘‘Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadeleye Vergi Ekseninden Bakış’’, *Vergi Sorunları*, Sayı:244, s. 93-113.

Yiğit, U. (2002), *Vergi Kaçakçılığı Suçları ve Diğer Hürriyeti Bağlayıcı Vergi Suç ve Cezaları*, Beta Yayınları, Ankara.

4721 Sayılı Medeni Kanun, Resmi Gazete Tarihi, 8 Aralık 2001 Sayı: 24607

EK**ANKET SORU FORMU**

Sayın İlgili;

Bu anket formu Gaziosmanpaşa Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü Arş.Gör. Kübra BOZDOĞAN tarafından yürütülen “ **Vergi Kaçakçılığında Vergi Cezalarının Caydırıcılık Etkisi** ” adlı yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Elde edilen veriler gizli tutulacak ve sonuçlar sadece bilimsel çalışmada kullanılacaktır.

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Halit ÇİÇEK

Kişisel Bilgiler**Cinsiyetiniz:**

a. Erkek b. Bayan

Medeni durumunuz:

a. Evli b. Bekar

Eğitim düzeyiniz:

a. İlköğretim b. Lise c. Ön lisans
d. Lisans e. Lisansüstü (Yüksek Lisans/Doktora)

Yaş Grubunuz:

a. 18 - 30 yaş b. 31 - 43 yaş
c. 44- 56 yaş d. 57 yaş ve yukarısı

Aylık gelir düzeyiniz:

a. 500 YTL altı b. 501- 1000 YTL c. 1001-2500 YTL
d. 2501-5000 YTL e. 5001 YTL ve üzeri

Hangi tür ekonomik faaliyette bulunmaktasınız:

- a. () Tüccar b. () Sanayici c. () Esnaf d. () Çiftçi
 e. () Serbest Meslek Erbabı f.() Ücretli g. () Diğer

		Kesimlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesimlikle Katılmıyorum
1	Vergi kaçırmanın yakalanmaları halinde ceza alma olasılığı düşüktür.				
2	Vergi kaçırıcılara yönelik uygulanan cezalar yeterince caydırıcı değildir.				
3	Bir tanıdığım vergi kaçırırsa onu bu konuda uyarırım.				
4	Vergi oranlarında meydana gelen artışlar vergi kaçırma teşvik etmektedir.				
5	Uzlaşma ve benzeri yöntemlerle cezalarda uygulanan indirimler vergi kaçırma teşvik etmektedir.				
6	Vergi kaçırdığı için bir defa cezalandırılan mükellefin tekrar denetlenmesi daha caydırıcı olacaktır.				
7	Mali müşavirler veya muhasebeciler kimi zaman vergi kaçırma konusunda caydırıcı olmak yerine teşvik edici olmaktadır.				
8	Vergi kaçırıcılara işyeri kapatma cezası uygulanması halinde bu ceza diğerlerine göre daha caydırıcı olacaktır.				
9	Ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanıyorum				
10	Bir tanıdığım vergi kaçırır ve yakalanmazsa, bu bende de zaman zaman vergi kaçırabileceğim fikrini doğurur.				
11	Türkiye’de vergi kaçırma diğer ülkelere kıyasla daha kolaydır çünkü cezalar uzlaşmada kaldırılmaktadır.				
12	Yakalanma olasılığının fazla olduğunu düşünen mükellefin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum.				
13	Vergi kaçırmanın cezalandırılması gereken ciddi bir suç olduğunu düşünüyorum.				
14	Vergi kaçırmanın hapis cezasıyla cezalandırılması daha caydırıcı olacaktır.				
15	Denetlenme korkusu olmasa birçok mükellef, sunduğu mal ve hizmet karşılığında vergi vermez.				
16	Herhangi bir ortamda vergi kaçırıldığına tanık olursam bu bunu ilgili makama bildiririm.				
17	Vergisini hiç ödememesine rağmen yakalanmayan insanlar olduğuna inanıyorum.				
18	Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükellef vergisel yükümlüklerini daha az yerine getirir.				
19	Vergi denetimi yüksek olsa kaçakçılık düzeyi azalır.				
20	Vergi denetiminin yetersiz olması vergi kaçırıcılara cesaret vermektedir.				
21	Vergi verip vermediğim ilgililerce yeterince denetlenmemektedir.				
22	Vergi oranlarının düşürülmesi vergi kaçakçılığını azaltır.				

ZAMAN AYIRDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ...